

Kan *Bogstart* gøre en forskel?

En undersøgelse af *Bogstart*'s potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtilegnelsen hos børn i udsatte boligområder

Forskningsprojektet er gennemført af medarbejdere fra Center for Børnesprog, Syddansk Universitet for Styrelsen for Bibliotek og Medier.

Centerleder, lektor Dorthe Bleses er hovedansvarlig for projektet og for udarbejdelsen af rapporten, der er sket i samarbejde med Mette Kjær Andersen.

Videnskabelig medarbejder, Malene Slott, har deltaget i udarbejdelsen af interviewguiden og har stået for henvendelse til familier og gennemført en række af interviewene.

Studertermedhjælperne Laila El-Safadi (studerende ved Syddansk Universitet), der har arabisk som modersmål og Ilknur Calgici (studerende ved University College Lillebælt), der har tyrkisk som modersmål, har dels oversat interviewguiden til henholdsvis arabisk og tyrkisk, dels gennemført interview med de arabisk- og tyrkisktalende familier, der ikke kunne dansk nok til at gennemføre interviewet på dansk.

Pia Veise har indtastet data i database og Rune N. Jørgensen har deltaget i den grafiske bearbejdning af materialet.

Desuden har statistikerne Ivan Iachine og Werner Vach rådgivet omkring den visuelle fremstilling af analyserne.

Stor tak til bibliotekerne i Odense og Sønderborg, ikke mindst børnebibliotekar Birgitte Skov, Biblioteket i Sønderborg, samt bibliotekar Mogens Wind Jensen, projektmedarbejder Ulla Gudiksen Chambless samt Trine Bjørn Jakobsen fra Vollsmose Bibliotek, der har bistået med kontakt til familier og løbende sparring.

Ligeledes en hjertelig tak til de 41 familier, der har åbnet deres hjem og givet sig tid til at besvare spørgsmålene.

Sidst men ikke mindst, tak til Styrelsen for Bibliotek og Medier, der har finansieret undersøgelsen, for et godt og inspirerende samarbejde.

Indholdsfortegnelse

RESUMÉ	7
1. Indledning.....	8
1.1. Om <i>Bogstart</i>	9
1.2. En undersøgelse af <i>Bogstarts</i> potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtiltagelsen hos børn i udsatte boligområder	12
1.3. Om rapporten.....	13
2. Den videnskabelige baggrund for <i>Bogstart</i>	15
2.1. Tidlig sprogtiltagelse forudsiger senere færdigheder i relation til tilegnelse af læsning og uddannelsesmuligheder på længere sigt.....	15
2.2. Barnets hjemmelæringsmiljø påvirker den tidlige sprogtiltagelse.....	16
2.3. Betydning af bøger og dialogisk læsning	17
2.4. Erfaringer fra evalueringer af det engelske <i>Book start</i>	19
3. Undersøgelse af det danske program <i>Bogstart</i>	24
3.1. Metode	24
3.1.1. Uddeling af bogpakker i de to udvalgte kommuner.....	24
3.1.2. Materialer.....	26
3.1.2.1. Udvikling af den første version af interviewguiden	26
3.1.2.2. Pilotafprøvningen af interviewguiden.....	27
3.1.2.3. Den endelige version af interviewguiden.....	28
3.1.3. Procedure og datamateriale	29
3.1.4. Databehandling og dataanalyse	30
3.2. Resultater	31
3.2.1. Beskrivelse af familierne i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen	32
3.2.1.1. Familierne set ud fra en række baggrundsfaktorer	32
3.2.1.2. Det sproglige hjemmelæringsmiljø og børnenes tilegnelse af modersmålet.....	37
3.2.1.3. Opsamling på beskrivelsen af familierne i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen	44
3.2.2. Opfattelser af <i>Bogstart</i> og programmets betydning for læsevaner	46
3.2.2.1. Faktorer relateret til biblioteket.....	49
3.2.2.2. Faktorer relateret til bøger og højtlesning	50
3.2.2.3. Faktorer relateret til familien	53
4. Vurdering af <i>Bogstarts</i> potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtiltagelsen hos børn i udsatte boligområder	56
5. Litteraturliste	60

Liste over bilag

Bilag 1: Postkort sendt til familierne inden besøg

Bilag 2: *Bogstart* – En guide til forældre

Bilag 3: Interviewguide

Bilag 4: Interviewguide oversat til tyrkisk og arabisk

Bilag 5: Brev til deltagere – første udsendelse

Bilag 6: Brev til deltagere – anden udsendelse

Bilag 7: Kvalitative kommentarer til spørgeskemaet og tillægskommentarer

Liste over figurer og tabeller

Figur 1: Et eksempel på gode råd til læsning (fra 'Guide om læsning til forældre')	11
Figur 2: Fordeling af mødre og fædres alder	32
Figur 3: Fordeling af mødre og fædre, der har taget en uddannelse.....	32
Figur 4: Fordeling af henholdsvis mødre og fædre, der er i arbejde.....	33
Figur 5: Fordeling af antal søskende.....	33
Figur 6: Fordeling af mors og fars modersmål. Den røde søjle repræsenterer mødrene, den blå fædrene.....	34
Figur 7: Omfanget af dansk talt i hjemmet. Den røde søjle repræsenterer mødrene, den blå fædrene.....	34
Figur 8: Omfanget af dansk talt i hjemmet	35
Figur 9: Fordeling af i hvor høj grad forældrene mener, det er vigtigt, at deres barn lærer at tale dansk.....	35
Figur 10: Fordeling af i hvor høj grad forældrene mener det er vigtigt, at deres barn lærer at tale sit modersmål.....	36
Figur 11: Børnenes aldersfordeling.....	36
Figur 12: Fordeling af om barnet har haft længerevarende sygdom (til venstre) og mellemørebetændelse (til højre)	37
Figur 13: Fordeling af om barnet går i dagtilbud.....	37
Figur 14: Fordeling af om barnet er begyndt at kombinere ord, såsom "mere kiks" eller "hunden bider"	41
Figur 15: Fordeling af om barnet nogensinde har talt om tidligere episoder eller personer, der ikke er til stede	41
Figur 16: Fordeling af om barnet nogensinde taler om noget, der vil ske i fremtiden?	42
Figur 17: Fordeling af om barnet nogensinde taler om ting, der ikke er til stede?	42
Figur 18: Fordeling af om barnet forstår, hvis der spørges efter noget, der ikke er til stede?	42
Figur 19: Fordeling af om barnet peger på en genstand eller samler barnet genstanden op og siger navnet på den person, som genstanden tilhører, også selvom personen ikke er til stede?.....	43
Figur 20: Fordeling af familier der svarer hhv. ja og nej til, at <i>Bogstart</i> har ændret deres læsevaner	47
Figur 21: Fordeling af hvor mange familier der fik gode råd omkring læsning	49
Figur 22: Fordeling af hvor ofte forældrene har læst op for barnet indenfor den sidste uge.....	50
Figur 23: Fordeling af hvilket sprog tosprogede forældre læser op på	51
Figur 24: Er barnet interesseret i læsning?.....	51
Figur 25: Hvor ofte har barnet selv givet udtryk for, at det gerne vil have læst op	52
Figur 26: Hvor ofte kigger barnet i bøgerne fra <i>Bogstart</i> ?.....	52
Figur 27: Forældre der er i beskæftigelse, fordelt på mor og far	53
Figur 28: Fordeling af hvor meget dansk henholdsvis mor og far taler	54
Figur 29: Fordeling af hvor meget dansk henholdsvis mor og far taler	54
Figur 30: Fordeling af interview der er foretaget på dansk og vha. tolk.....	55
Tabel 1: Oversigt over bøger i Bogpakke 1-4	10
Tabel 2: Oversigt over antallet af spørgsmål i interviewguide, fordelt på de 7 sektioner	28
Tabel 3: Samlet frafaldsanalyse i de to kommuner	30
Tabel 4: Antal deltagende børn i de to kommuner, fordelt på køn.....	30
Tabel 5: Fordeling af antallet af bøger forældrene har i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og i normeringsstudiet.....	38
Tabel 6: Antallet af bøger børnene har i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og i normeringsstudiet	38

Tabel 7: Fordeling af antallet af bøger forældrene opgiver de har læst det seneste år i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og i normeringsstudiet	38
Tabel 8: Fordeling af hvor ofte forældrene har læst for deres barn den seneste uge i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og normeringsstudiet.....	39
Tabel 9: Fordeling af forældrenes holdning til hvilke aktiviteter der er vigtigst for at understøtte barnets sprogtilegnelse i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og i normeringsstudiet.....	39
Tabel 10: Fordeling af andelen af forældre der indenfor den seneste uge har gennemført to sprogunderstøttende aktiviteter i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og i normeringsstudiet.....	40
Tabel 11: Fordeling af forældrenes opfattelse af hvordan man bedst forklarer et nyt ord til et barn i <i>Bogstart</i> -undersøgelsen og normeringsstudiet	40

RESUMÉ

Denne rapport beskriver resultatet af en deskriptiv undersøgelse af projektet *Bogstart*, som Center for Børnesprog har gennemført for Styrelsen for Bibliotek og Medier i perioden 2010-2011. Det underliggende rationale bag *Bogstart* er at stille bøger til rådighed for familier i socialt udsatte boligområder og give gode råd om læsning, med henblik på at øge hyppigheden og kvaliteten af forældrenes læsning med børnene.

I undersøgelsen er der indsamlet erfaringer fra udvalgte familiers oplevelse af deltagelsen i projektet med særligt henblik på at vurdere *Bogstarts* potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtilegnelsen hos børn i udsatte boligområder. Hovedformålet har derfor været at belyse, om deltagelse i *Bogstart* har ændret de involverede familiers læsevaner og i bekræftende fald, hvilke faktorer der ser ud til at spille den største rolle.

Undersøgelsen er baseret på interview med 41 familier, der alle kommer fra socialt udsatte boligområder i Odense og Sønderborg kommune, og ca. 80% af de deltagende familier har en ikke-vestlig baggrund. Interviewene med de forældre, der ikke havde tilstrækkelige danskundskaber, er gennemført vha. tolk. Interviewene er baseret på en interviewguide, der spørger ind til familiernes oplevelse med *Bogstart* samt til en række forhold omkring forældrenes viden om og holdning til børns tilegnelse af sprog og til hvilke sprogligt relevante aktiviteter familierne laver i hverdagen. Desuden besvarer forældrene nogle spørgsmål omkring barnets brug af modersmålet, ligesom de giver en række baggrundsoplysninger om barnet og dem selv. Da undersøgelsens datagrundlag ikke er stort – og er baseret på et "one-shot" studie uden kontrolgruppe og muligheder for før-efter sammenligninger – er der alene foretaget deskriptive analyser. Undersøgelsen kan derfor først og fremmest anvendes til at kaste lys over mulige sammenhænge, der må undersøges nærmere i kontrollerede studier.

Dette til trods har undersøgelsen formået at pege på nogle vigtige forhold:

- *Bogstart* bygger på idéen om at understøtte barnets sprogtilegnelse ved at give bøger og gode råd om læsning til forældre, og fælles boglæsning – især når det foregår dialogisk – er blandt de metoder vi pt. har bedst evidens for har en positiv indflydelse på børns sprog
- Forældrene modtager projektet meget positivt
- 58% af forældrene oplever selv, at *Bogstart* har ændret deres læsevaner

Bogstart kan samtidigt styrkes yderligere ved:

- Afholdelse af kurser og udarbejdelse af materiale til bibliotekarer, der klæder dem på til at formidle viden om sprogtilegnelse og konkrete strategier mht. hvordan forældrene kan understøtte deres børns sprog via læsning
- Udarbejdelse af materiale (på flere sprog), der instruerer forældrene i at læse dialogisk med deres børn og overføre strategierne til andre læringsituationer og kontekster
- Indtænkning af, hvordan man introducerer fælles læsning i familier, hvor forældrene ikke er læsestærke pga. ordblindhed, manglende uddannelse eller andet, fx kan bibliotekarer være rollemodeller for forældrene, som det er tilfældet i det engelske *Bookstart* program
- Opdyrkning af et mere systematisk samarbejde med andre faggrupper, hvilket kan skabe og underbygge en mere sammenhængende indsats overfor denne børnegruppe

Rapportens overordnede konklusion er derfor, at potentialet i *Bogstart* er så stort, at programmet – med de foreslåede tilføjelser – bør undersøges i et kontrolleret interventionsstudie, der kan fastslå effekten af *Bogstart* for såvel forældre som børn ved at sammenligne familier, der deltager i *Bogstart* (interventionen) med en kontrolgruppe der ikke modtager nogen form for intervention.

1. Indledning

Denne rapport beskriver resultatet af en deskriptiv undersøgelse af programmet *Bogstart*, som Center for Børnesprog har udført for Styrelsen for Bibliotek og Medier i perioden 2010-2011.

Det danske *Bogstart* er inspireret af det engelske *Bookstart*, der var det første af sin art (<http://www.bookstart.org.uk>). *Bookstart* blev startet op i 1992 i Birmingham, og bogpakkerne modtages nu af 90% af de engelske børn. *Bookstart* har også inspireret til fx det tyske *Buchstart* (<http://www.buchstart.ch/buchstart/de>) samt *Boekenpret* (<http://www.boekenpret.nl/>) i Holland.

Det underliggende rationale bag alle disse boggiveprojekter er, at hvis man stiller bøger til rådighed for familier og giver gode råd om læsning, øges hyppigheden af forældrenes læsning med børnene. Ved at styrke den fælles læsning styrkes barnets sprogtilegnelse, hvilket er en fordel for barnet her og nu, men det forebygger også senere problemer med tilegnelsen af læsefærdigheder. Da børn i udsatte familier har en særlig risiko for at være sprogligt forsinkede, er *Bogstart*s projekterne således også med til at nedbryde negativ social arv og forbedrer udsatte børns muligheder i livet.

Effekten af forebyggende programmer som *Bogstart* er afhængig af, hvordan de involverede familier modtager bogpakkerne, og om de selv oplever, at bogpakkerne har ændret deres holdning og praksis i forhold til fælles læsning med deres børn. Erfaringerne fra de udenlandske *bogstart*s projekter er positive, og ikke mindst det engelske program *Bookstart* har vist sig effektivt mht. at nå grupper af småbørnsforældre, der er vanskelige at få i tale via de traditionelle kanaler (Bookstart National Impact Evaluation, 2009; O'Hare & Connolly, 2010). De første erfaringer fra det danske *Bogstart*, der er samlet i denne rapport, kan gøre det muligt at vurdere programmets potentiale i Danmark.

Center for Børnesprogs undersøgelse har derfor til formål at indsamle erfaringer og oplevede effekter fra udvalgte familier, der har deltaget i *Bogstart* med særligt henblik på at vurdere *Bogstart*s potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte udsatte børns tidlige sprogtilegnelse. Familierne i undersøgelsen kommer fra to udvalgte kommuner, Odense og Sønderborg og ca. 80% af de deltagende familier har en ikke-vestlig baggrund.

Undersøgelsen har særligt fokus på at belyse, hvorvidt forældrene selv oplever, at deltagelsen i *Bogstart* har ændret familiens læsevaner og i bekræftende fald, hvilke faktorer der ser ud til at spille den største rolle mht. de ændrede læsevaner. Derudover vil undersøgelsen for første gang kaste lys over, hvordan familier fra udsatte boligområder selv beskriver det sproglige hjemmelæringsmiljø, ligesom undersøgelsen vil give et indtryk af den tidlige tilegnelse af modersmålet hos denne børnegruppe. Udvalgte resultater vil desuden blive sammenlignet med resultater fra relevante danske og udenlandske undersøgelser. Undersøgelsen bygger af ressourcemæssige årsager på et "one-shot" studie. Dette betyder at undersøgelsen alene er baseret på en enkelt gruppe, nemlig familier der har deltaget i *Bogstart* (dvs. der er ingen kontrolgruppe), og at familierne kun undersøges efter deltagelse i *Bogstart* (dvs. der er ingen førmålinger at sammenligne resultatet med). Pga. undersøgelsens størrelse (der deltager 41 familier), præsenteres der alene deskriptive analyser i denne rapport. Undersøgelsen kan derfor først og fremmest anvendes til at kaste lys over mulige sammenhænge, der må undersøges nærmere i kontrollerede studier.

Center for Børnesprogs undersøgelse er en ud af to forskningsundersøgelser, som Styrelsen for Bibliotek og Medier har iværksat for at belyse forskellige sider af *Bogstart*s potentiale. Styrelsen for Bibliotek og Medier og Center for Børnelitteratur, Aarhus Universitet samfinansierer i

perioden 2009-2012 også et ph.d.-stipendiat til cand. mag. i retorik Frederikke Winther, der i sin forskning stiller skarpt på *Bogstart*'s potentiale som et litterært, kulturelt og socialt inkluderende formidlingsprojekt. Forskningsprojektet vil udover at bidrage med ny viden om formidling af børnelitteraturen generelt udgøre et nyttigt afsæt for det videre arbejde med udviklingen af *Bogstart*. I forskningsprojektet er de biblioteksansattes arbejde og erfaringer samt familiernes modtagelse af budskaberne i *Bogstart* derfor væsentlige omdrejningspunkter.

1.1. Om *Bogstart*

Det landsdækkende danske program *Bogstart* er finansieret af satspuljemidler på Finansloven og bliver administreret af Styrelsen for Bibliotek og Medier. I *Bogstart* får familier i udvalgte boligområder udleveret pakker med bøger og andet sprogligt udviklende materiale.

Det overordnede formål med programmet er at:

- Give børn og deres forældre gode fælles oplevelser med bøger
- Styrke forældrene i at støtte deres børns sproglige udvikling
- Fremme børns kærlighed til bøger og
- Opmuntre familier med små børn til at benytte sig af bibliotekets tilbud

Bogstart er finansieret via satspuljemidlerne på Finansloven, og Styrelsen for Bibliotek og Medier har det overordnede ansvar for udmøntningen af bevillingen. Det danske *Bogstart* er derfor delvist finansieret af staten i modsætning til det engelske *Bookstart*, som den uafhængige velgørenhedsorganisation Booktrust står bag. At bogpakkerne formidles til forældregrupper i udsatte boligområder af andre aktører end de traditionelle, som ikke i øvrigt er indblandet i forhold vedrørende familien, dvs. børnebibliotekarerne/børnebibliotekerne, betragtes som en særlig styrke ved *Bogstart*.

Bogstart-programmet retter sig som sagt i første omgang mod børn i udsatte boligområder, der af det, der før hed Velfærdsministeriet, blev defineret som:

- Udsatte områder, hvor kombineret udlejning kan anvendes
- Alle områder med mindst 1.200 beboere, der ikke er omfattet af kombineret udlejning og hvor mindst 42,5 pct. af beboerne er uden for arbejdsmarkedet

Alle relevante kommuner med udsatte boligområder fik en invitation fra Styrelsen for Bibliotek og Medier til at deltage i projektet, og alle tog imod tilbuddet. 15¹ kommuner fordelt over hele landet deltager i *Bogstart*-programmet.

Det er de lokale biblioteker, der udfører det logistiske arbejde med at få kortlagt, hvilke børn det drejer sig om, hvor de bor og hvilke dagtilbud der går i. En metode, som flere biblioteker har brugt til at identificere børn, er via P-data. Alle kommuner har adgang til P-data, som er en fælleskommunal database, der driftes af KMD. Når de relevante børn på de fire alderstrin (6 mdr., 12 mdr., halvandet og tre år) er fundet, søges på hele familien, så der kan dannes et billede af hele familien. Der søges kvartalsvis på nyfødte i området for at opdatere oversigten. Flere biblioteker har lavet deres egen database eller et kartotek over børn og deres fødselsdage (dato og årstal) til internt brug på biblioteket.

---

¹ Brøndby, Esbjerg, Helsingør, Holbæk, Horsens, Odense, Randers, Slagelse, Svendborg, Sønderborg, Aabenraa, Århus, Høje-Tåstrup, København, Aalborg, Aarhus.

Den første bogpakke blev uddelt i 2009 og den sidste bogpakke uddeles i 2012.

Bogpakkerne udleveres af børnebibliotekarerne efter følgende model:

- Når barnet er 6 mdr. besøger en eller to bibliotekarer familien i hjemmet
- Når barnet er 12 mdr. besøger en eller to bibliotekarer familien i hjemmet
- Når barnet er 1 1/2 år inviteres familien til biblioteket
- Bogpakkerne gives til alle treårige børn i dagtilbud, der ligger i eller i nærheden af de udvalgte boligområder

Før hvert besøg sender biblioteket et postkort for at varsle besøget (se Bilag 1). Der har ikke været tolk med, når bogpakkerne blev afleveret. I forbindelse med afleveringen af bogpakker til familier, der ikke kan dansk, har dette haft indflydelse på, hvor meget bibliotekaren har kunnet fortælle om

formålet med Bogstart, give af råd til læsning mm.

I Tabel 1 neden for vises indholdet i de fire bogpakker.

Tabel 1: Oversigt over bøger i Bogpakke 1-4

Indhold i Bogpakke 1-4		
6-månders-bogpakken		Materialerne i pakken til de 6 måneder gamle børn er sammensat af bøger og cd'er, som barnet både kan have glæde af nu og fremover. I leporelloen 'Dyr i verden' og foto-pegebogen 'Min verden' er der lagt vægt på simple illustrationer, som barnet både selv kan kigge på og røre ved ledsaget af forældrenes ord og stemmer. Musik og sang er også repræsenteret i form af bogen 'Tip Tap Tønde' med fagter og tekster til sangene på den vedlagte cd.
1-års-bogpakken		I bogpakken til de 1-årige præsenteres rim og remser i bogen 'Nede i Fru Hansens Kælder'. Simple sange og fortællinger uden eller med meget lidt tekst, er repræsenteret i antologien 'Krudtugler og englebasser'. 'Min store ordbog' er en pegebog med illustrationer af mange af de ting, som omgiver børnene i deres hverdag, og som kan være udgangspunkt for at tale om billederne. Som en ekstra gave er der vedlagt et 'læsemeter' (pdf) - et målebånd med illustrationer og ti læsetips til at hænge op på væggen.
1½-års-bogpakken		Foruden et ark med farverige klistermærker med Bogstartelefanterne i forskellige læsesituationer, er der i bogpakken til de halvanden år gamle børn lagt vægt på musik og sang med 'Alberte synger med de små', der både er en sangbog og en cd. Derudover er der bøger med en enkel tekst, som i Bogstarts signaturbog 'Kaj læser bog' og i 'Lille Bamse', der også indeholder en dvd, med historierne fra bogen.

3-års- bogpakken

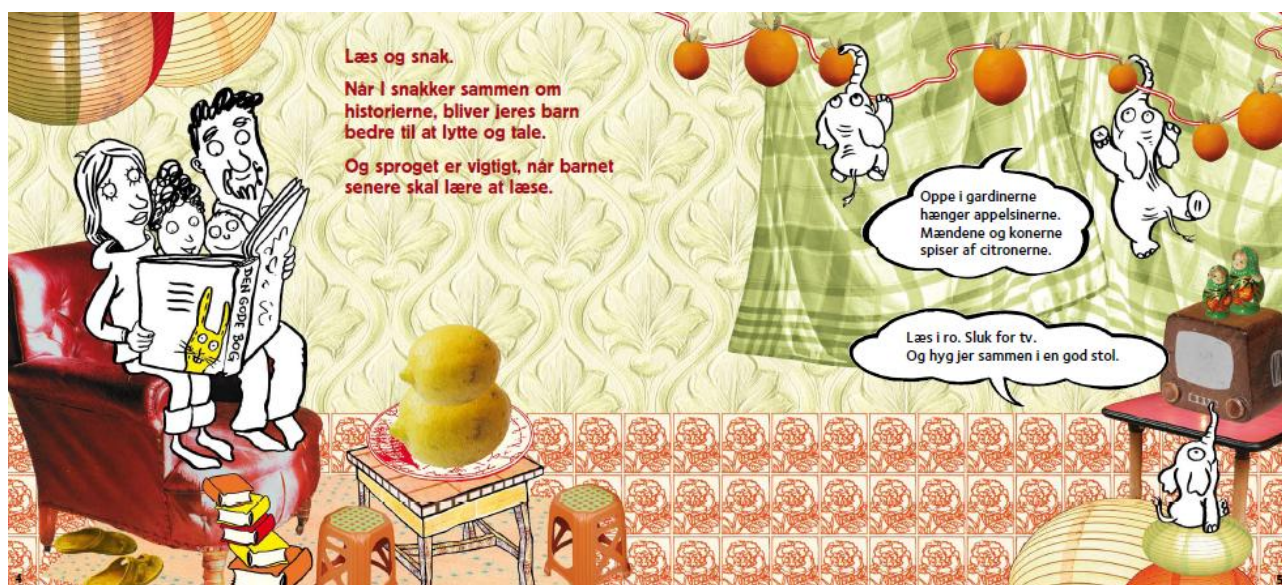

Gentagelser, følelser, det identificerbare og det eventyrlige er omdrejningspunkterne for udvælgelsen af bøger til bogpakken til de treårige. Alle tre bøger er billedbøger med et mere udfoldet handlingsforløb. Både 'Finn Hermann' og 'De tre Bukke Bruse' er fantasifulde historier med et gentagelsesforløb, mens 'Plasterpigen' repræsenterer følelser, som barnet kan identificere sig med. Der er tillige en malebog i pakken. Malebogen har også blanke sider, som børnene selv kan udfylde og lave deres egen bog.

Udover de valgte bøger og cd'er er der produceret supplerende materialer til Bogstartpakkerne med bl.a. gode råd til forældrene om læsning og inspirationshæfter med forslag til andre materialer, der kan lånes på biblioteket (se <http://www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/boern/bogstart/materialer-i-bogpakkerne/supplerende-materialer/> samt i litteraturlisten neden for). Bibliotekscenter for Integration har trykt 6 forskellige foldere med *Bogstart*-logoet. Folderne hedder "Læs med dit barn" og indeholder bogtitler på bl.a. persisksprogede børnebøger. Der er også udgaver på tyrkisk, arabisk, bosnisk, urdu og serbisk.

I "Guide om læsning til forældre" understreges læsningens betydning for barnets sprogtiltagelse og dermed også vigtigheden af at læse for barnet. Guiden indeholder desuden en række generelle råd til forældre omkring læsning, som fx at det er vigtigt at tale sammen om de bøger man læser, at det hjælper barnets tilegnelse af svære ord, hvis ordene forklares mm., men der introduceres ikke konkret til de understøttende strategier, som indgår i dialogisk læsning (se nedenfor). I Figur 1 vises et eksempel på gode læseråd fra guiden.

Figur 1: Et eksempel på gode råd til læsning (fra 'Guide om læsning til forældre')

Implementeringen af *Bogstart* foregår lokalt, og der er derfor en række organisatoriske forskelle i implementeringen på tværs af de 15 involverede kommuner, herunder forskel på hvor mange bibliotekarer, der besøger familierne, hvor megen vægt der lægges på råd til forældrene omkring læsning, hvor forankret programmet er i øvrige lokale initiativer mm.

1.2. En undersøgelse af *Bogstarts* potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtiltagelsen hos børn i udsatte boligområder

Denne undersøgelse har til formål at vurdere potentialet i *Bogstart* som led i forebyggelsen af sproglige forsinkelser hos børn i udsatte boligområder. Dette gøres ved at indsamle erfaringer med *Bogstart* sådan som projektet er blevet oplevet af nogle af de deltagende familier.

Erfaringsopsamlingen er baseret på interview med 41 familier i deres hjem i Odense og Sønderborg kommune². Kommunerne er udvalgt i samarbejde med Styrelsen for Bibliotek og Medier, og når valget faldt på netop disse to kommuner, skyldes det dels, at kommunerne har meget forskellig størrelse, dels at de to kommuner har valgt at gribe *Bogstart* organisatorisk forskelligt an. I Odense var det den samme projektmedarbejder, der udleverede bogpakkerne til alle familierne, mens det i Sønderborg var tre forskellige medarbejdere, der udleverede bogpakkerne (læs mere i afsnit 3.1.1). I begge kommuner blev der lagt vægt på at fortælle familierne om, hvordan bøger kan anvendes til at sprogstimulere børn.

Interviewene i forbindelse med nærværende undersøgelse er foretaget af en medarbejder fra Center for Børnesprog (se afsnit 3.1.3). Da de familier, der deltager i *Bogstart*, tilhører en gruppe, som oftest fravælger deltagelse i spørgeskemaundersøgelser er interviewformen valgt frem for en spørgeskemaundersøgelse for at sikre så høj deltagelse som muligt. Ulempen ved den valgte metode er, at familierne ikke kan være anonyme, hvilket kan have haft indflydelse på de svar, som forældrene har givet.

Interviewene er baseret på en interviewguide, der spørger ind til familiernes oplevelse med *Bogstart* samt til en række forhold omkring forældrenes viden om og holdning til børns tilegnelse af sprog, og til hvilke sprogligt relevante aktiviteter familierne laver i hverdagen samt stiller spørgsmål relateret til barnets sprogstatus på modersmålet. Derudover skal forældrene oplyse en række baggrundsinformationer om dem selv (fx uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet) og svare på spørgsmål vedrørende barnets pasning (se afsnit 3.1.2 for en nærmere beskrivelse).

Hvis forældrenes danskundskaber ikke var tilstrækkelige til, at de kunne gennemføre interviewet på dansk, var det mht. henholdsvis arabisk- og tyrkisktalende familier muligt at gennemføre interviewet på deres modersmål vha. en tolk. Der er udarbejdet en tyrkisk og en arabisk interviewguide, der blev anvendt som grundlag for interviewet.

I evalueringen af *Bogstart* fokuseres på følgende to spørgsmål:

Har deltagelse i Bogstart ændret de involverede familiers læsevaner?

Og i bekræftende fald, hvilke faktorer ser ud til at spille den største rolle mht. de ændrede læsevaner?

Både faktorer relateret til *bibliotekaren/biblioteket* (fx om bibliotekaren gav gode råd mht. hvordan man læser bøger, og om det har nogen betydning, hvor mange bogpakker familien har modtaget), *forældrene* (fx forældrenes alder, uddannelsesmæssige baggrund, modersmål, dansksproglige kompetencer og familiens læsevaner), samt faktorer relateret til *barnet selv* (fx barnets alder, om barnets går i dagtilbud, om barnet interesserer sig for bøger) er blevet undersøgt.

---

² Få interview er blevet gennemført via telefon (se afsnit 3.1.3)

I diskussionen og perspektivering af resultaterne sammenholdes undersøgelsens resultater for det første med evalueringer af undersøgelser af et tilsvarende udenlandsk bogpakkeprogram, nemlig det britiske *Book Start*, der er bedst undersøgt. Direkte sammenligninger kan dog ikke foretages, da nærværende undersøgelse bygger på et "one-shot" studie (se også neden for).

Som et led i undersøgelsen beskrives desuden de deltagende *Bogstart*-familier fra en række forskellige perspektiver. I forbindelse hermed sammenlignes udvalgte resultater med resultater fra to andre danske undersøgelser, hvor forældre er blevet stillet lignende spørgsmål. Det drejer sig om en undersøgelse som Bleses & kollegaer gennemførte i forbindelse med udarbejdelsen af et nyt sprogvurderingsmateriale for Socialministeriet, *Sprogvurdering af børn i 3-årsalderen, Inden skolestart og i Børnehaveklassen* (cf. Bleses et al., 2011) samt en undersøgelse hvor en række baggrundsfaktorer betydning for den tidlige sprogtilegnelse blev undersøgt (cf. Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010). Desuden forsøger vi at give en kort beskrivelse af den tidlige sprogtilegnelse hos *Bogstart*-børnene. Da ca. 80% af børnene er tosprogede, og vi ikke har nogen materialer til at undersøge deres modersmålstilegnelse, har vi i stedet stillet forældrene nogle spørgsmål omkring børnenes tidlige tilegnelse af modersmålet som også tidligere er blevet stillet forældre til børn med dansk som modersmål (cf. Bleses, Vach, Wehberg, Kristensen, & Madsen, 2007), der kan kaste lys over den tidlige modersmålstilegnelse.

Som omtalt ovenfor er undersøgelsen af ressourcemæssige årsager baseret på et "one-shot" studie, dvs. der er ingen kontrolgruppe ligesom der ikke kan foretages før-efter sammenligninger. Dette giver en række metodiske begrænsninger med hensyn til fortolkningen af data som skal tages med i betragtning.

Undersøgelsens værdi ligger i stedet i at give et første indtryk af hvordan forældrene oplever deltagelse i *Bogstart* ved at fange og beskrive mulige sammenhænge, der efterfølgende må undersøges i kontrollerede studier. Desuden kan forældrenes oplevelse af *Bogstart* være med til at pege på områder hvor programmet kan styrkes. Derfor afrundes rapporten med en foreløbig vurdering af *Bogstarts* potentiale som led i forebyggelsen af sproglige forsinkelser hos børn fra udsatte boligområder, ligesom der gives anbefalinger til, hvordan programmet kan styrkes i forhold til at understøtte det sproglige hjemmelæringsmiljø i familierne og dermed sprogtilegnelsen hos børn i disse områder.

1.3. Om rapporten

Den resterende del af rapporten er struktureret i tre overordnede dele.

I afsnit 2, *Den videnskabelige baggrund for Bogstart*, introduceres først mere grundigt til hele det videnskabelige grundlag, som *Bogstart* hviler på med vægt på en belysning af sammenhængen mellem tidlig sprogtilegnelse og senere læsning samt hvilke sproglige områder, der peger frem mod senere læsefærdigheder (afsnit 2.1). Herefter ses på betydningen af læringsmiljøet i hjemmet (afsnit 2.2) samt effekten af den særlige form for fælles læsning, der kaldes *dialogisk læsning* (afsnit 2.3). Til sidst præsenteres den internationale forskning i forbindelse med boggaveprogrammerne kort med særlig vægt på det engelske program *Bookstart*, der har kørt siden 1992 (afsnit 2.4).

I afsnit 3 beskrives selve undersøgelsen. Der redegøres for den anvendte metode, herunder udviklingen af interviewguiden, procedurer i forbindelse med indsamlingen af data samt databehandling (afsnit 3.1). Afsnit 3.2.1 indledes med en karakteristik af de deltagende familier ud fra en række baggrundsfaktorer. Der gives en kort beskrivelse af hjemmelæringsmiljøet i familien og barnets modersmålstilegnelse ved at sammenligne resultaterne fra spørgeskemaet med andre tilsvarende danske undersøgelser (afsnit 3.2.1.2). Resultaterne opsummeres i afsnit 3.2.1.3.

Derefter præsenteres resultater mht. om *Bogstart* har ændret de involverede familiers læsevaner sammen med analyser af, hvilke faktorer der har bidraget til resultaterne (afsnit 3.2.2). I afsnit 4 opsummeres resultaterne af undersøgelsen og sammenlignes med relevante undersøgelser af det engelske *Bookstart* som udgangspunkt for en vurdering af *Bogstarts* potentiale som led i forebyggelsen af sproglige forsinkelser hos børn fra udsatte boligområder. Afsnittet afrundes med forslag til, hvordan *Bogstart* kan styrkes yderligere.

2. Den videnskabelige baggrund for *Bogstart*

2.1. Tidlig sprogtilegnelse forudsiger senere færdigheder i relation til tilegnelse af læsning og uddannelsesmuligheder på længere sigt

Igangsættelsen af *Bogstart* og andre tilsvarende projekter er baseret på forskning, der konsekvent viser, at børns tidlige talesprogtilegnelse er en vigtig indikator for senere uddannelsesmæssige resultater. Det er gentagne gange vist, at den tidlige sprogtilegnelse kan forudsige kompetencer inden for læsning, talforståelse og mere generelle færdigheder, der kræves for at kunne deltage i og få udbytte af de læringsaktiviteter, der finder sted i forbindelse med klasseundervisningen (NICHD, 2005). Jo bedre sproglige færdigheder et barn er i besiddelse af ved skolestart – og jo mere erfaring barnet har med bøger og skriftsprogskoncepter – jo bedre vil barnet være klædt på til at møde skolens krav om læring (se fx Schoon, Parsons, Rush, & Law, 2010). Børn med sproglige forsinkelser eller sproglige problemer har desuden også lidt oftere sociale og følelsesmæssige problemer end andre børn og har en øget risiko for at blive mobbet (Im-Bolter & Cohen, 2007). Jo længere tid der går før et barn med sproglige forsinkelser eller sproglige problemer får hjælp, jo større negativ effekt har det for barnets muligheder i skolen (fx Justice, Bowles, Turnbull, & Skibbe, 2009).

International forskning viser, at op mod 25 % af alle børn har sproglige problemer i en grad, der kræver en opfølgende indsats. Et dansk studie baseret på sprogvurderinger af treårige børn peger på, at gennemsnitligt 15 % af børn i Danmark har sproglige problemer. Andelen er større blandt børn, hvis forældre har en lav socioøkonomisk status uanset etnisk herkomst og blandt børn med anden etnisk herkomst end dansk (Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010). En del af disse børn vil have gavn af en sproglig indsats.

Allerede ved 12-månedersalderen ses der store individuelle sproglige forskelle på danske børn (se Bleses et al., 2008a), og forskellene er endnu mere markante i treårsalderen (Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010). Der er derfor et stort potentiale i så tidligt som muligt at identificere og understøtte de børn, der har en forhøjet risiko for sproglige forsinkelser.

Men inden vi kigger nærmere på, hvilke former for indsatser, der har en positiv effekt på børns sprog, er det vigtigt først at identificere, hvilke sproglige kompetencer der er vigtige for barnet både her og nu og i forhold til barnets senere tilegnelse af læsning. Et relativt nyt kortlægningsstudie har vist, at en bred vifte af sproglige færdigheder forudsiger forskellige aspekter af senere læsefærdigheder, dvs. både afkodningsfærdigheder og læseforståelse (National Early Literacy Panel, 2008). For det første har undersøgelser vist, at en række talesproglige færdigheder er afgørende i forbindelse hermed. Undersøgelser viser at et rigt ordforråd, at kunne fortælle om egne og andres oplevelser (det der også kaldes narrative færdigheder), at være i besiddelse af grammatiske færdigheder som at kunne sætte flere ord sammen til længere og mere komplekse sætninger og at kunne sætte de rigtige bøjningsendelser på ord samt en lang række kommunikative færdigheder som turtagning, at stille spørgsmål mm. alle er sproglige kompetencer, der peger frem mod senere læsefærdigheder.

Derudover er sproglige færdigheder som lydlig opmærksomhed, kendskab til bogstaver, hurtig navngivning og bevidsthed om skriftsprogskonventioner vigtige. Lydlig opmærksomhed handler om barnets opmærksomhed på og evne til at bearbejde lydlig størrelser på forskellige niveauer (ord, stavelser og enkeltlyde). Bogstavkendskab er den stærkeste indikator for læse- og skrivefærdigheder i grundskolen. Kendskab til det alfabetiske princip, dvs. at et bogstav repræsenterer en lyd, og at ord er sammensat af disse bogstaver, forudsiger hvilke elever, der vil være gode til at læse og skrive i 1. og 2. klasse. Bevidsthed om skriftsprogskonventioner (fx at man

læser fra venstre mod højre, oppefra og ned), bogkoncepter (at bøger har forsider, er skrevet af en forfatter, består af en tekst osv.) og kendskab til ord og begreber relateret til læsning og skrivning (begreber som læse, skrive, bogstav, stave etc.) er ligeledes færdigheder, som allerede udvikles i løbet af børnehævealderen. Også færdigheder relateret til hurtig navngivning (på engelsk: *Rapid Automatic Naming, RAN*) har vist sig at kunne forudsige læse- og skrivefærdigheder.

Talesproglige kompetencer og læse- og skriveforudsætninger (dvs. lydlig opmærksomhed, kendskab til bogstaver, hurtig navngivning og bevidsthed om skriftsprogskonventioner) forudsiger både afkodnings- og læseforståelsesfærdigheder. Lydlig opmærksomhed, kendskab til bogstaver, hurtig navngivning og bevidsthed om skriftsprogskonventioner forudsiger især senere afkodningsfærdigheder. Når det gælder læseforståelse forudsiger barnets talesproglige færdigheder i stigende omfang denne, men faktorer som lydlig opmærksomhed og bogstavkendskab forudsiger stadig læseforståelse lige så meget (Lonigan & Shanahan, 2010).

Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at de undersøgelser vi refererer til i langt overvejende grad er baseret på engelsktalende børn, og at sprogspecifikke faktorer kan spille ind på resultatet. I Danmark har vi som bekendt en meget utydelig lydstruktur, der bl.a. har indflydelse på tilegneshastigheden af både tidligere aspekter af talesproget (fx forståelsen af ord, se Bleses et al., 2008b) og senere aspekter af talesproget (fx tilegnelsen af datidsformer, se Bleses, Basbøll, & Vach, publiceret on-line januar 2011), ligesom der også er nogle komplicerede relationer mellem lyd og skrift, som har indflydelse på begynderlæsningen (Seymour, Aro, & Erskine, 2003) og begynderstavningen (Bleses & Thomsen, 2002). Disse karakteristika ved det danske sprog kan betyde, at det er endnu vigtigere at understøtte færdigheder som lydlig opmærksomhed så tidligt som muligt her.

På baggrund af forskning som den her beskrevne kan vi slå fast, at den tidlige sprogtilegnelse er vigtig for senere uddannelsesmæssig succes og at igangsættelsen af en tidlig indsats af den grund er vigtig. Forudsætningerne for den senere læsetilegnelse er altså både gode talesproglige kompetencer og kompetencer relateret til lydlig opmærksomhed, og for at sikre børn optimale og lige vilkår ved skolestart er der behov for, at der tidligt sættes ind med en effektiv indsats, der kan støtte udviklingen af disse kompetencer.

2.2. Barnets hjemmelæringsmiljø påvirker den tidlige sprogtilegnelse

Bogstart hviler også på forskning der har vist at forældre – sammen med dagtilbuddene - spiller en afgørende rolle for barnets sproglige kompetencer (for en oversigtsartikel, se fx Reese, Sparks, & Leyva, 2010). En oversigtsartikel af McGroder & Hyra (2009) peger samtidigt på at nogle former forældrebaserede programmer har positive effekter for børns sprog.

Forældrenes adfærd over for barnet i de første leveår er afgørende for barnets udvikling og læring. I og med at forældrene er sammen med barnet i mange timer hver dag, skaber de bevidst eller ubevidst et naturligt læringsmiljø i hjemmet, og hjemmelæringsmiljøet bliver derved en afgørende brik i barnets læring, også af sprog, fordi det udgør en substantiel del af barnets erfaringsgrundlag. Engagerede, varme, indlevende forældre, der er lydhøre og imødekommende over for barnets behov, har en positiv indflydelse på barnets personlige og sociale udvikling. Også forældrenes evne til at skabe kommunikative interaktive situationer, som inddrager barnet og stimulerer barnets muligheder for læring, har en positiv indflydelse på barnets sprogtilegnelse (Pancsofar, Vernon-Feagans, Odom, & Roe, 2008). Forskning viser yderligere, at man ved at gøre brug af nogle forholdsvis enkle sprogstrategier kan understøtte den implicitte læring hos barnet med målbare positive effekter for barnets sprogtilegnelse til følge. Kort sagt handler det om to

ting, der ret beset er to sider af samme sag: den voksne skal forsøge at være en god sproglig rollemodel og anvende en række teknikker, der engagerer barnet aktivt i samtalen.

Alle forældre har imidlertid ikke de samme forudsætninger for at skabe et rigt læringsmiljø i hjemmet. Både internationale og danske undersøgelser – som Socialforskningsinstituttets forløbsundersøgelse fra 1995 - har vist, at børns familiebaggrund spiller en afgørende rolle, for hvordan de klarer sig. (Mattsson, Hestbæk, & Andersen, 2008). Forældrenes forudsætninger for at skabe understøttende og stimulerende læringsmiljøer hænger til en vis grad sammen med deres økonomiske, kulturelle og sociale ressourcer og således peger undersøgelser på, at børn med forældre med ingen eller kort uddannelse og ingen eller lav beskæftigelse har en højere risiko for at få sproglige problemer den andre børn (Roberts, Burchinal, & Durham, 1999). Nogle studier har fx undersøgt kommunikationsstilen hos mødre med lav uddannelsesbaggrund og de viser, at disse mødre taler mindre med deres børn og bruger en mindre interaktiv kommunikationsstil overfor deres børn (se fx Hart & Risley, 1995). I forbindelse med samtaler vil disse mødre ikke bede deres børn om at deltage i samme omfang som mødre med en mellemlang eller lang uddannelse, de vil bruge færre forskellige ord og sætte færre ord på de begivenheder, der finder sted omkring barnet. Børns samtaler med mødre med en kort uddannelse er også præget af mere adfærdsregulering (se fx for en oversigtsartikel, se Hoff, 2006).

Der kan imidlertid kun ses en sammenhæng med forældrenes uddannelse for så vidt uddannelsesniveau kædes sammen med forældrenes viden om børns udvikling og de erfaringsbaserede faktorer, der understøtter den. Forældrenes egne sproglige kompetencer og måder at bruge sproget på samt en lang række andre aspekter knyttet til at skabe et stimulerende hjemmelæringsmiljø, er ligeledes afgørende for barnets sprogtilegnelse (se fx Mistry, Biesanz, Chien, Howes, & Benner, 2008). Forældre, der er bevidste om betydningen af disse faktorer, forbereder ifølge Durham og kollegaer deres børn mere hensigtsmæssigt på skolens indlæringskrav, fordi de formår at skabe et ligeværdigt forhold mellem dem selv og barnet bl.a. ved at engagere barnet i samtaler, der er mere interaktive men også stiller krav til børnene. Dette resulterer i bedre sproglige kompetencer i form af større ordforråd mm. og en større evne til at opsummere information, fokusere på detaljer, til at forklare og sætte ord på tanker og følelser, hvilket både understøtter læringen og hjælper børnene i deres relationer til andre børn og voksne (Durham, Farkas, Hammer, Tomblin, & Catts, 2007).

Forskelle i uddannelses- og beskæftigelsesbaggrund kan langt fra forklare variationen mellem børns sproglige kompetencer på et givet tidspunkt, men sammenhængen er tydelig nok til, at man kan konkludere, at hjemmelæringsmiljøet har afgørende indflydelse på barnets sprogtilegnelse. Derfor er det vigtigt at se på, hvordan dette miljø kan styrkes. En af de metoder, der har vist sig særlig effektiv mht. at understøtte børns sprogtilegnelse, er forældre og børns fælles læsning af bøger.

2.3. Betydning af bøger og dialogisk læsning

Den tredje og sidste type af forskning som udgør rationalet bag *Bogstart* er ikke overraskende den omfattende litteratur, der har peget på det store potentiale, der ligger i fælles læsning.

Det har længe været kendt, at læsning er en kommunikativ situation, der ikke bare skaber fysisk og følelsesmæssig nærhed mellem barnet og dets forældre, men også er en rig kilde til sprogligt input og dermed læring. Jo mere forældre interesserer sig for og glædes ved boglæsning og skriftsprogsrelaterede aktiviteter med det lille barn, jo større interesse for og glæde ved bøger og læsning fører det til hos barnet. Læsesituationen har også en direkte positiv effekt på barnets sprogtilegnelse. Læsning giver barnet lejlighed til at møde mere usædvanlige og komplekse ord,

end det selv bruger (og forældrene typisk vil anvende i hverdagen). En af de vigtigste fordele ved bøger er dog, at de lægger op til samtale om ting, begivenheder mm., der ligger uden for bøgernes indhold. Derved gives barnets også en mulighed for at koble ny viden til tidligere erhvervet viden ved at forældrene relaterer bøgernes indhold til barnets egne erfaringer. Læsning giver barnet en mulighed for at tale om ting der ikke er til stede (såkaldt 'dekontekstuel' viden) og barnet hjælpes samtidig til at kunne forudsige, opsummere og drage ræsonnementer på basis af ny viden. Bøger kan også styrke børns bevidsthed om skriftsprogskonventioner, bogstaver mm.

Forskning har også vist, at der er måder, som forældre kan læse sammen med deres børn på, som er mere effektive end "almindelig" oplæsning - det der ofte kaldes dialogisk læsning. Her læser forældrene ikke bare op, men inddrager børnene aktivt i læsningen vha. understøttende sprogstrategier (Blewitt, Rump, Shealy, & Cook, 2009). Den voksne stiller sig til rådighed som sprogmodel og engagerer samtidig aktivt barnet verbalt under læsningen vha. nogle konkrete strategier og teknikker, som både understøtter og udfordrer barnet og resulterer i bedre sprogfærdigheder og stimulerer barnets abstrakte tænkning.

Den første banebrydende undersøgelse af effekten af dialogisk læsning blev gennemført af Whitehurst et al. (1988). Siden dengang er en række studier blevet gennemført og nyere systematiske kortlægningsstudier har vist, at dialogisk læsning er den metode, der resulterer i størst effekt på børns talesproglige kompetencer, når effekten undersøges i kontrollerede eksperimenter (se fx Chambers, Cheung, Slavin, Smith, & Laurenzano, 2010; National Early Literacy Panel, 2008). I et oversigtsstudie undersøgte forskere, hvilke af de teknikker, der indgår i dialogisk læsning, der har størst positiv effekt på forskellige aspekter af børns sprogtilegnelse (Trivette, Dunst, & Gorman, 2010). Det viste sig, at de strategier der har størst positiv effekt på barnets sprogtilegnelse er:

- At relatere indholdet i bogen til barnets erfaringer
- Løbende at give barnet positiv feedback
- At udvide barnets ytringer (fx hvis barnet siger "and" at udvide ytringen ved at sige "ja, det er en brun and")
- At anvende åbnende spørgsmål
- At anvende opfølgende spørgsmål på barnets svar
- At følge barnets interesse, også selvom det betyder at bogens indhold forlades for en stund

Som det fremgår, er dette alle strategier, der dels sikrer, at barnet løbende præsenteres for en rigere sprogmodel, dels sikrer barnet en aktiv og engageret rolle i læsningen. Dialogisk læsning er ikke for kompliceret for små børn og kan anvendes fra en meget tidlig alder (2 år).

Mange forældre er opmærksomme på, at læsning er en god måde at understøtte sprog på, men undersøgelser viser, at forældre kun sjældent spontant anvender de dialogiske teknikker, som har vist sig mest effektive (Huebner & Meltzoff, 2005). Forældre har brug for en introduktion til teknikkerne for at komme i gang. Undersøgelser har vist, at forældre (også socialt udsatte forældre) tilsyneladende har større succes med at benytte strategierne i dialogisk læsning end pædagoger i dagtilbud, og det beror på to ting: dels har forældrene ofte mulighed for at læse for et enkelt barn alene, hvilket sjældent er tilfældet i dagtilbuddet, dels kan forældrene læse oftere og i længere tid med deres børn (se fx Lonigan & Whitehurst, 1998).

Dermed ligger der et stort potentiale i at fortælle forældrene om og undervise dem i de understøttende strategier. Mange studier viser, at det er nemt for forældre at lære at læse dialogisk. Et opfølgende studie vedrørende den fortsatte brug af teknikkerne i dialogisk læsning viste ydermere, at 90% af forældrene stadig læste op på denne måde to år efter interventionen

(Huebner & Payne, 2010). Forældre kan med succes både instrueres direkte i teknikkerne bag dialogisk læsning via samtale og indirekte via videobaseret materiale.

2.4. Erfaringer fra evalueringer af det engelske *Book start*

Det var netop viden om sammenhængen mellem tidlig sprogtilegnelse og senere læsefærdigheder, om vigtigheden af en tidlig indsats i familien og potentialet i fælles boglæsning, der satte det første bogpakkeprogram i gang i Birmingham i 1992. Bag projektet stod den uafhængige velgørenhedsorganisation *Booktrust*, der er en organisation, der er dedikeret til at tilskynde folk i alle aldre og kulturer til at nyde bøger. Da det danske *Bogstart* er inspireret af *Bookstart*, og da *Bookstart* ubetinget er det boggiveprogram, der er bedst undersøgt, fokuseres der her på undersøgelser der er foretaget af dette program (for publikationer om andre bogpakkeprogrammer se fx Vanobbergen, Daems, & Van Tilburg, 2009; Kovalik, 2010).

Bookstart startede som et pilotprojekt, der foregik i et samarbejde mellem *Booktrust*, lokale biblioteker, sundhedsmyndigheder og forskere. I *Bookstart* leveres bogpakken til familierne af en sundhedsmedarbejder. I pilotprojektet deltog 300 familier fra Birmingham, som modtog en gratis bogpakke, da børnene var ca. 6-9 måneder. Bogpakken indeholdt en børnebog samt oplysninger om bogen, om biblioteksfaciliteter plus et bogmærke, en plakat og et digtkort (læs mere i Wade & Moore, 1993).

Denne gruppe på 300 familier blev fulgt longitudinalt. Den oprindelige forældregruppe blev interviewet i 1993 og tilfældigt udvalgte familier fra den oprindelige kohorte er senere blevet kontaktet igen i opfølgingsstudier, da børnene var henholdsvis 2;6-3 år og 5 år (ved skolestart). Opfølgingsstudierne har alle haft til formål at undersøge projektets langtidseffekter inden for en række områder. Undersøgelserne er blevet udført af de to forskere Maggie Moore og Barrie Wade, University of Birmingham.

Ved programmets start i 1993 blev forældrene bedt om at udfylde et spørgeskema (Wade & Moore, 1993). Svarene blev sammenlignet med svarene fra en kontrolgruppe. Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viste, at bogpakken var værdsat af familierne og medførte hos *Bookstart*-forældrene:

- Positive holdninger til bøger
- Øget læsning af bøger sammen med babyer
- Flere bibliotekstilmeldinger
- Større bogindkøb
- Øget medlemskab af bogklub

I 1996 blev der gennemført to yderligere undersøgelser af 29 tilfældigt udvalgte familier fra den oprindelige kohorte, hvis resultater blev sammenlignet med en kontrolgruppe. Den første undersøgelse, der var baseret på strukturerede interviews fokuserede på, hvilken effekt *Bookstart* havde haft på de (bogrelaterede) aktiviteter, der foregik i hjemmet (Wade & Moore, 1996b). Resultaterne dokumenterede at *Bookstart*-forældre i forhold til forældre i kontrolgruppen:

- Prioriterede bøger højere som gaver
- Ofte kiggede i bøger sammen med deres børn
- Ofte besøgte biblioteket

Desuden kiggede *Bookstart*-forældrenes børn oftere i bøger.

I den anden undersøgelse (Wade & Moore, 1996a), der var baseret på observationer af forældre, der læste med deres børn i hjemmet, fremgik det, at *Bookstart*-forældre sammenlignet med en kontrolgruppe i højere (og statistisk signifikant) grad:

- Læste hele teksten
- Talte om historien
- Opmuntrede barnet til at komme med forudsigelser
- Skabte en kobling til barnets egen erfaring

Når det kom til *Bookstart*-børnene, kunne der også observeres statistisk signifikante forskelle sammenlignet med børn, der ikke havde været en del af projektet. *Bookstart*-børnene var i højere grad end børn i kontrolgruppen fokuserede på bogen og de:

- Vendte siderne i bogen
- Kommenterede historien
- Pegede på teksten
- Pegede på illustrationerne
- Kom med forudsigelser omkring handlingen i historien
- "Læste op" sammen med forælderen
- Stillede spørgsmål til historien
- Svarede på spørgsmål til historien

I 1998, da børnene var blevet 5 år og dermed var startet i skolen, sammenlignede Wade & Moore læse- og matematikkompetencer (baseret på standardtest gennemført af lærerne) hos 41 tilfældigt udvalgte *Bookstart*-børn fra den originale kohorte med en tilsvarende gruppe af børn (Wade & Moore, 1998). Kontrolgruppen var matchet på 5 kriterier: alder, etnisk baggrund, tid i dagtilbud, køn og hjemmesprog. Omkring 75% af børnene var etsprogede engelsktalende. Resultatet viste, at der nu fire år efter var statistisk signifikante effekter af den tidlige *Bookstart* intervention. *Bookstart*-børnene havde højere score i læsning og i talforståelse.

Da børnene i den oprindelige kohorte blev 7 år, blev andre 41 børn tilfældigt udvalgt og sammenlignet med en kontrolgruppe (Wade & Moore, 2000) og resultatet bekræftede de tidligere undersøgelser. *Bookstart*-børnene scorede nu signifikant højere på en række læsetest mht. læseforståelse, skrivning, stavning samt i matematik. I 2003 gennemførte de to forskere desuden en kvalitativ undersøgelse, hvor de stillede de involverede professionelle medarbejdere – bibliotekarer, sundhedsmedarbejdere, dagtilbudspersonale og *Bookstart*-koordinatorer – spørgsmål mht. deres oplevelse af *Bookstart* (Moore & Wade, 2003). Alle involverede var meget positivt stemte over for projektet, såvel mht. værdien af *Bookstart* for forældre og børn som mht. deres egen involvering (læs mere i Moore & Wade, 2003).

Samlet set har Wade & Moores undersøgelser dokumenteret en stærk effekt af det engelske *Bookstart*. Undersøgelserne har dog også været kritiseret, fordi de alle involverer et meget lille antal børn, hvilket begrænser undersøgelsernes repræsentativitet. Eksempler på andre undersøgelser baseret på et relativt lille antal børn, der har vist resultater der ligner Wade & Moores er Collins, Svensson, & Mahony (2005) og Hines & Brooks (2005).

De forbehold man må tage pga. af det lille deltagerantal er bl.a. motivationen bag to yderligere studier af det engelske *Bookstart*. Det første studie, *Bookstart National Impact Evaluation*, blev gennemført i 2009 som et longitudinalt kohortestudie svarende til Wade & Moores studier, men derudover er undersøgelserne forskellige. For det første blev det nye studie gennemført på basis af en meget større kohorte, nemlig 440 familier, for at imødekomme behovet for en undersøgelse baseret på en stor repræsentativ gruppe af familier. For det andet var undersøgelsen af

økonomiske og ressourcemæssige årsager af meget kortere varighed, idet der kun var 3 måneder mellem første og anden måling (Bookstart National Impact Evaluation, 2009). For det tredje var evalueringen alene baseret på forældrenes egen rapportering af hvorvidt, og i givet fald hvordan *Bookstart* har ændret deres læsevaner på forskellig vis. Der er derfor et vist indbygget bias i undersøgelsen, da forældre ikke altid er pålidelige rapportører af egen adfærd og kun kan give et estimat af den adfærd, der spørges til. Derudover indgår der ingen kontrolgruppe.

I april 2008 blev 694 familier interviewet, ca. en måned efter at de havde modtaget bogstartspakken. Familierne var fordelt på 9 statslige områder, og undersøgelsen inkluderede både familier fra land- og byområder. Spørgeskemaet bestod af spørgsmål relateret til forældrenes holdning til læsning: hvor ofte de læste med barnet, hyppighed af læserelaterede aktiviteter (medlemskort til biblioteket, biblioteksbrug, deltagelse i aktiviteter på biblioteket), antal børnebøger i hjemme samt spørgsmål relateret til, hvorvidt bogpakken havde ændret deres læsevaner med barnet i form af hyppigere læsning. Desuden var der supplerende spørgsmål mht., hvilken bogpakke, de havde modtaget, om der havde været yderligere information med bogpakken og om – og hvordan – bogpakken havde været brugt efterfølgende. Næsten alle forældre (98%) gav udtryk for, at de var meget eller ganske interesserede i læsning med deres baby eller lille barn og 74% rapporterede, at de læste med deres barn enten hver dag eller to gange eller mere om ugen.

I august 2008 blev forældrene igen kontaktet og interviewet over telefonen med udgangspunkt i de spørgsmål fra det tidligere spørgeskema, hvor man kunne forestille sig, at der kunne være sket ændringer. Det lykkedes at gennemføre interviewet med 440 ud af de 694 familier. Kun resultater fra de 440 familier blev anvendt i den endelige analyse.

Resultatet af undersøgelsen, der er baseret på forældrenes udsagn, viste, at der generelt kun var begrænsede forbedringer at spore efter tre måneder. Der var positive effekter af *Bookstart* på følgende områder:

- Andelen af medlemskort til biblioteket var steget fra 76% til 83% på tværs af alle familier
- Forældre som havde relativt få børnebøger i hjemmet, og som ikke læste regelmæssigt for deres børn inden *Bookstart* viste tegn på forbedringer på en lang række indikatorer som ikke kunne iagttages i hele gruppen af forældre
- En gruppe af disse mindre aktive forældre ændrede holdning til læsning, men det havde ikke nogen konsekvenser for hvor meget de læste for deres børn, dvs. forældrene havde svært ved at omsætte deres positive holdning til praksis
- En anden gruppe af mindre aktive forældre ændrede også læsevaner efter modtagelsen af bogpakken, idet 30% af familierne ved anden måling læste hver dag for deres børn, 41% (mod tidligere 38%) var nu "meget interesseret" i at læse og andelen af medlemskort til biblioteket var øget til 68% (mod 59% tidligere)

I afsnit 3 neden for inddrages nogle af de øvrige delresultater fra undersøgelsen som sammenligningsgrundlag for undersøgelsen af det danske *Bogstart*-program.

Samlet set er resultaterne af den nationale evaluering af *Bookstart* mindre positive end Wade & Moores resultater, men dette hænger formentlig bl.a. sammen med den metode, der er anvendt i undersøgelsen.

Til sidst skal nævnes et nyt studie fra 2010, gennemført af The Centre for Effective Education at Queen's University i Belfast, der er baseret på et lodtrækningsforsøg, der gør det muligt at isolere effekten af programmet (O'Hare & Connolly, 2010). Hovedformålet med studiet er at undersøge tre spørgsmål, der alle reflekterer hovedformålet med *Bookstart*, nemlig om *Bookstart* resulterer i:

- En mere positiv holdning fra forældrenes side mht. at læse og til bøger
- En mere positiv holdning fra forældrenes side mht. at læse bøger med deres børn
- Et øget brug af biblioteket

Undersøgelsen er baseret på 462 toårige børn fra Belfast (235 i interventionsgruppen og 227 i kontrolgruppen), der kommer fra fire forskellige geografiske områder. Data blev indsamlet af den sundhedsmedarbejder, der udleverede bogpakken til familien. Hver sundhedsmedarbejder havde kontakt til 4 familier (to interventionsfamilier og to kontrolfamilier).

I denne undersøgelse indeholdt bogpakken en taske med logo, to bøger, en malebog, en pakke farvekridt, klistermærker, en vejledning med anbefalinger til yderligere læsning samt en vejledning til forældrene med råd om, hvordan de kunne læse med deres børn. Sundhedsmedarbejderen var blevet trænet i at demonstrere bogpakken og fortælle forældrene, hvordan de kunne bruge den til at læse med deres toårige barn. Følgende instruktioner blev givet til sundhedsmedarbejderen (O'Hare & Connolly, 2010: 14):

- Det er vigtigt at sundhedsmedarbejderen giver forældrene bogpakken med et varmt og oprigtigt budskab, der tilskynder forældre til oftere at læse bøger, historier og rim sammen med deres barn
- Sundhedsmedarbejderen skal åbne en af bøgerne og giv den til barnet, så forældrene kan se barnets reaktion
- Sundhedsmedarbejderen skal give følgende hovedbudskab videre:
  - Børn har brug for historier, sange og rim som en væsentlig del af deres udvikling, og det er derfor vigtigt for forældre at medtage dette i deres daglige rutiner med barnet
  - Det er meget vigtigt at forældrene starter med at læse for deres børn fra en så tidlig alder som muligt
  - At dele historier, sange og rim hjælper forældrene til at opbygge kærlige relationer til deres børn og alle kan deltage, herunder fædre, søskende og bedsteforældre
  - Forældrene skal opfordres til at lære flere tips og idéer fra vejledningen, der er inkluderet i pakken
  - Det er vigtigt at videregive nogle udsagn til forældrene om fordelene ved bøger, fx "Når du læser denne bog med din baby skal I have det sjovt sammen". Sundhedsmedarbejderen bliver også bedt om at forklare, at udsagn som disse kan forblive i folks erindringer og kan have en positiv indflydelse på forældrenes fremtidige holdninger og adfærd
  - Forældrene skal opfordres til at anerkende, at babyer og små børn nyder mange forskellige slags bøger, og de bør derfor tilskyndes til at blive lånere på et bibliotek. Sundhedsmedarbejderen opfordres også til at forklare forældrene, at det er gratis at blive låner på biblioteket, og at der ikke er bøder på bøger, der lånes på børns lånerkort.
  - Forældrene skal også informeres om de sproglige aktiviteter ("Rhythm and Rhyme") for babyer og små børn på deres lokale bibliotek.

Interventionen (*Bookstart*) fandt sted fra marts 2010 (hvor der blev gennemført førmålinger) til maj 2010 (hvor der blev gennemført eftermålinger). Førmålingerne havde form af et interview baseret på et spørgeskema og blev gennemført af sundhedsmedarbejderen, mens eftermålingerne blev gennemført via post og efterfølgende telefoninterview. Som ved den nationale evaluering er det altså forældrenes rapportering, der ligger til grund for effektmålingerne.

Hovedresultatet af undersøgelsen mht. forældrenes holdning til *Bookstart* var:

- 66% af forældrene rapporterer, at de har brugt bøgerne hyppigt og den resterende del (33%) siger, at de har brugt bøgerne med nogen hyppighed.
- 55% mener, at *Bookstart* har haft en positiv effekt på deres læsevaner. 7% gav udtryk for, at de ikke tidligere havde været opmærksomme på de fordele, som fælles læsning med barnet giver, og at bogpakken har opmuntret dem til at læse. 48% sagde, at de var opmærksomme på fordelene ved boglæsning, men at det at modtage bogpakken alligevel havde fået dem til at læse mere

Hovedresultatet i forhold til effekten af *Bookstart* (dvs. sammenligningen af forældrene i *Bookstart*-gruppen og kontrolgruppen) var:

- Der var en positiv effekt af *Bookstart* på forældrenes holdning i forhold til læsning og bøger
- Der var en lille negativ effekt mht. brug af biblioteket

Samlet set konkluderer forfatterne, at resultaterne er meget opmuntrende. Bogpakkerne modtages meget positivt af forældrene, og næsten alle forældre giver udtryk for, at de gør brug af bøgerne og over halvdelen af forældrene føler, at det at modtage bogpakkerne har fået dem til at læse mere. Resultaterne understøttes af lodtrækningsforsøget. Det anbefales derfor, at *Booktrust* udvikler og udvider programmet yderligere. Forfatterne anbefaler, at det overvejes, hvordan der kan lægges større vægt på at tilskynde forældrene til at læse mere med deres børn.

3. Undersøgelse af det danske program *Bogstart*

I det følgende beskrives det danske program *Bogstart*. Indledningsvis redegøres for den anvendte metode, hvorefter resultaterne beskrives.

3.1. Metode

3.1.1. Uddeling af bogpakker i de to udvalgte kommuner

Den overordnede ramme omkring *Bogstart* er beskrevet i afsnit 1.1. Her vil vi i stedet give en mere detaljeret beskrivelse af, hvordan bogpakkerne er blevet udleveret i de to involverede kommuner, Odense og Sønderborg. De to kommuner blev i udgangspunktet udvalgt til at deltage i projektet, dels fordi de er forskellige i størrelse, dels fordi der fra et organisatorisk perspektiv arbejdes forskelligt med *Bogstart* i de to kommuner. Som det fremgår af beskrivelsen, der tager udgangspunkt i de involverede medarbejdere egne fremstillinger, er udleveringen dog langt hen ad vejen foregået på den samme måde i de to kommuner.

I *Odense* er det området Vollsmose, der indgår i projektet. Boligområdet Vollsmose har 9259 beboere fordelt på 3489 husstande. Der er en meget stor andel af børn og unge i Vollsmose i forhold til andre almene boligområder. Beboerne i Vollsmose er gennemsnitligt dårligere uddannet end i samtlige almene boligområder, især når man ser på de videregående uddannelser.

Området er altså stort og der deles mange bogpakker ud, ca. 150 i kvartalet. I løbet af efteråret 2010 blev bogpakke nr. 1000 udleveret fra Vollsmose Bibliotek.

Projektet er sammensat anderledes end projekter i andre *Bogstart*-kommuner, idet der er ansat en medarbejder (en pædagog) 25 timer om ugen udelukkende til at arbejde på *Bogstart* og til at stå for uddelingen af bogpakker på hjemmebesøgene, når børnene er seks og tolv måneder gamle. Det er derfor også den samme person, der tager på alle hjemmebesøg. På hjemmebesøgene fokuserer projektmedarbejderen på barnet, bl.a. ved at synge sange og derigennem vise familien, hvordan man kan få barnets opmærksomhed. Bøgerne fremvises én ad gangen. Bogpakken opleves som en gave til hele familien, og derfor inddrages de større børn også. De sproglige barrierer – fx når projektmedarbejderen kommer til en familie, der ikke eller kun i begrænset omfang taler dansk – opleves som værende af mindre betydning. I disse familier uddeles desuden brochurer på familiens modersmål (jf. afsnit 1.1).

Udleveringen af bogpakkerne til børnene på halvandet år foregår primært ved månedlige arrangementer på Vollsmose Bibliotek, hvortil børnene bliver inviteret sammen med deres forældre og andre søskende. Invitationen sker i form af udsendelse af centralt fremstillede postkort. Biblioteket har imidlertid ændret i teksten på postkortene efter samtale med lederen af sundhedsplejen i Vollsmose. Der bruges nu en mere "bestemt" tone i indbydelsen, og det er en fornemmelse, at det får flere til at komme. Derudover forsøges det at finde telefonnumre på forældrene, så de kan blive mindet om arrangementet. Det er det samme projektmedarbejder, som tager ud på hjemmebesøgene, der står for arrangementet. Arrangementet indledes med at man synger og fortæller for de små, og det afsluttes med en rundvisning på biblioteket og lidt servering. Hvis forældrene ikke kommer til arrangementet, inviteres de også til det næste *Bogstart*-arrangement på biblioteket eller de får tilbud om, at de kan hente tasken på biblioteket, når de har tid. Hvis familien efter dette stadig ikke har fået 18 måneders tasken, forsøger projektmedarbejderen at aflevere bogpakken til forældrene, når hun alligevel er i nærheden af barnets hjem.

Udleveringen af bogpakkerne til de 3-årige børn foregår i børnehaverne. *Bogstart*-samarbejdet har skabt en bedre kontakt til flere af dagtilbuddene i området, idet de er begyndt at besøge

Vollsmose Bibliotek mere. Det mærkes, at både børn og ansatte i dagtilbuddene har kendskab til projektet.

I *Sønderborg* er det området Kærhaven/Nørager, der indgår i projektet. Sønderborg kommune uddeler ca. 40 bogpakker i kvartalet. Familierne er forholdsvis alsidigt repræsenteret fra familier med anden etnisk baggrund udenfor arbejdsmarkedet til danske familier, som primært bor i området, fordi huslejen er lav. Adskillige mødre og fædre er uddannelsessøgende.

Det er de samme tre medarbejdere, der tager rundt til familierne ved de første besøg, når børnene er henholdsvis seks og 12 måneder gamle. Medarbejderne sender kort ud til familierne en uge før besøget. Ind i mellem ringes ud for at minde om aftalen dagen i forvejen i det omfang, man kan finde frem til et telefonnummer. På hjemmebesøgene fokuseres på barnet og budskabet om sprogstimulering. Familierne informeres om vigtigheden af sprogstimulerende aktiviteter. Bibliotekarerne taler konkret med familierne om betydningen af at læse, om ordforråd og ordindlæring. Derudover har projektmedarbejderne valgt at informere familierne om, at overdreven brug af TV i hjemmet kan skade det lille barns sprogtilegnelse, fordi barnet har svært ved at høre de voksnes samtale. Der samarbejdes med sundhedsplejersken om denne problemstilling. Ydmyghed og empati er nøglebegreber i tilgangen til familierne.

De tre medarbejdere i *Bogstart* i Sønderborg udveksler løbende erfaringer internt. Den vigtigste erfaring er 'at turde pausen' i samtalen, samt understregningen af, at medarbejderen ikke vil indhente oplysninger om familien. Ligeledes har medarbejderne betonet, at bøgerne er et tilbud fra Styrelsen for Bibliotek og Medier for at undgå evt. taknemmelighedsforhold til biblioteket.

Ved fordelingen af børn prioriteres det, at det er den samme person, der tager ud til de samme familier i det omfang, det er muligt. Hvis en familie ikke træffes hjemme, lægges et kort med besked om, at de er velkomne på biblioteket. Der opleves kun i begrænset omfang større sproglige barrierer. Til besøgene medbringes hånddukker som en slags 'icebreaker', hvis den mundtlige kommunikation volder vanskeligheder. De fremmedsprogede pjecer bliver i sådanne situationer delt ud og læst med stor interesse. Der aflægges højst to besøg ad gangen, for at medarbejderne kan rumme den enkelte familie på en god måde uden at blande det, en familie beretter, sammen med det den foregående familie har fortalt.

Uddelingen af bøger til børn på halvandet og tre år finder sted på biblioteket og i børnehaven. Mht. børnene på halvandet år indbydes forældre og børn til et kort arrangement på biblioteket. Arrangementet består af sang akkompagneret af keyboardspil, oplæsning, en rytmesession med rim og rasleæg, præsentation af bogpakken samt dialog med børnene. Arrangementet indeholder også en biblioteksorientering for "mini'er" og deres forældre. Det overvejes at lave halvandet årsmødet om til en fyraftenssession i håb om, at der vil dukke flere op.

Udlevering af bogpakkerne til børnene på tre år foregår i børnehaverne. Medarbejderne i Sønderborg besøgte tre børnehaver. Pga. omstruktureringer i Sønderborg kommunes daginstitutioner blev der afholdt et møde med dagtilbudslederen, der var behjælpelig med at finde de tre børnehaver, som havde den største koncentration af børn fra *Bogstart*. Derudover var der kontakt med beboerrådgiveren med henblik på mere samarbejde og evt. arrangementer i dette regi.

Ved arrangementerne i børnehaven deltog to bibliotekarere. Programmet var det samme som ved halvandet årsmødet. De børn, som ikke var til stede i børnehaven, blev opsøgt i deres hjem, så de kunne få deres bogpakke. Besøget gav anledning til en snak med forældrene om *Bogstarts* indhold og mål.

For begge kommuner kan det samlet konkluderes, at de begge lægger vægt på at formidle værdien af boglæsning for barnets sprogtilegnelse. De involverede medarbejdere oplever stor tilslutning til *Bogstart*, især ved hjemmebesøgene, når børnene er seks og tolv måneder gamle, og det er også fælles for kommunerne, at de ikke oplever store sproglige barrierer. Desuden opleves projektets effekt tydeligt, når medarbejderne møder nogle af familierne på biblioteket. I Odense kommune var der kun tre familier, der sagde nej tak til at modtage en bogpakke. I Sønderborg var der ingen der takkede nej. Begge kommuner oplever et lille frafald, når børnene er 18 måneder gamle, hvor familierne selv skal hente bøgerne. I Sønderborg var der 10 familier, der ikke hentede bøgerne. Begrebet "fracald" er flydende i forhold til uafhængte bogpakker. Ifølge Styrelsen for Bibliotek og Medier tælles en posteftersendt pakke som et besøg, uanset om det er i hjemmet eller på biblioteket.

3.1.2. Materialer

3.1.2.1. Udvikling af den første version af interviewguiden

Interviewguiden blev som nævnt ovenfor udviklet på baggrund af de to hovedspørgsmål, som undersøgelsen ønsker at besvare, nemlig om deltagelse i *Bogstart* har ændret de involverede familiers læsevaner, og i bekræftende fald, hvilke faktorer der ser ud til at spille den største rolle mht. de ændrede læsevaner. Endelig er interviewguiden udformet så familiernes sproglige hjemmelæringsmiljø og barnets sprogstatus kan beskrives. Interviewguiden blev udviklet i samspil med Styrelsen for Bibliotek og Medier samt bibliotekarerne fra de to deltagende kommuner.

Den første version af interviewguiden indeholdt 81 spørgsmål og var inddelt i forskellige sektioner, hvor forældrene dels blev bedt om at give nogle informationer om familien (baggrundsdata som navn på bopælskommune, forældres navn, barnets navn og køn, adresse og telefonnummer og hvor mange år familien havde boet i Danmark), om deres uddannelse og arbejde og deres sprog, dels fik stillet spørgsmål i relation til bogpakken, til barnets helbred, udvikling og trivsel, til barnets familie og barnets pasningsmønster og til barnets sprog og barnets hjemmemiljø.

Interviewguiden er udarbejdet, så den først og fremmest består af en række lukkede spørgsmål, dvs. forældrene skal vælge mellem forskellige fastlagte svarmuligheder. I nogle tilfælde er spørgsmålene af en type der kræver et ja/nej svar, andre spørgsmål anvender en Likert-skala, hvor forældrene skal give udtryk for graden af enighed i forhold til et givent udsagn/eller hyppigheden af en given aktivitet, mens den sidste type af spørgsmål har svarkategorier, der er udformet som udsagn om fx typer af adfærd, som forældre kan sige, at de enten har eller ikke har. Derudover er der et mindre antal åbne spørgsmål.

Udviklingen af interviewguiden var inspireret af – og overlapper hvor det var muligt med - et spørgeskema, der blev udviklet af Bleses & kollegaer i forbindelse med udarbejdelsen af et nyt sprogvurderingsmateriale for Socialministeriet, *Sprogvurdering af børn i 3-årsalderen, Inden skolestart og i Børnehaveklassen* (Bleses et al., 2011). Spørgeskemaet blev udfyldt af forældrene i forbindelse med en normering af sprogvurderingsmaterialet for at sammenhængen mellem barnets scorer og forskellige forældrerelaterede baggrundsfaktorer kunne belyses. Desuden var vi interesseret i at få et indblik i, hvilken viden og holdning forældrene har mht. bl.a. børns sprogtilegnelse og virkningsfulde måder at læse op på samt viden om, hvilke faktiske aktiviteter forældrene laver med deres børn. Især spørgsmål vedrørende faktiske aktiviteter undersøges normalt via observation, så denne del af spørgeskemaet var især eksperimenterende. Det var ikke

muligt at bibeholde de samme svarkategorier for alle spørgsmål i denne undersøgelse pga. interviewformen.

Mht. spørgsmål omkring barnets tilegnelse af modersmål har vi som omtalt indledningsvist ingen instrumenter til rådighed i Danmark, der gør det muligt at vurdere barnets tidlige tilegnelse af modersmålet, der alene i denne undersøgelse omhandler 9 forskellige sprog. Vi kan derfor fx ikke undersøge, hvor mange ord barnet har tilegnet sig og hvilke ordtyper der er tale om. For at få et indtryk af barnets tidlige modersmålstilegnelse har vi i stedet opstillet nogle mere generelle spørgsmål til forældrene. Der blev formuleret 7 spørgsmål i første version af interviewguiden, der alle repræsenterer centrale milepæle for børn under 2;6 år. Spørgsmålene spurgte ind til om barnet bruger gestik til kommunikation, leger rollelege, benævner ting, siger noget om handlinger, er begyndt at kombinere ord til sætninger, spørger "hvad er det?" til nye ting/begreber, fortæller om ting der skete i går og om barnet og forældrene taler om ting der skal ske i fremtiden. Skemaet indeholder desuden et spørgsmål om hvorvidt forældrene vurderer at barnet taler sit modersmål lige så godt som jævnaldrende børn med samme modersmål. Nogle af spørgsmålene stammer fra/er inspireret af den danske forældrerapport, *CDI: Ord og sætninger*, der er en dansk adaptation af det amerikanske instrument *The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories* og anvendes til børn mellem 16 og 36 måneder (Bleses et al., 2007; 2008).

3.1.2.2. Pilotafprøvningen af interviewguiden

Den første version af interviewguiden blev afprøvet på tre familier i Odense. Pilottestningen foregik i familiernes hjem med deltagelse af barnets mor. Resultatet af pilotafprøvningen blev drøftet med Styrelsen for Bibliotek og Medier samt bibliotekarerne fra de to deltagende kommuner.

Pilotafprøvningen og de efterfølgende diskussioner medførte, at der blev tilføjet 23 spørgsmål til interviewguiden. Derudover blev der foretaget en del ændringer. I det følgende vil de ændringer, der har indholdsmæssig betydning, blive beskrevet.

I sektionen OM BARNETS BOGPAKKE blev der foretaget følgende ændring. Spørgsmålet: "...dit barn er mere eller mindre interesseret i bøger nu end før bogpakken?" blev ændret til "Er dit barn interesseret i bøger?" med en ja/nej svarmulighed, da børnene kun var seks mdr., da de første bogpakker blev uddelt, og det derfor ikke gav mening at spørge til "før " og "efter". Der blev desuden tilføjet en del spørgsmål til sektionen. Nogle gik konkret på bogpakken: "Hvor mange bogpakker har I fået til barnet?", "Var du til stede, da familien modtog bogpakken?", "Hvilke bøger bruges mest?" Et andet nyt spørgsmål gik på forældrenes holdning til/interesse mht. at læse for deres barn. Endelig blev der tilføjet en del spørgsmål vedrørende familiens brug af biblioteket "Fik I lånerkort før eller efter bogpakkerne?", "Har I lånt en bog eller andet materiale på biblioteket inden for de sidste tre måneder?", "Har I deltaget i nogen børneaktiviteter på biblioteket?" Mht. om forældrene syntes, at *Bogstart* er et godt projekt blev de bedt om også at begrunde, hvis de ikke syntes det.

I sektionen BARNETS FAMILIE OG PASNINGSMØNSTER blev der tilføjet et tillægsspørgsmål i forbindelse med spørgsmålet relateret til barnets pasning. Hvis svaret var dagpleje, skulle forældrene nu yderligere svare på om det var en dansk dagpleje og hvor meget dansk, der blev talt i dagplejen.

I sektionen BARNETS SPROG blev der foretaget en del ændringer og tilføjelser. Spørgsmålet "Hvilket sprog synes du er vigtigst for dit barn at lære?" blev ændret og konkretiseret: "Tror du, at dit barns modersmålstilegnelse har betydning for tilegnelsen af dansk?" og forældrene blev i tilslutning hertil spurgt: "hvorfor/hvorfor ikke?". I forbindelse med de spørgsmål til barnets

sprog, der skal besvares med ja eller nej, blev det understreget, at spørgsmålene omhandler barnets modersmål. Der blev tilføjet et spørgsmål om barnet pludrede da det var lille. Desuden blev det besluttet at inddrage yderligere spørgsmål om sprogbrug fra den danske forælder rapport, *CDI: Ord og sætninger*. Fem spørgsmål der spørger ind til om barnet er begyndt at kommunikere omkring hændelser i for- eller fremtid og om personer og ting, som ikke er direkte til stede i den konkrete situation, hvor der kommunikeres blev inkluderet (af denne grund blev de 2 eksisterende spørgsmål der spurgte ind til det samme slettet). Spørgsmålene relaterer sig alle til om barnet er begyndt at bruge sproget mere dekontekstualiseret, dvs. løsrevet fra her og nu. Ved at inddrage disse spørgsmål kan vi samtidigt sammenligne direkte med den tilsvarende undersøgelse af børn med dansk som modersmål og få et indtryk af, i hvilken grad børn fra *Bogstart* projektet har tilegnet sig deres modersmål i et omfang, der svarer til etsprogede børns tilegnelse af dansk som modersmål med de metodiske begrænsninger, der ligger i en sådan sammenligning. Barnets modersmålstilegnelse og sprogbrug bliver derfor adresseret via i alt 12 spørgsmål. Spørgsmål til forældrenes vurdering af om barnet taler sit modersmål lige så godt som jævnaldren børn med samme modersmål blev bibeholdt.

I sektionen *BARNETS HJEMMEMILJØ* blev der også foretaget ændringer. Mht. de spørgsmål hvor der spørges til, hvor ofte forældrene eller børnene gør en bestemt ting, blev svarmulighederne ændret fra konkrete tal (fra mere end 5 gange til 0-1 gang) til "tit", "ofte", "nogle gange" og "sjældent". Spørgsmålet "Hvilket sprog læser du højt på?" blev tilføjet. Spørgsmål mht. forældrenes reaktion på barnets initiativ og hvordan forældrene opmuntrer barnet blev ændret, så de passer bedre med en toårigs sproglige kompetencer, og de blev forenklet, så de blev lettere at svare på for forældrene. Endelig blev spørgsmålet til barnets beretning om oplevelser i dagplejen eller vuggestuen ændret til "Følger du dit barns interesser, fx ved at lege med dit barn eller tale om de emner, der interesserer dit barn?", da dette ligeledes passer bedre til en toårigs sproglige niveau.

3.1.2.3. Den endelige version af interviewguiden

I Tabel 2 neden for vises en oversigt over antallet af spørgsmål i den endelige version af spørgeguiden, der er fordelt på de 7 sektioner. Ud af de 104 spørgsmål er de 14 kvalitative.

Tabel 2: Oversigt over antallet af spørgsmål i interviewguide, fordelt på de 7 sektioner

Sektioner	Antal Spørgsmål
Information om familien	20
Oplysninger om sprog	6
Om barnets bogpakke	19
Barnets helbred, udvikling og trivsel	11
Barnets familie og pasningsmønster	12
Barnets sprog	19
Barnets hjemmemiljø	17
I alt	104

Det endelige spørgeskema er vedlagt (Bilag 3). Spørgeguiden blev efterfølgende oversat til både tyrkisk og arabisk. Dette blev gjort af to studentermedhjælpere med henholdsvis tyrkisk og arabisk som modersmål (se Bilag 4).

3.1.3. Procedure og datamateriale

Målet var at gennemføre 50 interview, fordelt således at der blev interviewet 35 familier i Odense, hvoraf halvdelen skulle være med tosprogede familier, mens der i Sønderborg skulle interviewes 15 familier. Det var et kriterium for at deltage i undersøgelsen, at familien havde fået tilbudt den tredje bogpakke, der udleveres, når barnet bliver 18 måneder.

Alle deltagende familier blev kontaktet af bibliotekerne. Information om projektet blev givet via brev, hvori der stod, at familien ville blive kontaktet af Center for Børnesprog i forbindelse med projektet, jf. Bilag 5. Da vi havde adgang til en arabisk- og en tyrkisktalende tolk, blev bibliotekerne bedt om at sikre, at der var familier, der talte disse to sprog i den tosprogede gruppe.

Biblioteket i Odense lavede et udtræk over de familier, der i 2010 havde fået tilbudt den tredje bogpakke i *Bogstart*. Udtrækket bestod af 50 familier. Udtrækket indeholdt følgende information: det deltagende barns navn og fødselsdato, adresse, antal modtagne bogpakker, antal søskende og familiens modersmål.

Som nævnt ovenfor fik disse familier tilsendt information om, at de ville blive kontaktet af Center for Børnesprog i forbindelse med undersøgelsen, hvorefter søgen efter telefonnumre på alle familier blev igangsat via krak.dk. Det viste sig at være meget svært at få fat i telefonnumrene; mange familier opgiver slet ikke deres telefonnummer, evt. bruger de taletidskort, og det var derfor ikke muligt at få kontakt med 28 ud af 50 familier (se Tabel 3). De 22 familier, der havde oplyst telefonnumre, blev kontaktet med henblik på at lave en aftale om interview. 20 familier ønskede at deltage (se Tabel 3).

Pga. den lave kontaktprocent blev biblioteket i Odense kontaktet igen. Biblioteket lavede endnu et udtræk bestående af 46 familier. Derefter blev proceduren iværksat igen. Dog blev der tilføjet en ekstra information i kontaktbrevet fra biblioteket - et telefonnummer til den medarbejder fra Center for Børnesprog, der foretog dataindsamlingen (se Bilag 6). Formålet var at give familierne mulighed for selv at kontakte medarbejderen, fordi det var så vanskeligt at finde telefonnumrene. Der var imidlertid ingen familier, der kontaktede Center for Børnesprog. Alle de familier der skulle deltage i anden interviewrunde blev derfor kontaktet og interviewet efter samme procedure som i forbindelse med første interviewrunde. Herefter var antallet af deltagende familier i Odense oppe på 30. Desuden blev personlige relationer anvendt. En somalisk kvinde lavede de sidste interviews hos sin familie, venner og bekendte, der alle opfyldte kriterierne for deltagelse i projektet. I alt 34 familier blev interviewet i Odense (se Tabel 3). 10 af interviewene er gennemført over telefonen, da det ikke var muligt at finde et tidspunkt, hvor medarbejderen fra Center for Børnesprog kunne besøge familien. Alle familier i Odense blev desuden spurgt, om de ville bidrage yderligere til projektet ved at bede deres barns kontaktpædagog eller dagplejer udfylde en rapport vedrørende barnets dansksproglige kompetencer. Dette krævede altså involvering af andre personer udover barnets familie. Der er ikke indkommet information på nogen børn i den ekstra undersøgelse.

Proceduren i Sønderborg er sammenlignelig med proceduren i Odense. Biblioteket i Sønderborg lavede et udtræk over de familier, der i 2010 havde fået tilbudt den tredje bogpakke i *Bogstart*. Udtrækket bestod af 22 familier. I Sønderborg viste der sig samme metodiske udfordringer mht. at kontakte de potentielle familier telefonisk. De tre familier for hvem det var muligt at finde telefonnumre blev kontaktet med henblik på at lave en aftale om interview. Alle tre familier ønskede at deltage.

I forbindelse med dataindsamlingen i Sønderborg afprøvede medarbejderen en anden mulighed, nemlig at gå rundt i bydelen og banke på hos de familier, der var oplyst adresser på. Denne

procedure resulterede i yderligere tre interviews. De familier, der ikke var hjemme på det pågældende tidspunkt, fik et brev i postkassen med information om undersøgelsen og telefonnummeret på den pågældende medarbejder. Dette resulterede i én henvendelse, og familien blev interviewet med det samme over telefonen.

I Tabel 3 vises en liste med de børn, der er blevet kontaktet i de to kommuner, enten via lister fra bibliotekerne eller via andre metoder. Antallet af familier der ikke kunne skaffes et telefonnummer på samt antallet af familier, der sagde nej til deltagelse, fremgår ligeledes af tabellen.

Tabel 3: Samlet frafaldsanalyse i de to kommuner

	Potentielle familier		Minus tlf.nr	Takkede nej
	Lister fra bibliotek	Andre metoder		
Odense (gammel liste)	50	1 (søster til en)	28	2
Odense (ny liste)	46		35	0
Odense		4 (netværk)	0	0
Sønderborg	20	3 (1 på besøg)	19	0
I alt	122	8	82	2

Det samlede antal familier der deltog i undersøgelsen var 41. I Tabel 4 ses en oversigt over, hvor mange børn der har deltaget i undersøgelsen i de to kommuner, Odense og Sønderborg, fordelt på køn.

Tabel 4: Antal deltagende børn i de to kommuner, fordelt på køn

	Drenge	Piger	Ialt
Odense	17	17	34
Sønderborg	4	3	7
I alt	21	20	41

Der deltog 34 familier fra Odense og 7 familier fra Sønderborg fordelt på lige mange drenge og piger. Bortset fra 8 familier er alle familier tosprogede. 15 interview, svarende til 37%, er blevet gennemført via tolk på forældrenes modersmål.

3.1.4. Databehandling og dataanalyse

Alle forældrenes svar på spørgsmålene i interviewguiden er under interviewet blevet noteret i spørgeskemaet af den medarbejder, der gennemførte interviewet. Den tyrkiske og den arabiske medarbejder anvendte de to oversatte interviewguider som grundlag for interviewet og noterede svarene på disse spørgeskemaer. Efterfølgende overførte de svarene til den danske version af spørgeskemaet.

Alle svar i de 41 spørgeskemaer samt eventuelle kommentarer er derpå indtastet i en Excel-database. I seks af spørgeskemaerne var der blevet krydset af i mere end én svarkategori. I alle tilfælde blev den højeste svarmulighed valgt. Alle de kvalitative kommentarer er ligeledes indført i databasen og fremgår desuden af Bilag 7.

Vi har i denne undersøgelse sammenlignet forældrenes svar på spørgsmålene i interviewguiden. Alle resultater opgøres i procent. Der er pga. datamaterialets størrelse alene foretaget deskriptive analyser, der alle er udført i Excel. Som med alle undersøgelser, hvor det er forældrenes egen

vurdering, der ligger til grund for besvarelsene, er der en række bias, hvoraf det vigtigste er, at forældrene svarer ud fra, hvad de forventer giver det bedste indtryk af dem, og dette bias er endnu mere udtalt ved personlige interview.

Desuden sammenlignes udvalgte resultater fra *Bogstart*-undersøgelsen med tre andre danske undersøgelser.

For det første sammenlignes med en undersøgelse, der beskriver udviklingen af et nyt sprogvurderingsmateriale for Socialministeriet, *Sprogvurdering af børn i 3-årsalderen, Inden skolestart og i Børnehaveklassen* (Bleses et al., 2011). I forbindelse med normeringsstudiet blev forældrene bedt om at besvare lignende spørgsmål omkring viden og holdninger til børns sprogtiltagelse, spørgsmål relateret til hjemmemiljø mm. Der inddrages her alene data fra 3-årige børn. 958 forældre har udfyldt spørgeskemaet. Forældrenes uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet er repræsentativ for fordelingen på nationalt plan.

For det andet sammenlignes et par af resultaterne med en undersøgelse, hvor en række baggrundsfaktorer betydning for den tidlige sprogtiltagelse blev undersøgt, cf. Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach (2010). I denne undersøgelse har Center for Børnesprog i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) koblet sprogvurderinger af 12.992 et- og tosprogede børn sammen med en række baggrundsfaktorer med henblik på at afdække, i hvilket omfang faktorerne kan forklare resultaterne af de 3-åriges sprogvurderinger. Forældrenes uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet er repræsentativ for fordelingen på nationalt plan.

For det tredje sammenlignes spørgsmål om *Bogstart*-børnenes tidlige tilegnelse af modersmålet med seks spørgsmål fra CDI-forældrerapporten CDI: Ord og sætninger, der anvendes til børn mellem 16 og 36 måneder (Bleses et al., 2007; 2008). Forældrene udfylder disse detaljerede rapporter om deres barns sproglige udvikling, og Center for Børnesprog har beskrevet den tidlige sproglige udvikling hos børn med dansk som modersmål på basis af rapporter fra mere end 6.000 danske børn. (cf. Bleses, Vach, Wehberg, Kristensen, & Madsen, 2007). Forældrenes uddannelsesbaggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet er overvejende repræsentativ for fordelingen på nationalt plan, dog med en tendens til flere højtuddannede end i befolkningen som helhed. I den oprindelige CDI-undersøgelse er resultaterne udregnet på månedsbasis, så for at gøre resultaterne sammenlignelige har vi lagt alle scorer, der svarer til de tidsintervaller, der anvendes her, sammen og divideret med antal måneder, således at vi opnår en gennemsnitscore.

Når resultatet af sammenligningerne præsenteres neden for er det vigtigt at være opmærksomme på at formlen hvorpå forældrene har fået stillet disse spørgsmål er forskellig på måder der kan have haft indflydelse på resultatet. Desuden er der ingen garanti for at spørgsmålene i interviewet *Bogstart*-undersøgelsen er blevet formuleret præcist på samme måde som i det trykte spørgeskema hvilket også kan have haft indflydelse på svarene.

3.2. Resultater

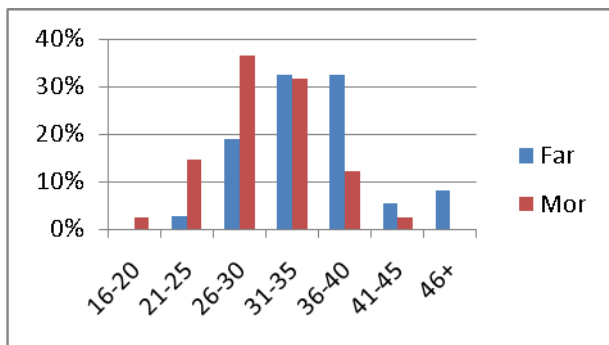
I det følgende beskrives de resultater, der belyser de to hovedspørgsmål, som stilles i denne undersøgelse, nemlig hvorvidt deltagelse i *Bogstart* har ændret de involverede familiers læsevaner og i bekræftende fald, hvilke faktorer der ser ud til at spille den største rolle mht. de ændrede læsevaner. Vi indleder med en beskrivelse af *Bogstart*-familierne ud fra en række baggrundsspørgsmål hvorefter familiernes sproglige hjemmelæringsmiljø og barnets sprogstatus beskrives. Da ikke alle de deltagende forældre har besvaret alle spørgsmål opgiver vi i forbindelse med hvert af baggrundsspørgsmål hvor mange forældre der har besvaret det.

3.2.1. Beskrivelse af familierne i *Bogstart*-undersøgelsen

3.2.1.1. Familierne set ud fra en række baggrundsfaktorer

I Figur 2 ses aldersfordelingen hos mødrene ($N=41$) og fædrene ($N=37$). Der er altså fire mødre, der bor alene sammen med deres børn.

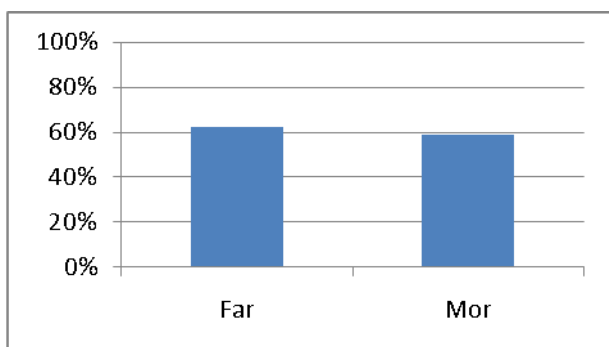
Figur 2: Fordeling af mødre og fædres alder

Den største gruppe af mødre er mellem 26 og 30 år (37%), mens den næststørste er mellem 31 og 35 år (31%). For fædrenes vedkommende er der lige mange i de to aldersintervaller, 31-35 år og 36-50 år (32% i hver). Der er to mødre under 20 år, ligesom der er fire fædre over 46 år. Fædrene er i gennemsnit lidt ældre end mødrene.

Figur 3 viser hvor mange mødre og fædre der har færdiggjort en uddannelse.

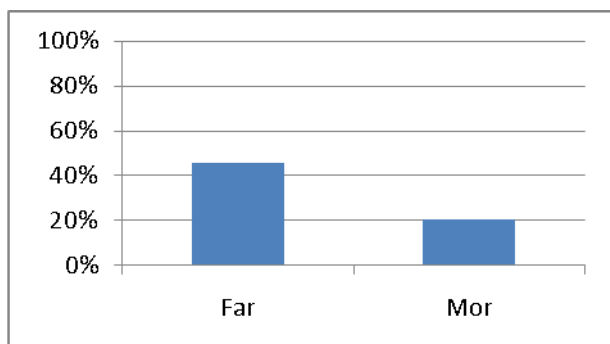
Figur 3: Fordeling af mødre og fædre, der har taget en uddannelse

Omkring 60% af både mødre ($N=39$) og fædre ($N=37$) har taget en uddannelse. Ud af de 60% fremgår det af forældrenes kvalitative svar (se Bilag 7), at majoriteten (60%) af mødrene har taget en kort videregående uddannelse (til fx SOSU-medarbejder eller frisør), mens 16% har taget en mellemlang/lang videre videregående uddannelse (til fx pædagog). For fædrenes vedkommende har den største gruppe - 45% - ligeledes taget en kort videregående uddannelse (fx autolakerer, dækmontør), mens lidt flere (31%) har taget en mellemlang eller lang videregående uddannelse (fx pædagog eller ingeniør).

Af Figur 4 fremgår det, hvor mange af *Bogstart*-forældrene der er tilknyttet arbejdsmarkedet.

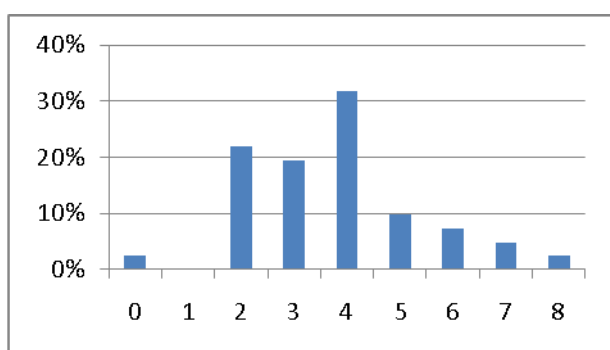
Figur 4: Fordeling af henholdsvis mødre og fædre, der er i arbejde

Figuren viser, at det i gennemsnit er 42% af fædrene, der er tilknyttet arbejdsmarkedet, mens det kun gælder for 20% af mødrene ($N=39$). Begge er typisk lønmodtagere på grund- eller mellemniveau. Fædrene ($N=37$) angiver, at de fx arbejder som dækmontør, lokofører eller i Coop, mens mødrene angiver, at de fx arbejder på en skole.

Figur 5 viser hvor mange søskende *Bogstart*-barnet har.

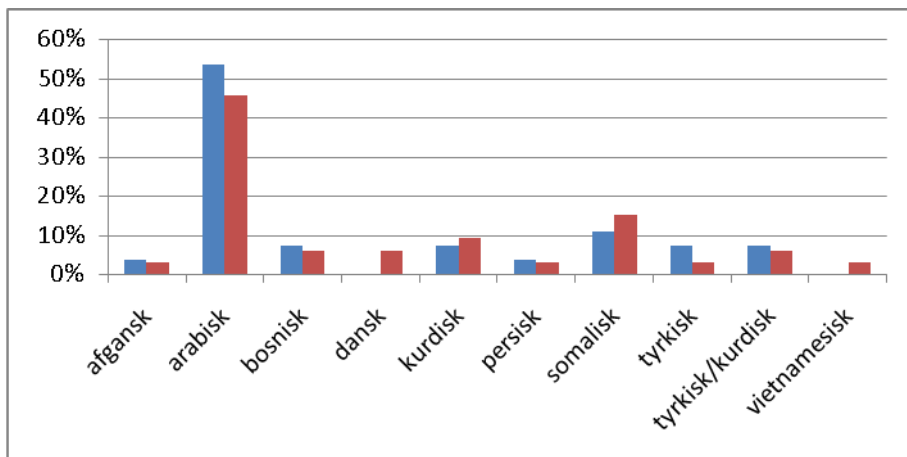
Figur 5: Fordeling af antal søskende

De fleste *Bogstart*-børn har fire søskende (32%), mens de to næste grupper har henholdsvis to søskende (22%) og tre søskende (20%). Der er kun 2% (svarende til ét *Bogstart*-barn), der ikke har nogen søskende, mens der er 22%, der har fem søskende eller flere.

I det følgende beskrives familiernes sproglige baggrund og dansksproglige kompetencer, som vurderes af dem selv. Mens 20% af familierne er etnisk danske og har dansk som modersmål, er 80% af familierne tosprogede. En familie blev defineret som tosproget, hvis en af forældrene havde en anden etnisk baggrund end dansk. Blandt de tosprogede familier er der to mødre, der er etnisk danske og har dansk som modersmål. Af Figur 6 fremgår det, hvilket sprog mødrene ($N=33$) og fædrene ($N=28$) i de tosprogede familier taler. Bemærk at færre forældre har besvaret disse spørgsmål.

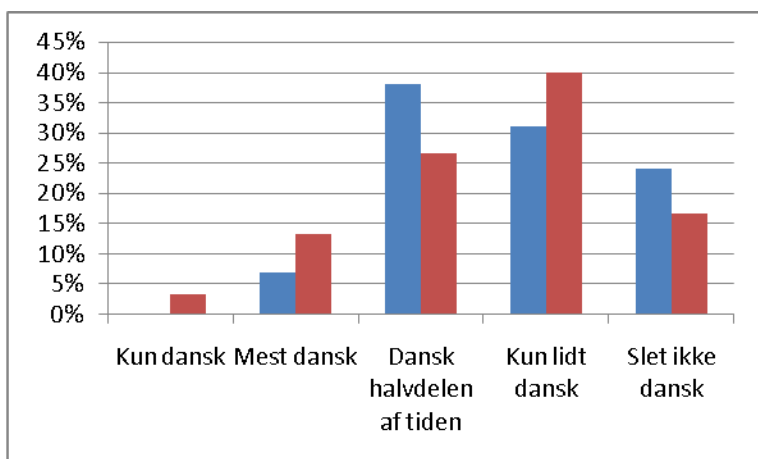
Figur 6: Fordeling af mors og fars modersmål. Den røde søjle repræsenterer mødrene, den blå fædrene

Der er 9 forskellige sprog udover dansk repræsenteret i undersøgelsen. Flest taler arabisk.

Forældrene har også givet deres egen vurdering af, hvor meget dansk de taler derhjemme. Denne vurdering fremgår af Figur 7.

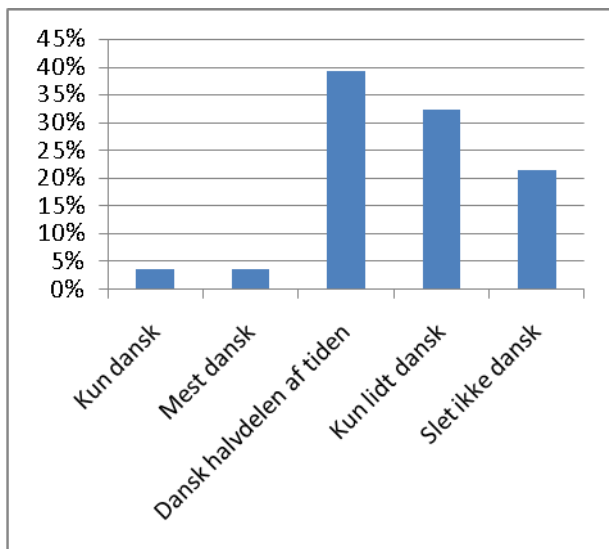
Figur 7: Omfanget af dansk talt i hjemmet. Den røde søjle repræsenterer mødrene, den blå fædrene

25% af mødrene og 37% af fædrene angiver, at de taler dansk i hjemmet halvdelen af tiden eller mere, mens omkring 60% af både mødre og fædre vurderer, at de kun taler lidt eller slet ikke taler dansk i hjemmet.

For at få et indtryk af hvor meget dansk der tales i hjemmet, har vi sammenlignet mødres og fædres vurderinger og inkluderet svaret for den forælder, der angav at tale mest dansk som udtryk for omfanget af talt dansk i hjemmet. Resultatet fremgår af Figur 8.

Figur 8: Omfanget af dansk talt i hjemmet

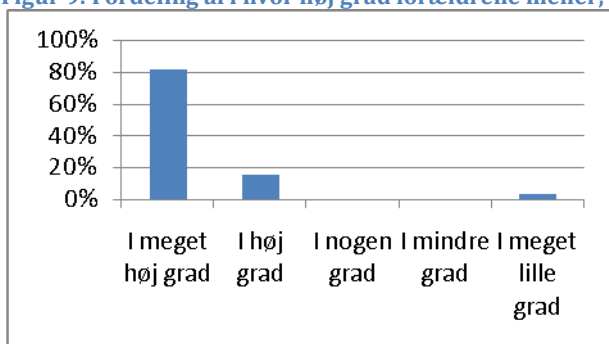

Med forbehold for dette meget grove mål for omfanget af dansk talt i hjemmet, viser figuren, at der knapt halvdelen af familierne bliver talt dansk til barnet halvdelen af tiden eller mere af i hvert fald den ene af forældrene, mens der i den anden halvdel af familierne kun bliver talt lidt dansk eller slet ikke tales dansk til barnet. Pga. fremgangsmåden (den "mest dansktalende forælder" tælles med) ser det ud til, at der er to familier, hvor der kun tales dansk, fordi der er to mødre med dansk som modersmål. Det er dog usikkert om dette er tilfældet.

Knap 80% af *Bogstart*-barnets søskende taler dansk. Af de 6 børn der ikke taler dansk er de 5 mellem 0-1 år, dvs. de er først lige begyndt at tilegne sig sprog, og kan derfor ikke forventes at tale dansk. I realiteten er det derfor næsten alle søskende der taler dansk.

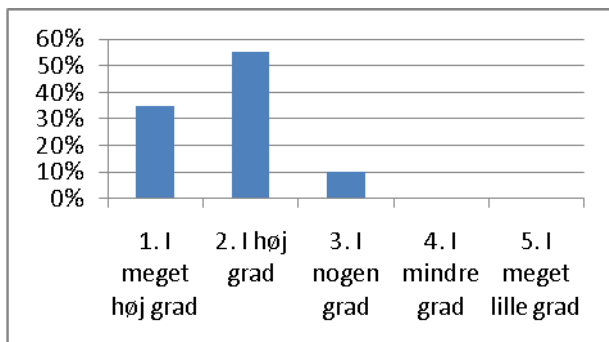
I Figur 9 illustreres forældrenes holdning til, hvor vigtigt det er for deres børn at lære dansk.

Figur 9: Fordeling af i hvor høj grad forældrene mener, det er vigtigt, at deres barn lærer at tale dansk

Med undtagelse af en enkelt forælder mener alle forældre, at det er meget vigtigt for deres børn at lære dansk. Tilsvarende resultat ses, når forældrene spørges, om vigtigheden af at barnet tilegner sig sit modersmål (se Figur 10).

Figur 10: Fordeling af i hvor høj grad forældrene mener det er vigtigt, at deres barn lærer at tale sit modersmål

Det er dog bemærkelsesværdigt at fordelingen mellem "i meget høj grad" og "i høj grad" her er modsat fordelingen, når spørgsmålet gjaldt dansk. Senere i interviewet hvor forældrene har mulighed for at uddybe spørgsmålet omkring deres barns tilegnelse af modersmålet, kommenterer flere forældre, at barnets tilegnelse af modersmålet er vigtig (se Bilag 7).

- "Modersmål er vigtigt og nødvendigt"
- "Man skal kunne sit modersmål fordi sprogene hjælper hinanden"
- "Barnet skal være god til alle sprog"
- "Det har stor social betydning"

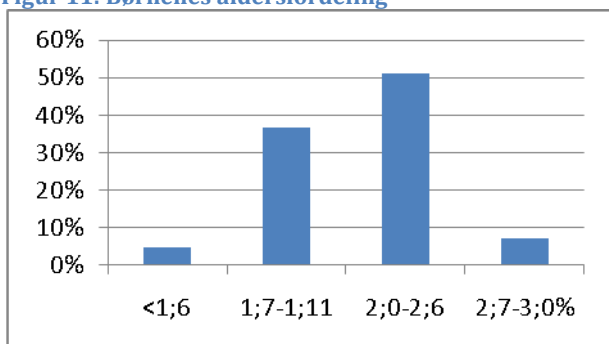
Flere forældre bemærker også, at en god modersmålstilegnelse understøtter tilegnelsen af dansk.

- "Det er vigtigt med arabisk for at blive god til dansk"
- "Hvis han er god til modersmål er han også god til dansk"
- "Barnets modersmålstilegnelse har stor betydning for tilegnelse af dansk"

I det følgende beskrives en række faktorer, der er knyttet til det enkelte *Bogstart*-barn.

Mht. børnenes alder er godt halvdelen mellem 2;0 og 2;6 år, mens omkring 40% er mellem 1;7 og 2;0 (se Figur 11). Der er kun ganske få børn der er enten yngre eller ældre.

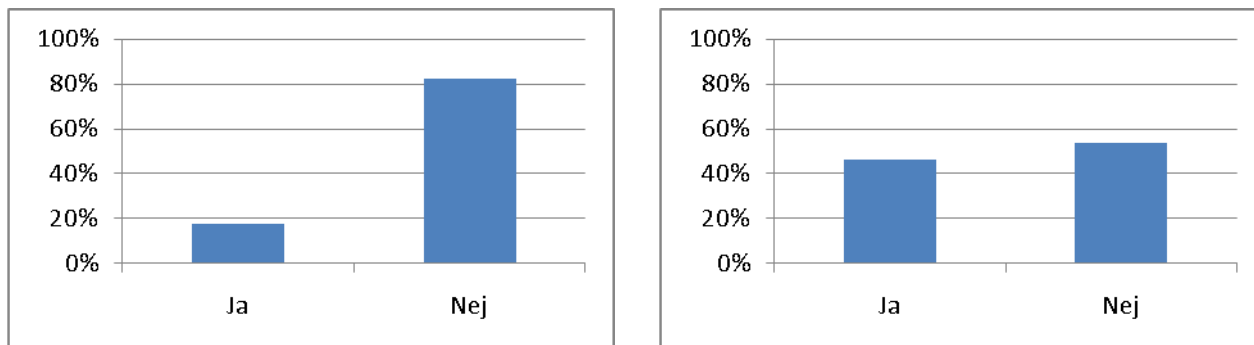
Figur 11: Børnenes aldersfordeling

I Figur 12 vises forældrenes besvarelse mht., hvorvidt deres børn har været udsat for længerevarende sygdom og/eller har haft mellemørebetændelse.

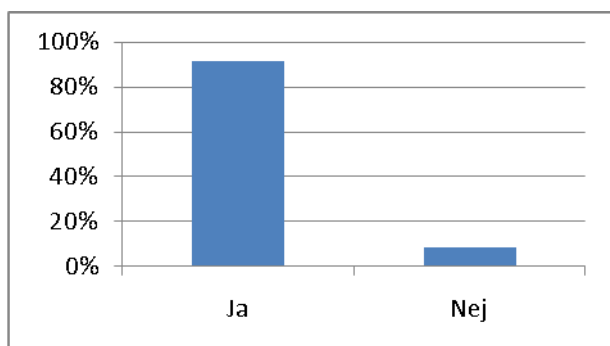
Figur 12: Fordeling af om barnet har haft længerevarende sygdom (til venstre) og mellemørebetændelse (til højre)

Af figuren ses at 18% af børnene har haft en længerevarende sygdom, mens 42% har haft mellemørebetændelse.

Figur 13 viser hvor mange *Bogstart*-børn, der går i dagtilbud.

Figur 13: Fordeling af om barnet går i dagtilbud

Som det kan ses er 95% af alle børn i dagtilbud. Størstedelen af disse børn (58%) går i dagpleje og ud af disse er 88% af børnene i en dagpleje, hvor der kun tales dansk, yderligere 9% hvor der tales mest dansk, så kun 3% af børnene er i en dagpleje, hvor der kun tales lidt dansk. Omkring 60% af børnene tilbringer 30-35 timer om ugen i dagtilbuddet, mens 30% tilbringer 35-40 timer om ugen i institution.

3.2.1.2. Det sproglige hjemmelæringsmiljø og børnenes tilegnelse af modersmålet

I det følgende vil vi indledningsvist beskrive det sproglige hjemmelæringsmiljø i *Bogstart*-familierne ved at sammenligne det med hjemmelæringsmiljøet hos de familier, der deltog i normeringsstudiet gennemført i forbindelse med det nye sprogvurderingsmateriale omtalt tidligere (Bleses et al., 2011). Der inddrages kun spørgsmål fra interviewguiden der muliggør sammenligning med normeringsstudiet. Først ser vi på nogle spørgsmål vedrørende bøger, hvorefter vi går videre med at sammenligne forældrenes vurderinger af, hvilke aktiviteter, de mener, er gode for sprogtilegnelsen, og hvordan de selv understøtter deres barns sprog via konkrete aktiviteter. Indledningsvist skal det bemærkes, at familierne fra normeringsstudiet

havde mulighed for at sætte kryds i en "ved-ikke" kategori, og dette benyttede nogle få sig af. Derfor giver resultaterne for denne gruppe ikke altid 100%.

Først ser vi i Tabel 5 på, hvor mange bøger forældrene har som et udtryk for hvor "bogligt orienterede" familierne er.

Tabel 5: Fordeling af antallet af bøger forældrene har i *Bogstart*-undersøgelsen og i normeringsstudiet

Bøger	0-20	20-50	50-100	100-200	>200
<i>Bogstart</i>	40	23	12	9	12
Normeringsstudie	19	19	17	18	24

Som det ses har den største gruppe af forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen (40%) 0-20 bøger, mens den største gruppe i normeringsstudiet (24%) har mere end 200 bøger. 63% af *Bogstart*-forældrene har 0-50 bøger. Hvis vi kigger på forældrene i normeringsstudiet viser det sig til sammenligning, at dette kun gælder for 38%. Tilsvarende, mens 9% af forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen siger, at de har mellem 100-200 bøger, gælder det for 18% af forældregruppen i normeringsstudiet. 24% siger i normeringsstudiet, at de har mere end 200 bøger, hvilket kun gælder for 11% af *Bogstart*-forældrene.

Et tilsvarende billede fremgår af Tabel 6, hvor det gælder det antal bøger børnene har.

Tabel 6: Antallet af bøger børnene har i *Bogstart*-undersøgelsen og i normeringsstudiet

Bøger	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	90+
<i>Bogstart</i>	57	27	13	6	0	0	0	0	0	0
Normeringsstudie	7	15	23	11	22	4	2	2	0	14

Hvor godt 80% af forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen angiver, at deres børn har 0-20 bøger er det kun 23% af børnene i normeringsstudiet, der har så få bøger (den største gruppe af *Bogstart*-familier har 0-10 bøger hvilket med andre ord siger, at størstedelen af familierne ikke har andre bøger end dem, som de har fået via *Bogstart*). Majoriteten af børn i normeringsstudiet har 21-50 bøger og 14% af forældrene siger, at deres børn har mere end 90 bøger. Dog kan alderen spille ind her, idet børnene i normeringsstudiet alle er mellem 3;2 og 3;5 år.

Tabel 7 viser, hvor mange bøger forældrene i de to undersøgelser har opgivet, at de har læst i det sidste år.

Tabel 7: Fordeling af antallet af bøger forældrene opgiver de har læst det seneste år i *Bogstart*-undersøgelsen og i normeringsstudiet

Bøger	0-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30	30+
<i>Bogstart</i>	68	18	7	6	4	4	0
Normeringsstudie	52	24	8	6	2	2	2

Den største forskel mellem de to undersøgelser ligger i fordelingen mellem 0-5 og 5-10 bøger om året. Mens to tredjedele af forældre i *Bogstart* vurderer, at de læser 0-5 bøger, gælder det kun for halvdelen af forældrene i normeringsstudiet. Lidt flere forældre i normeringsstudiet end i *Bogstart*-undersøgelsen læser 6-10 bøger om året (24% vs. 18%), men samlet set er forskellen på antal læste bøger per år mellem de to forældregrupper ikke stor. Der er således kun en svag tendens til, at forældrene i normeringsstudiet læser flere bøger.

Når det gælder, hvor ofte forældrene læser for deres børn, ses samme tendens, nemlig at forældrene i normeringsstudiet læser lidt mere for deres børn end forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen, men forskellen er ikke stor, hvilket fremgår af Tabel 8.

Tabel 8: Fordeling af hvor ofte forældrene har læst for deres barn den seneste uge i *Bogstart*-undersøgelsen og normeringsstudiet

	Tit	Ofte	Nogle gange	Sjældent
<i>Bogstart</i>	31	25	22	22
Normeringsstudie	50	14	21	14

Forældrene blev ligeledes spurgt om deres holdning til, hvilke aktiviteter de mener, er de vigtigste mht. at understøtte barnets sprogtiltagelse, og resultatet vises i Tabel 9.

Tabel 9: Fordeling af forældrenes holdning til hvilke aktiviteter der er vigtigst for at understøtte barnets sprogtiltagelse i *Bogstart*-undersøgelsen og i normeringsstudiet

	Daglige opgaver	Rim og remser	Læse op	Spil og rolleleg	Udflugt Se nye ting
<i>Bogstart</i>	24	14	32	11	19
Normeringsstudie	57	11	25	2	5

Sammenligningen viser både ligheder og forskelle i forældrenes vurdering. Læsning vurderes af omkring en fjerdedel af forældrene i normeringsstudiet og af knap en tredjedel af *Bogstart*-forældrene til at være den vigtigste sprogunderstøttende aktivitet, og en stor del af forældrene i begge undersøgelser mener ligeledes, at læsning er afgørende her. Den store forskel mellem de to forældregrupper er, at dobbelt så mange forældre fra normeringsstudiet (57%) vurderer, at det at udnytte daglige opgaver sammen med børnene som fx madlavning, oprydning eller indkøb til at snakke sammen om fx ting barnet (eller familien) har oplevet eller ting barnet er optaget af er en vigtig sprogunderstøttende aktivitet. Derimod er der langt flere blandt *Bogstart*-familierne, der mener, at spil og rollelege samt udflugter og det at se nye ting sammen er vigtige sprogunderstøttende aktiviteter. Kun en begrænset andel af begge forældregrupper vurderer, at rim og remser er vigtige.

Den næste tabel - Tabel 10 - viser andelen af forældre i de to undersøgelser, der har angivet, at de har gennemført to typer af sprogunderstøttende aktiviteter inden for den forløbne uge.

Tabel 10: Fordeling af andelen af forældre der indenfor den seneste uge har gennemført to sprogunderstøttende aktiviteter i *Bogstart*-undersøgelsen og i normeringsstudiet

	Rim og remser	Sang
<i>Bogstart</i>	23	75
Normeringsstudie	20	68

Som det fremgår, er der ikke nogen væsentlig forskel mellem de to forældregrupper. Et sidste spørgsmål, hvor det var muligt at sammenligne forældrene direkte, er mht. hvordan de forklarer nye ord til deres børn (Tabel 11).

Tabel 11: Fordeling af forældrenes opfattelse af hvordan man bedst forklarer et nyt ord til et barn i *Bogstart*-undersøgelsen og normeringsstudiet

	Brug af velkendte ord	Barnet finder selv ud af det	Vha. noget konkret (fx et billede)	Ikke god idé at forklare
<i>Bogstart</i>	52	0	44	4
Normeringsstudie	64	1	26	0

Resultaterne viser, at de to forældregrupper anvender meget ensartede strategier, idet majoriteten af forældrene i begge grupper forklarer nye ord vha. velkendte ord (52% vs. 64%). Forskellen mellem forældrene mht. at anvende konkrete ting til at forklare nye ord hænger formentlig sammen med aldersforskellen på børnene i de to undersøgelser. *Bogstart*-børnene er lidt yngre end børnene i normeringsstudiet, og det er derfor naturligt, at deres forældre i højere grad bruger fx billeder eller andre konkrete ting til at forklare.

I det følgende vil vi beskrive *Bogstart*-børnenes tidlige tilegnelse af deres modersmål ud fra forældrenes vurdering, på baggrund af nogle spørgsmål i interviewguiden. Vi beskriver tilegnelsen baseret på alle børn, men da kun 8 ud af 41 børn i *Bogstart* er etsprogede, vil beskrivelsen først og fremmest være baseret på børn, hvis modersmål ikke er dansk. I fortolkningen af resultaterne er det vigtigt at være opmærksom på, at der kun er 3 børn i aldersgruppen 2;7-3;0 i *Bogstart*-undersøgelsen.

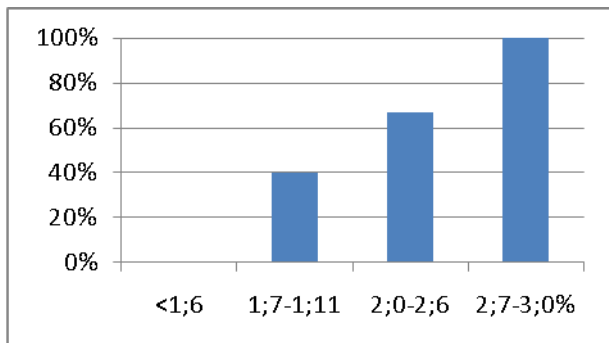
Indledningsvis skal siges at de første spørgsmål i interviewguiden, der spurgte ind til om barnet pludrede da han/hun var lille, bruger gestik til kommunikation, leger rollelege, benævner ting og siger noget om handlinger alle viste loftseffekter (dvs. næsten alle forældrene gav udtryk for at børnene gjorde disse ting), og er derfor ikke medtaget her. Spørgsmålene var altså ikke sensitive for udviklingen af modersmålet for denne gruppe af børn, idet de spurgte til sproglige milepæle som næsten alle børn havde passeret.

En af de sproglige milepæle der til nås på de alderstrin, som *Bogstart*-børnene befinder sig på, er at begynde at kombinere ord. Forældrene er derfor blevet bedt om at vurdere, om deres barn er begyndt at kombinere ord. I

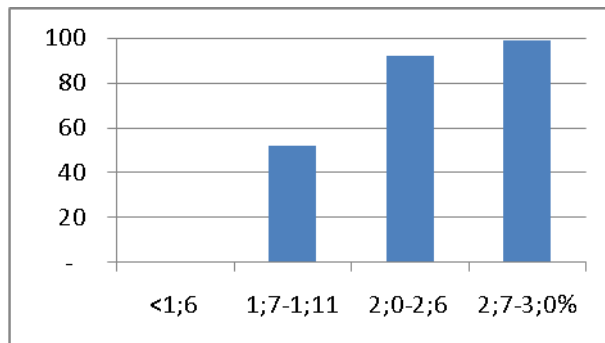
Figur 14 præsenteres resultaterne af forældrenes vurdering af, om barnet er begyndt at kombinere ord.

Figur 14: Fordeling af om barnet er begyndt at kombinere ord, såsom "mere kiks" eller "hunden bider"

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

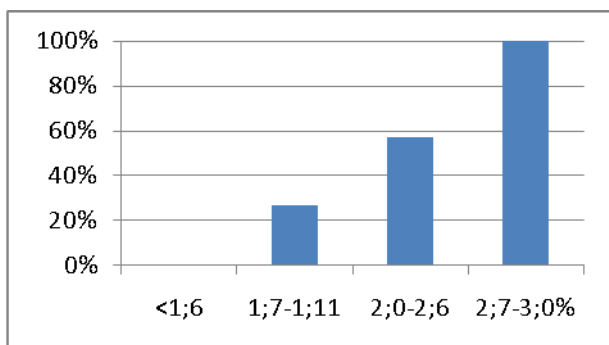

Det fremgår af figuren, at der finder en udvikling sted over tid i begge undersøgelser, så jo ældre børnene er, jo flere af dem er begyndt at kombinere ord. Mht. den faktiske andel er 40%-50% af børnene i begge undersøgelser begyndt at kombinere ord fra 1;7 til 1;11 år, mens der er en større andel af børn i CDI-undersøgelsen, der kombinerer ord fra 2;0 til 2;6 år end i *Bogstart*-undersøgelsen. I treårsalderen er alle børn i CDI-undersøgelsen begyndt at kombinere ord og det samme er tilfældet for børn i *Bogstart*-undersøgelsen (dog er der kun tre børn i denne aldersgruppe). Samlet set peger resultatet på, at tilegnelsen af ordkombinationer forløber med omtrent den samme hastighed i de to undersøgelser.

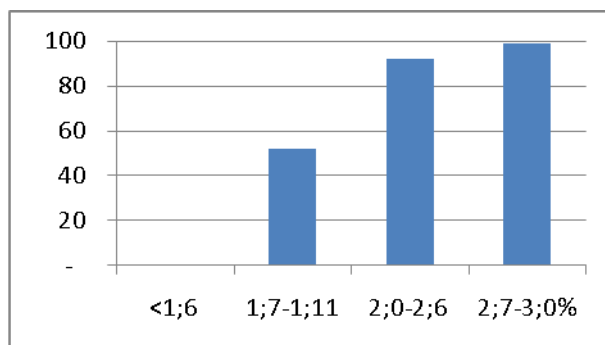
I det følgende vises fordelingen af forældrenes svar på fem spørgsmål vedrørende deres børns sprogbrug. Figur 15 viser om forældrenes vurderer, om deres barn nogensinde har talt om tidligere episoder eller personer, der ikke er til stede.

Figur 15: Fordeling af om barnet nogensinde har talt om tidligere episoder eller personer, der ikke er til stede

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

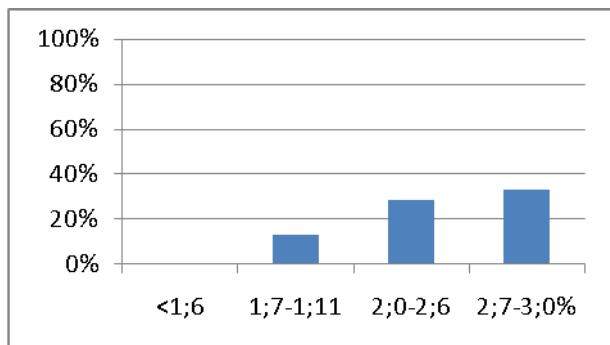

Igen ser vi, at der finder en stabil udvikling sted i begge børnegrupper, således at en langt større andel af de ældste børn taler om tidligere episoder eller personer, der ikke er til stede, end de yngste børn. Her er forskellen på børnene i de to undersøgelser mere markant. Mens det kun er knap 60% af børnene på 2;0-2;6 år, der taler om tidligere episoder eller personer i *Bogstart*, gælder dette for 90% af børnene i CDI-undersøgelsen. Ved treårsalderen taler alle børn i begge undersøgelser om tidligere episoder og personer.

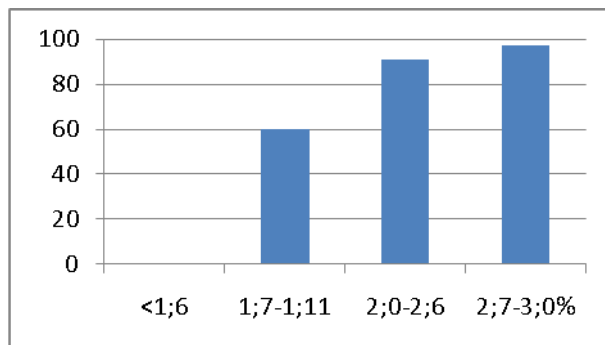
Af Figur 16 fremgår forældrenes vurdering af, om barnet nogensinde taler om noget, der vil ske i fremtiden.

Figur 16: Fordeling af om barnet nogensinde taler om noget, der vil ske i fremtiden?

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

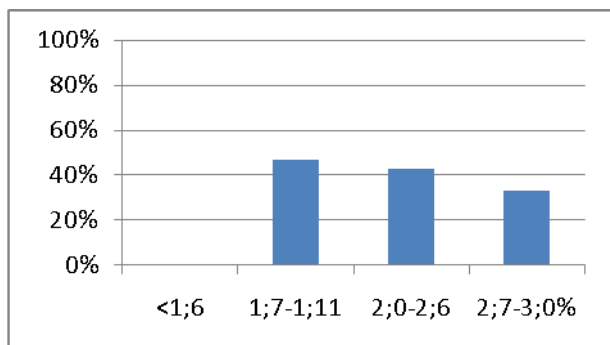

Her er der store forskelle mellem de to undersøgelser. Allerede fra 2;0 år er der lofteffekt i CDI-undersøgelsen, dvs. næsten alle børn taler om noget, der vil ske i fremtiden. Til sammenligning er det højst 35% af de ældste børn der gør det blandt *Bogstart*-børnene.

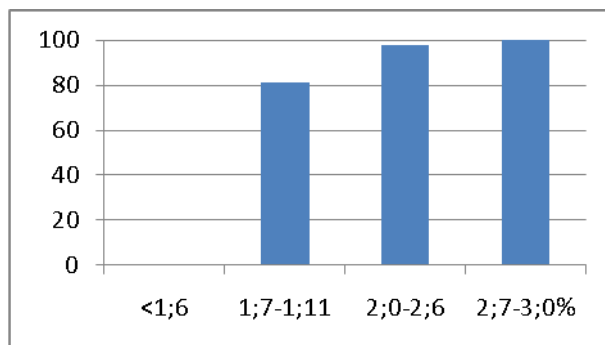
Figur 17 viser hvor mange børn der er taler om ting, der ikke er til stede.

Figur 17: Fordeling af om barnet nogensinde taler om ting, der ikke er til stede?

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

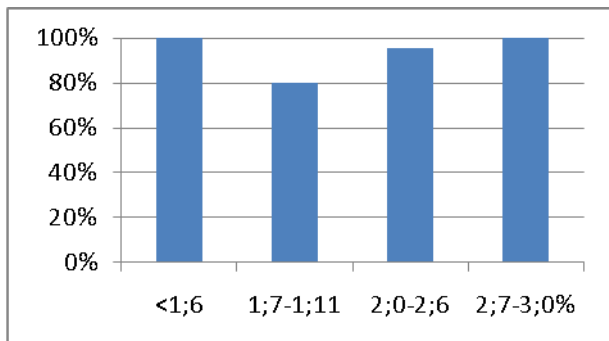
Samme mønster som i forbindelse med det forrige spørgsmål kan observeres her. Mens næsten alle børn fra 2;0 år i CDI-undersøgelsen rapporteres at tale om ting, der ikke er til stede er dette kun tilfældet for omkring 40% af børnene i *Bogstart*-undersøgelsen.

Figur 18 fremgår det, i hvilket omfang forældrene vurderer, at børnene kan forstå det, hvis der spørges efter noget, der ikke er til stede.

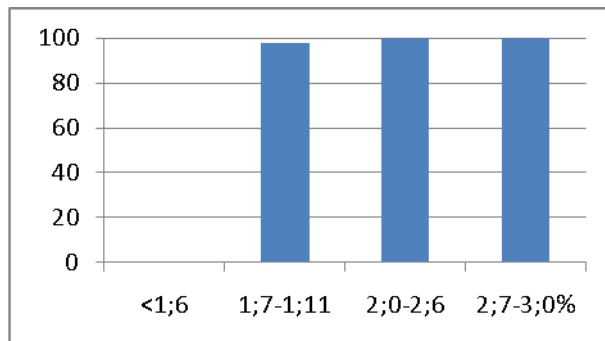

Figur 18: Fordeling af om barnet forstår, hvis der spørges efter noget, der ikke er til stede?

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

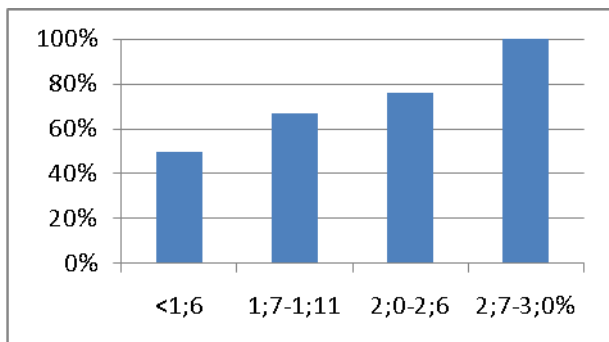
Figuren viser et næsten ensartet billede i de to undersøgelser, nemlig at børnene fra en tidlig alder forstår, hvis der spørges efter noget der ikke er til stede.

Det sidste spørgsmål som forældrene har besvaret går på, om barnet peger på en genstand eller samler genstanden op og siger navnet på den person som genstanden tilhører, også selvom personen ikke er til stede (

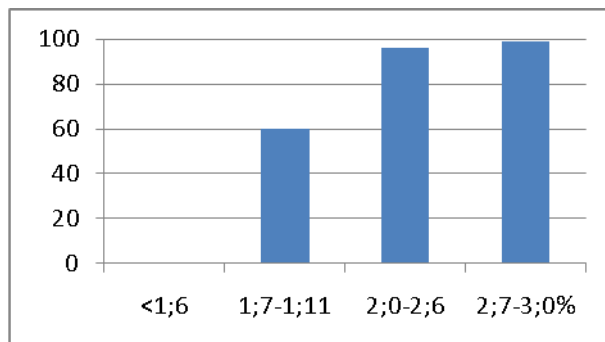
Figur 19).

Figur 19: Fordeling af om barnet peger på en genstand eller samler barnet genstanden op og siger navnet på den person, som genstanden tilhører, også selvom personen ikke er til stede?

Bogstart-undersøgelsen

CDI-undersøgelsen

Der ses en klar aldersafhængig udvikling i retning af, at flere og flere børn peger på en genstand eller samler genstanden op og siger navnet på den person som genstanden tilhører, også selvom personen ikke er til stede. Skønt der er en tendens til, at flere børn i CDI-undersøgelsen – især fra 2;0-2;6 år - er i stand til at gøre dette, er forskellen dog ikke markant.

3.2.1.3. Opsamling på beskrivelsen af familierne i *Bogstart*-undersøgelsen

Vi runder af med at præsentere et samlet billede af den typiske *Bogstart*-familie, der har deltaget i denne undersøgelse ved at opsummere og sammenligne udvalgte resultater beskrevet ovenfor. Vi sammenligner både med normeringsstudiet foretaget i forbindelse med udviklingen af det nye sprogvurderingsmateriale (Bleses, et al., 2011) samt en undersøgelse, hvor en række baggrundsfaktorer betydning for den tidlige sprogtilegnelse blev undersøgt (cf. Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010). Desuden opsummeres hovedresultaterne af sammenligningen af det sproglige hjemmelæringsmiljø i *Bogstart*-familierne og i familierne i normeringsstudiet, målt på en række konkrete spørgsmål, ligesom sammenligningen af *Bogstart*-børnenes sprogbrug med børn med dansk som modersmål sammenfattes kort. Indledningsvis skal vi gøre opmærksom på igen at mens data fra de to danske undersøgelser er baseret på tusindvis af forældre er der kun 41 familier der deltager i *Bogstart*-undersøgelsen, dvs. sammenligningen foretages på et meget forskelligt datagrundlag. Dette kan have haft betydning for resultatet

Alle *Bogstart*-familier er oprindeligt udvalgt, fordi de er bosiddende i et boligområde, der af Velfærdsministeriet blev defineret som et udsat boligområde (se definition i afsnit 1.1). Et af kriterierne er som beskrevet, at mindst 42,5% af beboerne står uden for arbejdsmarkedet. I denne undersøgelse er godt halvdelen af fædrene tilknyttet arbejdsmarkedet (oftest som lønmodtager på grundniveau), mens det samme kun gælder for ca. 20% af mødrene. Ud fra dette perspektiv er familierne i denne undersøgelse altså typiske for beboere i udsatte boligkvarterer. I undersøgelsen har mellem 45%-60% af forældrene en kort videregående uddannelse. Sammenlignet med en typisk dansk børnefamilie, er tilknytningen til arbejdsmarkedet lavere end i befolkningen som helhed (i gennemsnit er ca. 90% af mødre og fædre med en etnisk dansk baggrund tilknyttet arbejdsmarkedet) og det samme gælder uddannelsesniveaet (cf. Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010).

Familierne adskiller sig også fra typiske danske børnefamilier mht. deres størrelse. Hvor næsten 75% af de familier, der deltog i normeringsstudiet, kun havde ét eller to børn, gælder det kun for 4% af de *Bogstart*-familier, der indgår i denne undersøgelse. Derimod har 75% af familierne 4 børn eller flere (ca. 30% har mellem 6 og 8 børn).

Når det kommer til *Bogstart*-børnene selv fortæller forældrene, at 18% har haft længerevarende sygdom, hvilket er et højere tal end for de børnefamilier, der deltog i normeringsstudiet, hvor knap 7% angiver, at deres børn har haft længerevarende sygdom. Dette spørgsmål er naturligvis meget afhængigt af forældrenes individuelle vurdering af, hvad der tæller som en længerevarende sygdom, og forskellen i de to undersøgelser kan være påvirket af dette. Andelen af børn, der ifølge deres forældre har haft mellemørebetændelse, er næsten ens i de to undersøgelser, dog lidt lavere blandt *Bogstart*-familierne (42% vs. 51%).

Næsten alle *Bogstart*-børn er i dagtilbud (95%) (dette spørgsmål kan ikke sammenlignes med normeringsstudiet da forældrene der blev rekrutteret via dagtilbuddet). Ifølge Danmarks statistik er 87% af de 1-årige og 93% af de 2-årige i dagtilbud (cf. www.dst.dk), dvs. der er en lidt højere andel af *Bogstart*-børn, der er i dagtilbud end i Danmark som helhed i denne aldersgruppe. Som omtalt ovenfor er næsten alle børn i dagtilbud, hvor der tales dansk.

Med hensyn til en beskrivelse af *Bogstart*-familier og forældre i enten normeringsstudiet eller undersøgelsen af treårige baseret på sprogvurderinger, er der altså en række forskelligheder mht. forældrenes uddannelse, tilknytning til arbejdsmarkedet, familiernes størrelse. Derimod er der ikke de store forskelle mht. barnets helbred og dagtilbud. Til sidst skal nævnes et særligt kendetegn ved *Bogstart*-familierne i undersøgelsen, nemlig at omtrent 80% af familierne er af anden etnisk oprindelse end dansk, og at børnene derfor vokser op i et to- eller flersproget miljø, hvilket er en langt højere andel end i hele befolkningen. I knapt halvdelen af familierne tales der

dansk halvdelen af tiden eller mere, mens der i den anden halvdel af familierne kun tales meget lidt dansk eller slet ikke tales dansk. Til gengæld rapporterer forældrene, at næsten alle *Bogstart*-børnenes ældre søskende taler dansk.

Ud fra de spørgsmål som vi har beskrevet i afsnit 3.2.1.2 ovenfor omkring bøger i familierne, vurderinger af hvilke aktiviteter, de mener, er gode for sprogtiltagelsen, og hvordan de selv understøtter deres barns sprog via konkrete aktiviteter, er der ingen iøjnefaldende forskelle på de svar som forældrene i de to undersøgelser har givet. Der er nogle tendenser som kan omsummeres på følgende vis.

Bogstart-familier har i gennemsnit lidt færre bøger – både til voksne og børn end familierne i normeringsstudiet. Da forældrenes uddannelsesmæssige baggrund og tilknytning til arbejdsmarkedet er forskellig i de to undersøgelser (normeringsstudiet er repræsentativt for børnefamilier i hele befolkningen, mens det uddannelsesmæssige niveau og tilknytningen til arbejdsmarkedet er lavere end hos børnefamilier som helhed i *bogstart*-undersøgelsen), skal en del af forklaringen formentlig søges i økonomiske ressourcer.

Der er imidlertid også mindre forskelle, når det kommer til, hvor meget forældrene læser både for sig selv og for børnene. *Bogstart*-forældrene læser lidt færre bøger selv, og de læser ikke helt så ofte for deres børn som forældrene i normeringsstudiet. Dog er det mere end halvdelen af *Bogstart*-familier, der rapporterer, at de læser højt for deres børn flere gange om ugen. Forskellen mellem de to undersøgelser mht. hvor meget forældrene læser op for deres børn kan være relateret til børnenes alder, idet *Bogstart*-børnene er lidt yngre end børnene i normeringsstudiet.

Mht. hjemmelæringsmiljøet vurderer en tredjedel af *Bogstart*-forældrene, at læsning af bøger er den vigtigste aktivitet til at understøtte børns sproglige udvikling, mens det kun gælder 25% af forældrene i normeringsstudiet. Derimod er det kun halvt så mange *Bogstart*-forældre som forældre i normeringsstudiet, der vurderer, at det er en vigtig sprogunderstøttende aktivitet at udnytte daglige opgaver sammen med børnene, som fx madlavning, oprydning eller indkøb til at snakke sammen. Netop betydningen af at bruge sproget understøttende i hverdagsammenhænge er blevet fremhævet meget i litteraturen over de seneste år (cf. afsnit 2.2), herunder også i blade og magasiner, der henvender sig til børnefamilier. Denne forskel kan betyde, at forældrene i normeringsstudiet er bedre orienteret om den nyeste viden om, hvad der er vigtigt for børns sprogudvikling.

Når vi ser på børnenes sproglige udvikling er der tegn på, at forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen heller ikke udnytter daglige situationer til samtaler om oplevelser i samme omfang, som forældre typisk gør. Som det fremgik, er der langt færre børn i *Bogstart*-undersøgelsen end i normeringsstudiet, der taler om ting, der vil ske i fremtiden og ting, der ikke er til stede – noget der ofte kendetegner det, man kalder dekontekstualiseret sprog, der netop styrkes i samtaler (cf. afsnit 2.2). Det kunne tyde på, at de forskelle i hjemmelæringsmiljøet, som bl.a. til dels er afhængige af forældrenes uddannelsesmæssige og kulturelle baggrund, kan forklare nogle af de mindre forskelle vi kan observere her, men naturligvis skal der større og andre typer undersøgelser til, før dette spørgsmål kan besvares fyldestgørende. Begge undersøgelser er baseret på forældrenes egen rapportering, og de kan dermed være biased af, at forældrene kender det "rigtige" svar og derfor rapporterer, hvad de tror, er det rigtige frem for det, de faktisk gør. Derfor vil observationsstudier være nødvendige for at komme tættere på forældrenes faktiske adfærd.

I det ovenstående har vi også sammenlignet tilegnelsen af modersmålet hos *Bogstart*-børnene med tilegnelsen af den tidlige sprogtiltagelse hos børn med dansk som modersmål fra en anden dansk undersøgelse, nemlig CDI-undersøgelsen. Som vi allerede har givet udtryk for, kan de få

spørgsmål, vi stiller forældrene, kun give et snapshot af nogle få aspekter af *Bogstart*-børnenes sproglige udvikling. Yderligere er der mange begrænsninger i selve formuleringen af spørgsmålene. Dette gælder fx mht., hvornår barnet begynder at kombinere ord. Dette er en markant milepæl på dansk og andre germanske sprog, men det er mindre klart, i hvilket omfang det er en tilsvarende milepæl for børn, der tilegner sig de andre sprog, der indgår i undersøgelsen. Tilsvarende er det muligt, at nogle af de formelle strukturer, som de enkelte sprog bruger til fx at udtrykke, at noget skete i datiden, kan være sværere at tilegne sig i nogle sprog end i andre. Dette kan også have påvirket resultatet.

Med disse forbehold in mente er det interessant at se, at børnene gennemløber en meget parallel udvikling i den forventede retning i *Bogstart*-undersøgelsen og i CDI-undersøgelsen, fx bliver børnenes sprogbrug bedre og bedre jo ældre de bliver. Mht. de fleste spørgsmål scorer børnene i *Bogstart*-undersøgelsen lidt lavere end børnene i CDI-undersøgelsen. Det kan der være flere årsager til udover de metodiske problemer, vi lige har nævnt. For det første er majoriteten af børnene i *Bogstart*-undersøgelsen tosprogede, og det vil derfor være forventeligt at også deres tilegnelse af modersmålet er lidt senere end hvad angår børn, der kun tilegner sig et sprog (se fx Højen, 2009). En anden årsag, der kan bidrage hertil, er, at børnene i *Bogstart* alle kommer fra familier med en lavere uddannelsesmæssig baggrund og med lav tilknytning til arbejdsmarkedet, hvilket er faktorer der er kendt for at have en vis negativ indflydelse på nogle børns sprogudvikling (Bleses, Højen, Jørgensen, Jensen, & Vach, 2010). Kun 80% af forældrene i *Bogstart*-undersøgelsen vurderer i øvrigt selv, at deres barn taler sit modersmål lige så godt som jævnaldrene børn med samme modersmål.

3.2.2. Opfattelser af *Bogstart* og programmets betydning for læsevaner

I det følgende vil vi gå over til at besvare undersøgelsens to hovedspørgsmål der relaterer sig til om *Bogstart* har ændret familiernes læsevaner og i givet fald hvilke faktorer der har bidraget til dette. Som omtalt ovenfor er ulempen ved den valgte interviewmetode er, at familierne ikke kan være anonyme, hvilket kan have haft indflydelse på de svar, som forældrene har givet.

Vi starter med at se på, hvordan de involverede familier opfatter *Bogstart*. Alle bortset fra én familie er (meget) positivt indstillet overfor *Bogstart*, mens én familie ikke har svaret. Det danske *Bogstart* er med andre ord blevet modtaget meget positivt af forældrene. Forældrene har givet projektet følgende ord med på vejen, der viser, at de lægger vægt på forskellige aspekter ved *Bogstart*.

En gruppe af forældre har fremhævet langtidsperspektiverne ved *Bogstart*:

- "Bøger er vigtige for sproget"
- "Et godt sprog er med til at understøtte barnets uddannelse og derved livsmuligheder"
- "*Bogstart* forbedrer læsevnerne hos børnene"
- "Bøger er godt for børns liv"
- "Børn får mere lyst/bliver stimuleret til at læse"
- "Det er godt med bøger til især udlændinge"
- "Bøgerne er en hjælp til at få en anden kontakt til sit barn, et andet nærvær end fx fjernsyn"

Andre forældre understreger også, hvordan de oplever, at bøger understøtter børns sprogtilegnelse, men er mere optagede at konsekvenserne her og nu. De fortæller at:

- "Bøgerne hjælper børn til at lære dansk og til at læse i stedet for at se fjernsyn hele tiden"
- "Hun lærer en masse nye ord"

De fleste af forældrene kommenterer bøgerne direkte:

- "Vi får gode bøger"
- "Vi er meget glade for bøgerne"
- "Man kan få bedre bøger end i butikker"
- "Man får bøger der passer til barnets alder"
- "Vi har nu rigtige bøger til små børn"
- "Fantastisk, opmærksomhed på nye og ukendte bøger"
- "Bøgerne er så flotte, de interesserer børnene og motiverer dem til at læse"
- "Man får nye idéer og ny inspiration til bøger."

Ikke mindst understreger forældrene både den økonomiske og tidsmæssige fordel som bogpakkerne giver dem:

- "Dyrt at købe bøger selv"
- "Jeg har ikke råd til bøger, men vil gerne læse og faktisk gerne købe bøger"
- "Vi har ikke selv råd til at købe bøger, så det er dejligt med gratis bøger"
- "Vi har ikke tid til biblioteket, så nu har vi fået mulighed for at få gode bøger"
- "Der er forskel på at eje og leje. Hvis bogen går i stykker ødelægger det ikke glæden"

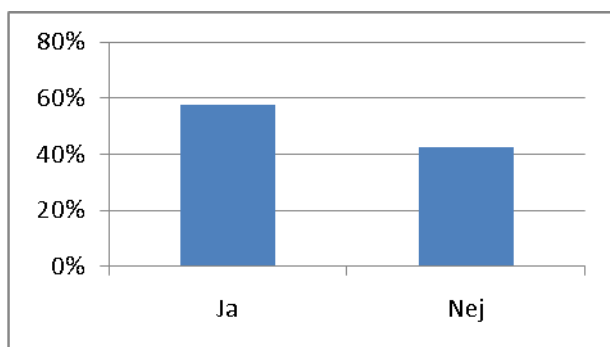
Endelig er der nogle få forældre, der har mere kritiske kommentarer til boglæsning/bogpakkerne:

- "Børnene skal være ældre, mindst 3-4 år"
- "Faren er ikke interesseret i bøger"
- "Han forstår ikke historierne nu"
- "Der skal være flere pegebøger til de mindste"

I Bilag 7 ses forældrenes tilbagemelding på, hvilke bøger de bruger mest. Som det fremgår nævnes billedbøgerne flere gange (bl.a. *Min verden*), men også sangbøgerne og CD'en trækkes frem.

I Figur 20 vises fordelingen af familiernes svar på spørgsmålet om, hvorvidt *Bogstart* har ændret deres læservaner. Det er værd at bide mærke i problemet med anonymitet er ens for alle deltagere i *Bogstart*-undersøgelsen så eventuelle forskelle mellem grupper af forældre kan ikke forklares af dette bias.

Figur 20: Fordeling af familier der svarer hhv. ja og nej til, at *Bogstart* har ændret deres læservaner

Som det fremgår af figuren angiver næsten 60% af de deltagende familier ($N=33$), at *Bogstart* har ændret deres læsevaner, mens godt 40% ($N=18$) angiver, at *Bogstart* ikke har ændret deres læsevaner.

Forældrene har haft mulighed for at kvalificere dette svar med kommentarer. Mange af de forældre der har svaret, at *Bogstart* har ændret deres læsevaner, har uddybet deres svar:

- "Vi læser mere nu"
- "Vi læser sammen næsten hver dag"
- "Det er lettere at forklare ord og pege på dem"
- "Vi læser mere, og vi har flere bøger i familien"
- "Vi læser meget mere nu, og det er også interessant for mig [mor] at læse"
- "Det har vækket interessen for at læse for de små"
- "Vi læser meget nu og har en bog til rådighed hele tiden"
- "Vi synger nu"

Svarene viser for det første, at forældrene læser mere nu ikke mindst pga. det øgede udbud af bøger, som via bogpakken er blevet stillet til rådighed for familien, og at bøgerne har vakt både forældrenes og børnenes interesse mht. at læse og lave andre sproglaterede aktiviteter.

Bogstart har også ændret nogle forældrenes vaner i forhold til køb af bøger

- "Vi har et øget udbud af bøger og det medvirke til at vi selv køber bøger"
- "Vi køber vores egne bøger nu"

Nogle forældre fremhæver også bøgernes betydning for tilegnelsen af dansk

- "Vi læser mere dansk nu"
- "Jeg bruger selv bogen til at lære lidt dansk, da jeg for nyligt er kommet til Danmark"

De forældre der har svaret, at *Bogstart* ikke har ændret deres læsevaner har givet tre forskellige begrundelser. Den første grund er, at familien læste meget i forvejen:

- "Vi var også interesserede i bøger før"
- "Vi læste meget i forvejen"
- "Vi havde mange bøger i forvejen"
- "Det har ikke ændret mine læsevaner, fordi vi læste og brugte biblioteket før vi fik bogpakken"

Den anden grund er, at forældrene opfatter barnet som for lille til fælles boglæsning:

- "Vi læser ikke så meget endnu"
- "Han er for lille endnu"
- "Storesøster bruger dem mest"

Den sidste begrundelse der nævnes, er at barnet ikke er interesseret i bøger:

- "Mit barn er slet ikke interesseret"
- "Vi prøver at læse, men hun er mere til dukker"

3.2.2.1. Faktorer relateret til biblioteket

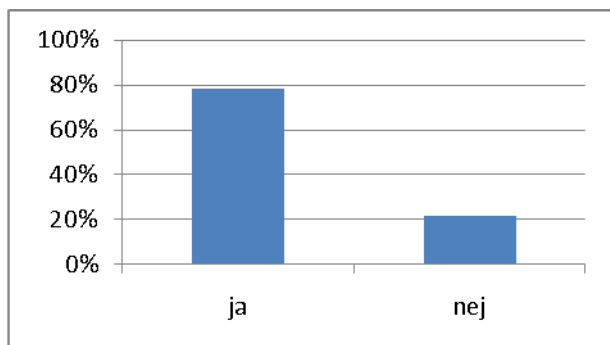
I det følgende vil vi belyse, hvilke øvrige faktorer der ser ud til at have en sammenhæng med, hvilke forældre der ændrer deres læsevaner og hvem der ikke gør. Resultaterne i de følgende to afsnit vises derfor parallelt i to figurer. Til venstre præsenteres resultaterne for de familier som har angivet af *Bogstart* har ændret deres læsevaner, mens resultaterne for de familier, der angiver at projektet ikke har ændret deres læsevaner, præsenteres til højre.

Vi lægger ud med de faktorer, der er relateret til den måde som familierne fik formidlet formålet med *Bogstart* på samt andre forhold relateret til biblioteket, og derefter går vi videre med faktorer relateret til bøger og læsning af bøger for til sidst at undersøge sammenhængen med nogle bagvedliggende faktorer som forældrenes uddannelse og sproglige baggrund.

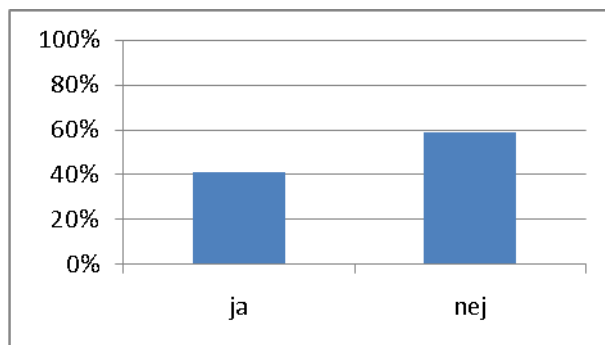
Udover at få selve boggaven er den faktor, man med udgangspunkt i litteraturen kan forudse har størst indflydelse på familiernes læsevaner, formidlingen af hvordan forældrene kan optimere udbyttet af læsningen. Familierne spørges derfor til, hvorvidt den medarbejder, der overbragte boppakken til familien, samtidig gav gode råd omkring læsning. Svarene fremgår af Figur 21.

Figur 21: Fordeling af hvor mange familier der fik gode råd omkring læsning

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

Der kan observeres et klart – og modsatrettet – mønster for de familier for hvem *Bogstart* har resulteret i ændringer af deres læsevaner sammenholdt med de familier, hvor læsevanerne ikke er ændret. Knap 80%, dvs. langt de fleste af de familier der har ændret deres læsevaner, angiver, at de har fået gode råd af *Bogstart*-medarbejderen, mens de fleste (60%) i den gruppe af forældre, der ikke har ændret læsevaner, angiver, at de ikke har fået gode råd om læsning. Dette resultat peger med andre ord meget tydeligt på, at formidling af hvordan forældre kan læse med deres børn spiller en vigtig rolle mht. om forældrene ændrer deres læseadfærd sammen med børnene.

Mht. de andre spørgsmål relateret til biblioteket som der spørges til i undersøgelsen, er der ikke nogen bemærkelsesværdige forskelle mellem de to grupper. Omkring 60% af familierne har lånerkort, og ud af disse havde mere end 90% lånerkortet, inden de blev involveret i *Bogstart*. Ca. 40% af forældrene fortæller, at de henholdsvis låner bøger på biblioteket og deltager i børneaktiviteter på bibliotekerne.

Opsummerende kan vi konstatere, at den eneste faktor relateret til formidlingen af *Bogstart* og bibliotekerne, der viste en forskel mellem de familier, der henholdsvis har og ikke har ændret deres læsevaner, er om der ifølge forældrene blev givet gode råd om læsning, da boppakkerne blev udleveret.

3.2.2.2. Faktorer relateret til bøger og højtlesning

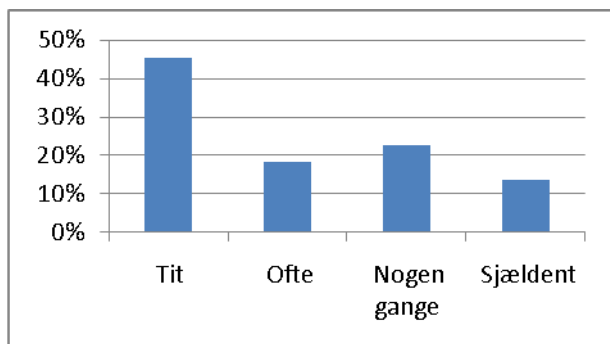
Spørgeskemaguiden indeholder også en række spørgsmål relateret til bøger og højtlesning, som forældrene er blevet bedt om at forholde sig til. De første er en række spørgsmål mht. hvor mange bøger familien har til henholdsvis forældre og børn. I afsnit 3.2.1.2 blev forældrenes samlede besvarelse vist og hvis vi fordeler svarene ud på de familier der henholdsvis har og ikke har ændret læsevaner fremkommer der ikke er nogen markante forskelle mellem de to grupper. Hvis vi kort skal opsummere resultatet betyder det at 65-70% af forældrene siger, at de selv har 0-50 bøger, mens 50-60% af forældrene siger, at deres børn har 0-10 bøger (flest i gruppen 6-10 bøger). Der er dog en meget svag tendens til, at såvel forældre som børn i de familier, som ikke har ændret læsevaner, har lidt flere bøger.

Når det kommer til en vurdering af, hvor mange bøger forældrene selv har læst det seneste år, er der ligeledes ikke nogen forskel mellem dem, der har ændret læsevaner og dem, der ikke har. Omtrent 70% af forældrene siger, at de har læst 0-5 bøger sådan som det blev beskrevet i afsnit 3.2.1.2.

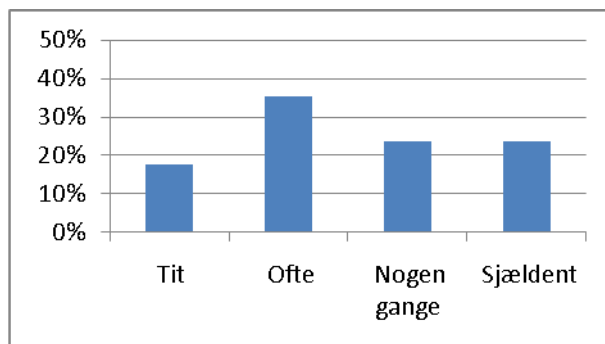
Til gengæld er der en mindre men dog interessant forskel, når det kommer til, hvor ofte forældrene har læst op for deres børn indenfor den sidste uge (se Figur 22).

Figur 22: Fordeling af hvor ofte forældrene har læst op for barnet indenfor den sidste uge

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

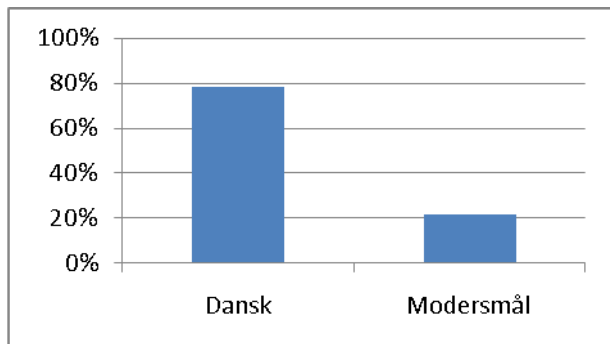

Af figuren ses det, at der er flere forældre i gruppen, der har ændret læsevaner, der oplyser at de tit læser op (43% vs. 18%), ligesom der er næsten dobbelt så mange i gruppen, der ikke har ændret læsevaner, der siger at de sjældent læser op som i den anden gruppe (22% vs. 12%).

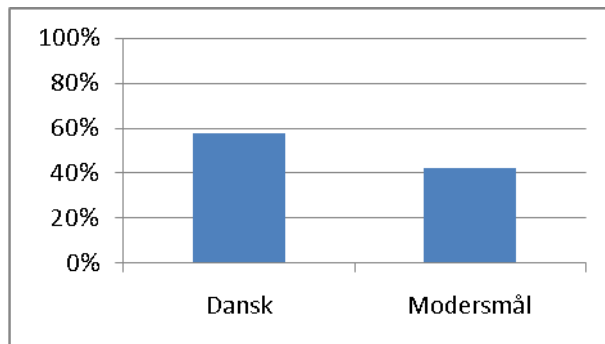
Hvis man alene kigger på gruppen af tosprogede familier, kan man desuden se en forskel i hvilket sprog, forældrene læser op på, på tværs af de to grupper (se Figur 23). Det er vigtigt i udgangspunktet at slå fast, at der ikke er noget "rigtig" eller "forkert" svar, mht. hvilket sprog de tosprogede forældre læser op på. Dette vender vi tilbage til i diskussionen.

Figur 23: Fordeling af hvilket sprog tosprogede forældre læser op på

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

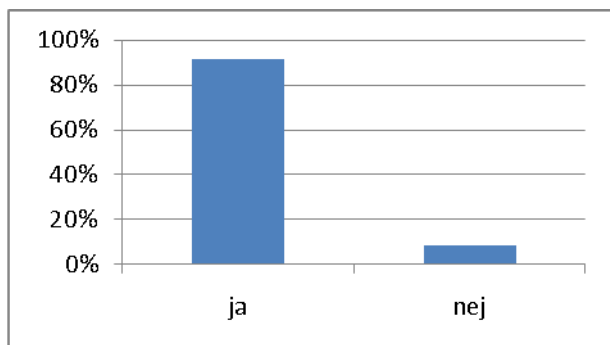

80% af forældrene i gruppen af forældre, der har ændret læsevaner, læser op på dansk, mens der er en mere ligelig fordeling blandt de familier, der ikke har ændret deres læsevaner. Dette kan umiddelbart virke overraskende, ikke mindst i forhold til det faktum at mange af disse forældre ikke i øvrigt taler meget dansk i hjemmet (cf. Figur 29). Baseret på forældrenes udtalelser kan en af grundene til, at begge grupper af tosprogede familier læser meget op på dansk være, at de kun har danske bøger, nemlig bøgerne fra *Bogstart* (cf. afsnit 3.2.2.2 ovenfor).

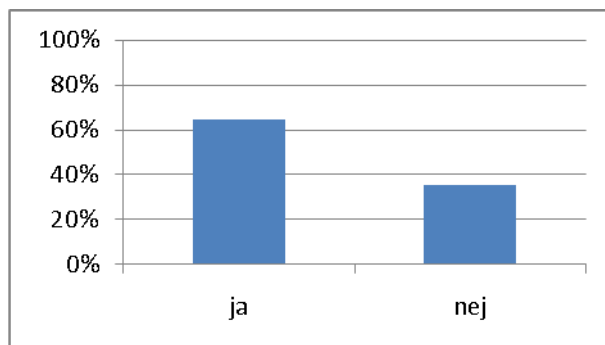
En anden vigtig faktor at belyse i forhold til forældrenes ændrede læsevaner er, hvorvidt ændringerne hænger sammen med *Bogstart*-barnets egen interesse i bøger og læsning. Nyere forskning har nemlig vist, at samspillet mellem forældre og barn, herunder hvor mange og hvilke typer af sprogunderstøttende aktiviteter forældrene anvender, også er styret af barnets egne initiativer og interesser (se fx Shatz, 2007). I det følgende beskrives derfor forældrenes vurdering af barnets interesser og initiativer på baggrund af fire forskellige spørgsmål, der måler dette. I Figur 24 neden for vises forældrenes vurdering af, om barnet er interesseret i læsning.

Figur 24: Er barnet interesseret i læsning?

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

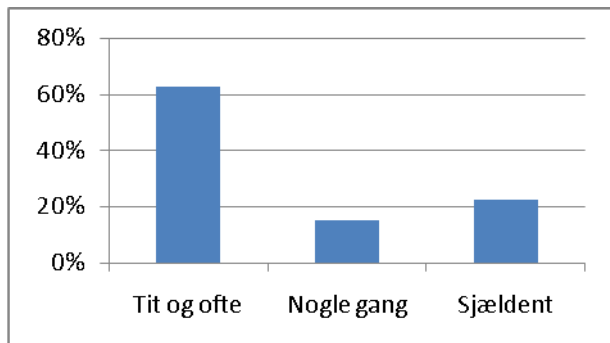

Her kan igen observeres en forholdsvis klar forskel mellem de to grupper. I de familier, hvor forældrene har ændret læsevaner, vurderer forældrene, at 90% af børnene er interesserede i læsning, mens kun godt 60% af børnene vurderes at være interesseret i læsning i de familier, der ikke ændrede læsevaner. Dette resultat skal også ses i lyset af, at børnene gennemsnitligt er lidt ældre i gruppen af familier, der ikke har ændret læsevaner, så alder kan altså ikke forklare denne forskel.

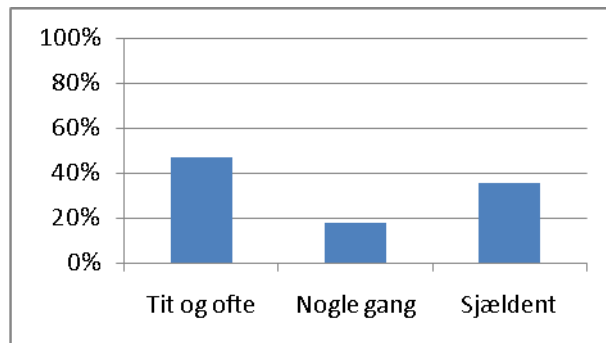
Det samme mønstre gentages, når forældrenes svarer på, hvor tit barnet selv har givet udtryk for, at det gerne vil have læst op.

Figur 25: Hvor ofte har barnet selv givet udtryk for, at det gerne vil have læst op

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

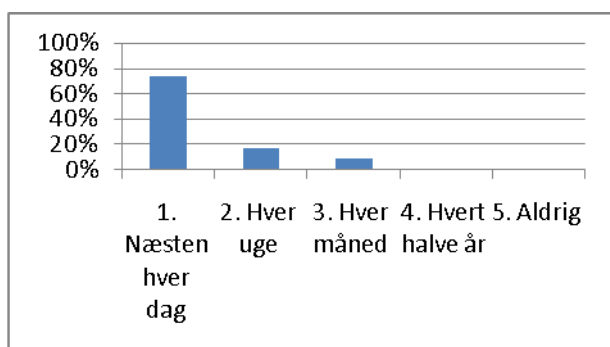

Af Figur 25 fremgår det, at børn i de familier, der har ændret læsevaner, oftere selv tager initiativ til at få læst op, og det bekræfter således den tidligere bemærkede forskel mellem børnene.

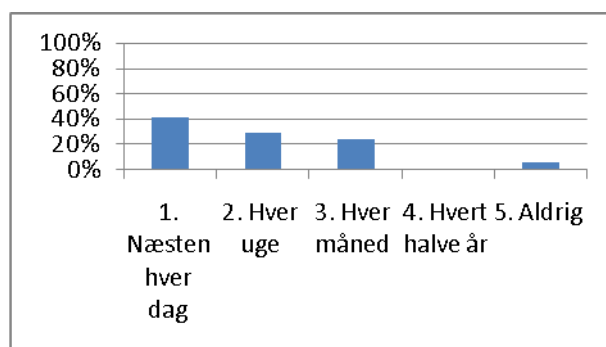
Samme forskel springer i øjnene, når spørgsmålet gælder brugen af bøgerne fra *Bogstart*, sådan som det kan iagttages i Figur 26.

Figur 26: Hvor ofte kigger barnet i bøgerne fra *Bogstart*?

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

Næsten 80% af børnene i de familier der har sagt, at *Bogpakken* har ændret deres læsevaner, giver udtryk for at børnene kigger i *Bogstart*-bøgerne næsten hver dag. Dette er næsten dobbelt så mange som i de familier, som ikke har ændret læsevaner.

Vi har også spurgt forældrene, hvordan børnene typisk reagerer, mens de læser op for dem, men her er der ingen forskel mellem de to grupper af familier. I begge tilfælde er den typiske adfærd, at børnene peger på billederne (det gør omkring 50%), mens godt 20% stiller spørgsmål til historien og billederne. Omkring 25% lytter uden at sige noget og en lille andel af børnene taler om helt andre ting.

Samlet set kan vi altså sige, at de familier, der efter deres egen vurdering har ændret læsevaner, kendetages ved at forældrene læser hyppigere op, og at de læser hyppigere op på dansk. Når det kommer til børnene i de familier, der har ændret læsevaner, er de ikke bare mere interesserede i

bøger og beder hyppigere om at få læst op. De kigger også i bøgerne fra *Bogstart* markant hyppigere end børnene i den anden gruppe.

3.2.2.3. Faktorer relateret til familien

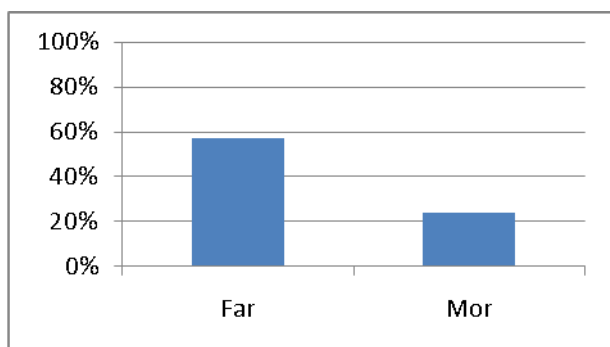
Til sidst undersøges det, om der er nogen sammenhæng mellem nogle baggrundsfaktorer relateret til familien og ændrede læsevaner.

Mht. faktorer, der relaterer sig til forældrenes baggrund, er der få, der adskiller de to grupper. Der er således ingen væsentlige forskelle mht. om forældrene har en uddannelse og om barnet går i dagtilbud. Der er ganske svage forskelle mht. børnenes alder og antal søskende. Vi ser således, at i de familier, der har ændret læsevaner, er børnene gennemsnitligt lidt yngre, og der er en svag tendens til, at familiernes gennemsnitlige størrelse er lidt mindre.

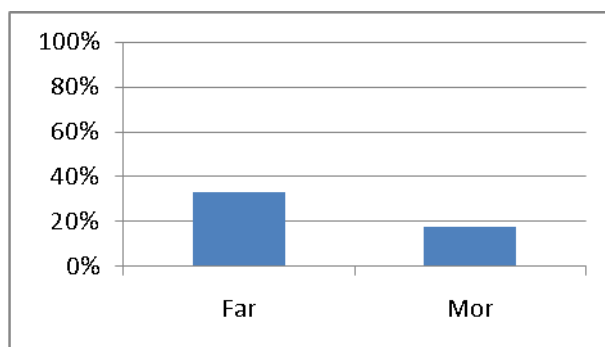
Den eneste faktor hvor vi finder et anderledes resultat er i forhold til tilknytningen til arbejdsmarkedet, og kun hvad angår fædre, hvilket fremgår af Figur 27.

Figur 27: Forældre der er i beskæftigelse, fordelt på mor og far

Ændret læsevaner

Ikke ændret læsevaner

Som det ses i Figur 27, er der flere fædre i arbejde, end der er uden for arbejdsmarkedet i de familier, der har ændret læsevaner, mens der er færre i arbejde i de familier, som ikke har ændret læsevaner.

Ud fra disse baggrundsplysninger om familien er det alene farens tilknytning til arbejdsmarkedet der adskiller den gruppe af familier, der har ændret læsevaner fra de familier, der ikke har.

Det næste spørgsmål, der belyses, er, om der er nogen sammenhæng mht. forskellige sproglige karakteristika ved de familier, der har ændret læsevaner og de familier, der ikke har. Indledningsvis skal det nævnes, at da alle de sprog, der er repræsenteret, kun tales af ganske få familier, er det ikke muligt at kigge på betydningen af, hvilket modersmål familierne taler.

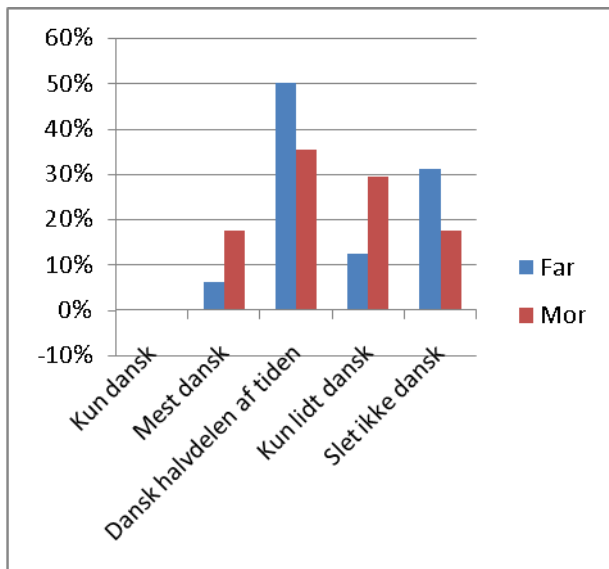
Først beskrives hvor meget forældrene vurderer, at de taler dansk i hjemmet. I Figur 28 er resultatet vist fordelt på mødre og fædre og i

Figur 29 er det samlede omfang af dansk, der tales i hjemmet, der beskrives (ud fra den forælder der talte mest dansk).

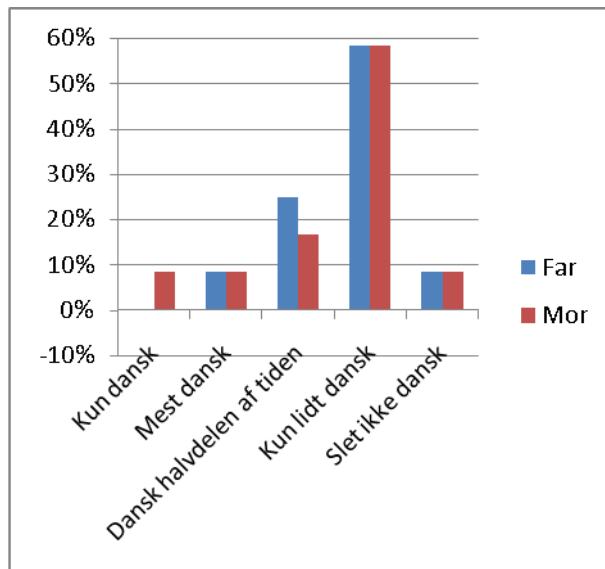

Figur 28: Fordeling af hvor meget dansk henholdsvis mor og far taler

Ændret læsevaner

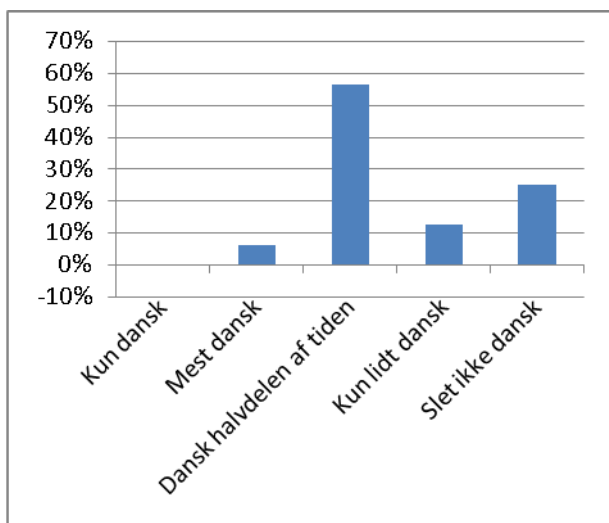

Ikke ændret læsevaner

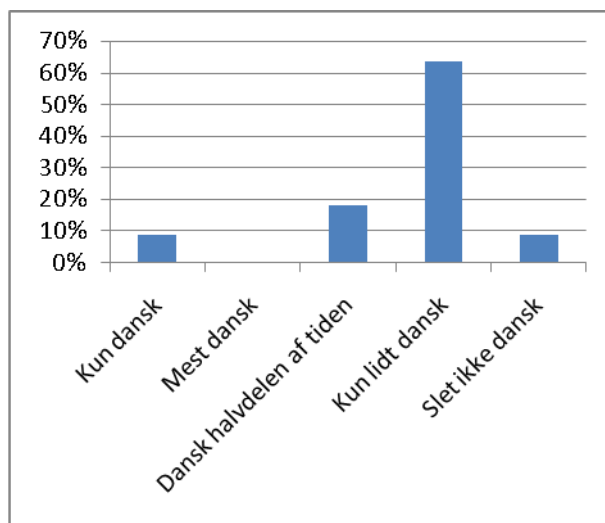

Figur 29: Fordeling af hvor meget dansk henholdsvis mor og far taler

Ændret læsevaner

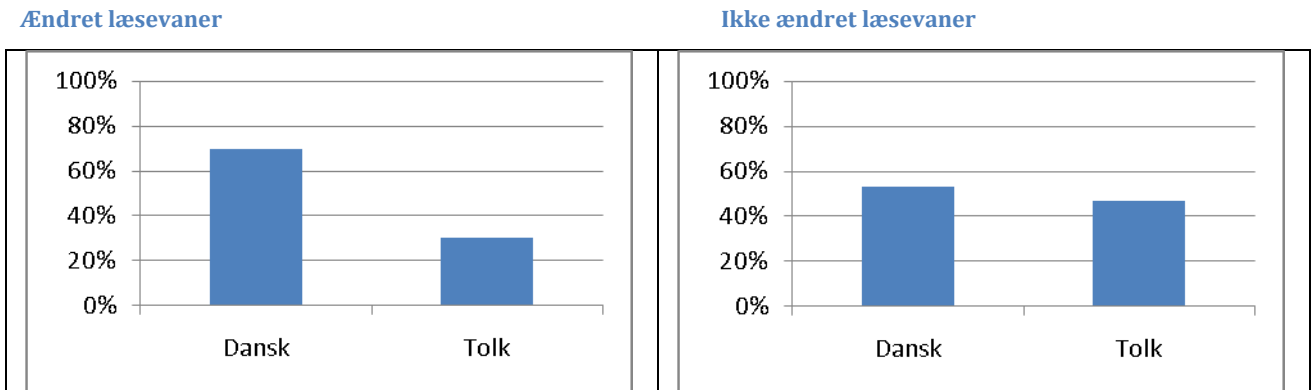
Ikke ændret læsevaner

Som det fremgår, er der et modsatrettet mønster i de to grupper, hvad angår omfanget af talt dansk. De to figurer viser, at der i ca. 60% af de familier, der har ændret læsevaner, tales dansk mindst halvdelen af tiden. I modsætning hertil tales der kun lidt eller slet ikke dansk i 70% af de familier, der ikke har ændret læsevaner. Dette kunne pege på, at forældrenes danskundskaber kan spille en vigtig rolle for effekten af *Bogstart*-programmet og kan formentlig bl.a. forklare, hvorfor denne forældregruppe læser mindre højt for deres børn på dansk.

Følgende figur, der viser fordelingen af interview, der er foretaget på modersmålet vha. tolk i de to grupper, bekræfter denne formodning (Figur 30).

Figur 30: Fordeling af interview der er foretaget på dansk og vha. tolk

De to sidstnævnte resultater peger på, at der kan være sproglige barrierer i forhold til den sproglige og læserelaterede formidling af idéen med *Bogstart*, herunder formidlingen af gode læseråd, fordi familierne ikke i tilstrækkeligt omfang forstår dansk.

4. Vurdering af *Bogstart*s potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte sprogtilgængelsen hos børn i udsatte boligområder

---

Hovedformålet med denne rapport har været at belyse, om deltagelse i *Bogstart* har ændret de involverede familiers læsevaner, og i bekræftende fald, hvilke faktorer der ser ud til at spille den største rolle mht. de ændrede læsevaner. Dette er blevet undersøgt på baggrund af interview med 41 familier, der alle kommer fra socialt udsatte boligområder i Odense og Sønderborg kommune. Interviewene er baseret på en interviewguide, der spørger ind til familiernes oplevelser med *Bogstart* samt til en række forhold omkring forældrenes viden om og holdning til børns tilegnelse af sprog, og til hvilke sprogligt relevante aktiviteter familierne laver i hverdagen.

Vi lægger ud med at opsamle de vigtigste resultater fra undersøgelsen i forhold til at vurdere *Bogstart*s potentiale som led i det forebyggende arbejde for at understøtte udsatte børns sprogtilgængelse. Sideløbende med dette sammenlignes resultaterne med undersøgelser af det engelske *Bookstart*-program. Indledningsvis skal det nævnes, at det danske *Bogstart*-program er anderledes end det engelske *Bookstart*, da det danske program alene er målrettet børn i udsatte boligområder. Dette medfører bl.a., at minoritetssproglige grupper er meget stærkere repræsenteret i denne undersøgelse. En anden forskel er, at bogpakkerne i det engelske program udleveres af sundhedsmedarbejdere, hvor det i det danske *Bogstart* som bekendt primært er bibliotekarer, der står for udleveringen.

Mht. undersøgelserne af de danske og engelske projekter, har de det til fælles, at de er baseret på interview af forældre, dvs. de er i alle tilfælde baseret på rapporterede data, der spørger ind til forældrenes holdning og adfærd. Den afgørende forskel er, at den danske undersøgelse er et "one-shot" studie, dvs. den er kun baseret på én måling (vi har ikke før- og eftermålinger), der er ingen sammenlignelig kontrolgruppe ligesom den danske undersøgelse er foretaget på basis af en lille stikprøve (41 familier). Derfor har vi også alene foretaget deskriptive analyser, der ikke kan sige noget omkring årsagssammenhænge. I modsætning hertil er de engelske undersøgelser, som det fremgik af afsnit 2.4, baseret på mere kontrollerede metoder. To af de største undersøgelser, dvs. *Bookstart National Impact Evaluation* fra 2009 og O'Hare & Connolly's RCT studie fra 2010 er dog ligeledes baseret på interview af forældrene, og er derfor påvirket af de samme bias som den danske *Bogstart*-undersøgelse. Disse metodiske forskelle og ligheder skal tages i betragtning i forbindelse med sammenligningerne neden for. Dette til trods viser sammenligningerne, at resultaterne fra de to undersøgelser er meget overensstemmende.

Undersøgelsen af det danske program har vist nogle vigtige tendenser, der peger på *Bogstart*s potentiale, og som bør afprøves og undersøges i et større systematisk interventionsstudie.

Undersøgelsen af det danske *Bogstart* peger på følgende vigtige pointer.:

1. *Forældrene har modtaget Bogstart meget positivt og mener, det er et vigtigt projekt*

Den danske undersøgelse bekræfter derved de mange undersøgelser af *Bookstart*, hvor et af de vigtigste fund i flere undersøgelser var, at forældrene udtrykte stor glæde ved projektet (se fx Wade & Moore, 1993; *Bookstart National Impact Evaluation*, 2009 samt O'Hare & Connolly, 2010). I forhold til *Bogstart*s potentielle effekt er det helt afgørende, at forældrene modtager programmet så positivt, som det er tilfældet, fordi en positiv tilgang er en forudsætning for at opnå positive effekter af en hvilken som helst indsats.

2. *58% af de deltagende familier vurderer, at Bogstart har ændret deres læsevaner*

Nogle af forældrene i gruppen, der siger, at *Bogstart* ikke har ændret deres læsevaner, giver udtryk for, at de læste meget i forvejen, og der er også en svag tendens til, at denne gruppe forældre har flere bøger end forældrene i gruppen, som ændrede læsevaner. Dette tilsammen kunne indicere, at *Bogstart* har ramt en væsentlig del af målgruppen, nemlig de forældre som ikke læste så meget i forvejen, og som ikke havde mange bøger. Sammenlignet med typiske børnefamilier i Danmark har *Bogstart*-familier i gennemsnit lidt færre bøger – både voksen og børnebøger - og det er værd at bemærke, at næsten 60% af forældrene i undersøgelsen ikke har ret mange andre bøger end dem, som de har fået via *Bogstart*. En af grundene til at læsevanerne er ændret kan derfor ganske enkelt være adgangen til bøger via *Bogstart*, hvilket fx kommer klart til udtryk i kommentaren "Vi har ikke selv råd til at købe bøger, så det er dejligt med gratis bøger".

Mht. ændrede læsevaner er resultaterne af undersøgelserne af *Bookstart*-programmerne mere blandede, sådan som det blev beskrevet i afsnit 2.4. I O'Hare & Connolly's undersøgelse gav 55% af forældrene selv udtryk for, at *Bookstart* havde ændret deres læsevaner positivt, og at det at have modtaget bogpakken havde fået dem til at læse mere. Forældrenes egen vurdering blev bekræftet af effektstudiet. I *Bookstart National Impact Evaluation* fra 2009 var det derimod kun muligt at se ændringer i læsevaner hos en delgruppe af forældre, som blev karakteriseret som "mindre aktive læsere" inden studiet gik i gang. I den danske undersøgelse har vi ikke haft mulighed for at undersøge forældrenes holdning eller faktiske læseadfærd før og efter *Bogstart*, men måler alene dette ud fra forældrenes angivelse af, om deltagelse i programmet har ændret deres læsevaner. Det overensstemmende resultat mellem den danske undersøgelse af *Bogstart* og O'Hare & Connolly's undersøgelse af *Bookstart* understøtter imidlertid resultatet af den danske deskriptive undersøgelse.

3. *Videregivelsen af gode råd om læsning ser ud til at have afgørende indflydelse på forældrenes udbytte af projektet i form af ændrede læsevaner*

Den danske *Bogstart*-undersøgelse peger også klart på, at formidlingen af gode råd om læsning har haft en stor indflydelse på, hvilke familier der har ændret læsevaner. I de familier der har ændret læsevaner svarer 80%, at de har fået gode råd af *Bogstart*-medarbejderen, hvilket er dobbelt så mange som i de familier, der siger, at de ikke har ændret læsevaner. Dette resultat peger med andre ord meget tydeligt på, at formidling af hvordan forældre kan læse med deres børn spiller en vigtig rolle mht., om forældrene ændrer deres læseadfærd sammen med børnene. Dette spørgsmål er ikke blevet adresseret direkte i de internationale undersøgelser af *Bookstart*, så det er ikke her muligt at sammenligne med andre resultater. Resultatet fra den danske undersøgelse ligger dog i klar forlængelse af den vægt, der blev lagt på direkte formidling af læseråd til familierne fra sundhedsmedarbejderens side i O'Hare & Connolly's undersøgelse (se afsnit 2.4) og kan potentielt være en af forklaringerne på, hvorfor forældrenes i dette studie i højere grad ikke alene ændrede holdning til læsning, men også omsatte den nye viden til praksis.

Vi undersøgte også, om der var nogle karakteristika ved familierne, der kunne forklare en eventuel sammenhæng med ændrede læsevaner. Denne del af undersøgelsen pegede på følgende karakteristika ved de forældre, der ændrede læsevaner.

4. *De familier, der giver udtryk for at Bogstart har ændret deres læsevaner, er lidt mere læseaktive*

Mere end halvdelen af *Bogstart*-familierne rapporterer, at de læser for deres børn flere gange om ugen, hvilket er lidt mindre end i den typiske danske børnefamilie. En tredjedel af *Bogstart*-forældrene vurderer også, at læsning af bøger er den vigtigste aktivitet til at understøtte børns sproglige udvikling hvilket kun vurderes som den vigtigste aktivitet af 25% af forældrene i et

andet dansk studie (normeringsstudiet). Der er mindre observerbare forskelle mellem de to grupper af familier, der har ændret læsevaner og ikke har ændret læsevaner. Når vi alene kigger på den gruppe af forældre, der har angivet, at de har ændret læsevaner, er der en tendens til, at disse forældre læser lidt oftere for deres børn, at deres børn selv udtrykker større interesse i at få læst højt, og at børnene selv kigger lidt mere i *Bogstart*-bøgerne. Om dette er et direkte resultat af *Bogstart*, er det ikke muligt at sige noget om pga. undersøgelsens deskriptive karakter, men må undersøges i et nyt studie.

5. *De familier, der giver udtryk for at Bogstart har ændret deres læsevaner, taler mere dansk i hjemmet og læser lidt oftere højt på dansk*

Tendensen til at de familier, der har ændret læsevaner, taler mere dansk og læser mere højt på dansk kan skyldes flere faktorer, som bør undersøges nærmere i yderligere studier. For det første kan bedre danskkundskaber ses som et udtryk for, at familierne er bedre integreret i det danske samfund og at det skulle have gjort dem mere modtagelige. En anden mulighed kunne være, at når nogle forældre gav udtryk for, at de ikke havde modtaget gode råd og samtidig tilhører den gruppe, der heller ikke taler meget dansk, så kunne det pege på potentielle sproglige barrierer. Der skal et vist niveau af fælles sprogkompetencer til, før forældrene kan forstå projektmedarbejderens formidling af det "sproglige" budskab. At sproglige barrierer måske har bidraget til resultatet understreges af, at ca. halvdelen af de interviews, der er gennemført i gruppen, der ikke har ændret læsevaner, er foregået via tolk på forældrenes modersmål. Der er ingen af de internationale *Bookstart*-undersøgelser, der har undersøgt effekten separat for et- og to/flersprogede familier, men det vil være både interessant og vigtigt at få belyst.

Som vi var inde på tidligere, er det lidt overraskende, at så mange familier, især blandt de forældre der ændrede læsevaner, læser højt på dansk og ikke på deres modersmål. Alle de tosprogede familier i undersøgelsen udtrykker positive holdninger til, at deres børn skal lære både dansk og deres modersmål. Det kan derfor skyldes noget meget lavpraktisk, nemlig at *Bogstart*-bøgerne er på dansk, og at de – jf. ovenstående – er de eneste bøger familien har, men det kan omvendt også være et bevidst valg fra familiernes side. Det er vigtigt i udgangspunktet at slå fast, at der ikke er noget "rigtig" eller "forkert" i forhold til at læse højt på dansk eller modersmålet, men mange eksperter opfordrer til at man læser højt på det sprog, man er bedst til (hvilket ofte er modersmålet), fordi man kan gøre det bedre og have bedre og mere kvalitativt rige samtaler med børn, når man taler det sprog, man behersker fuldt ud. Det er derfor vigtigt at undersøge dette aspekt i fremtidige undersøgelser.

Vi afrunder med at samle op på de spørgsmål, der spurgte ind til hjemmelæringsmiljøet i *Bogstart*-familierne. Her var der mange ligheder mellem *Bogstart*-familierne og den typiske børnefamilie i Danmark. Dette indikerer ikke nødvendigvis, at aktiviteterne i hjemmet er de samme, men at det generelle vidensniveau, i forhold til hvad der understøtter børns sproglige udvikling, ikke er så forskelligt. Et enkelt sted var der en stor afvigelse, idet kun halvt så mange *Bogstart*-forældre som forældre i en anden dansk undersøgelse (normeringsstudiet) vurderer, at daglige opgaver sammen med børnene kan bruges til at understøtte barnets sproglige udvikling. Netop betydningen af at bruge sproget understøttende i hverdagsammenhænge er blevet fremhævet meget i litteraturen over de seneste år, og forskellen kan tyde på, at forældrene i normeringsstudiet er bedre orienteret om den nyeste viden om, hvad der er vigtigt for børns sprogudvikling.

Med forbehold for visse metodiske begrænsninger viser undersøgelsen den samme sproglige udvikling hos børnene i *Bogstart*-undersøgelsen som hos børnene i en anden dansk undersøgelse (CDI-undersøgelsen) i den forventede retning. Undersøgelsen peger på, at de samme aldersrelaterede forskelle, som ses hos børn, der tilegner sig dansk som modersmål, også ses hos

børn i denne undersøgelse. Majoriteten af børnene i *Bogstart*-undersøgelsen er tosprogede, og det vil derfor være forventeligt at også deres tilegnelse af modersmålet er lidt senere end hos børn, der kun tilegner sig et sprog – og dette er også hvad vi finder på baggrund af de ganske få spørgsmål, som det har været muligt at stille forældrene uden adgang til materialer, der kan vurdere børnenes modersmålstilegnelse på en mere detaljeret måde. En anden årsag der kan bidrage til den senere sprogtilegnelse er, at børnene i *Bogstart* har forældre med lavere uddannelsesmæssig baggrund og med lav tilknytning til arbejdsmarkedet, hvilket er faktorer, der er kendt for at have en vis negativ indflydelse på nogle børns sprogudvikling.

Om *Bogstart* faktisk påvirker omfanget af læsning og ikke mindst måden forældrene læser for deres børn på, på en måde der understøtter børnenes sprogtilægnelse, kan ikke besvares med denne undersøgelse. Dette til trods har *Bogstart*-undersøgelsen formået at pege på nogle vigtige forhold:

- *Bogstart* bygger på idéen om at understøtte barnets sprogtilægnelse ved at give bøger og gode råd om læsning til forældre, og læsning – især når det foregår dialogisk – er blandt de metoder, vi pt. har mest evidens for har en positiv indflydelse på børns sprog
- Forældrene modtager projektet meget positivt
- 58% af forældrene oplever selv, at *Bogstart* har ændret deres læsevaner

Med udgangspunkt i resultaterne af denne undersøgelse kan *Bogstart* formentlig styrkes ved at indarbejde følgende punkter:

- Afholdelse af kurser og udarbejdelse af materiale til bibliotekarer, der klæder dem på til at formidle viden om sprogtilægnelse og konkrete strategier mht., hvordan forældrene kan understøtte deres børns sprog via læsning
- Udarbejdelse af materiale (på flere sprog), der instruerer forældrene i, hvordan de kan læse dialogisk med deres børn og overføre de strategier, de anvender i forbindelse hermed, til andre situationer
- Indtænkning af, hvordan man introducerer fælles læsning i familier, hvor forældrene ikke er læsestærke pga. ordblindhed, manglende uddannelse eller andet, fx kan bibliotekarer være rollemodeller for forældrene, som det er tilfældet i det engelske *Bookstart* program
- Opdyrkning af mere systematisk samarbejde med andre faggrupper, hvilket kan skabe en mere sammenhængende indsats

Rapportens overordnede konklusion er derfor, at potentialet i *Bogstart* er så stort, at det – med de foreslåede tilføjelser – bør undersøges i et interventionsstudie, der kan fastslå effekten af *Bogstart* for såvel forældre som børn.

5. Litteraturliste

- Bleses, D., Basbøll, H., & Vach, W. (publiceret on-line januar 2011). Is Danish difficult to acquire? Evidence from Scandinavian past tense studies. . *Language and Cognitive processes*.
- Bleses, D., Højen, A., Jørgensen, R. N., Jensen, K. Ø., & Vach, W. (2010). Sprog vurdering af 3-årige (09) - karakteristika og risikofaktorer. *Working papers, Center for Child Language, e-prints, 10*.
- Bleses, D., Jørgensen, R. N., Jensen, K. Ø., Vach, W., & Iachine, I. (2010). Eksternt validering af "Sprog vurderingsmateriale til 3-årige". *Center for Child Language e-prints, nr. 11*.
- Bleses, D., Lum, J., Højen, A., Jørgensen, R., Iachine, I., Andersen, M. K., & Vach, W. (2011). Sprog vurderingsmateriale til 3-årige, Inden skolestart og i Børnehaveklassen. Metodisk oversigt. *Working papers in Language Acquisition. Center for Child Language e-prints, 13*.
- Bleses, D., & Thomsen, P. (2002). 'Spilt' eller 'spilled': spiller den fynske og sjællandske udtale en rolle for børns stavning? *Dialekter - sidste ud kald. Modersmåls selskabet*, (pp. 169-185).
- Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T., & Basbøll, H. (2008a). The Danish Communicative Development Inventories: validity and main developmental trends. *Journal of Child Language, 35*, 651-669.
- Bleses, D., Vach, W., Slott, M., Wehberg, S., Thomsen, P., Madsen, T., & Basbøll, H. (2008b). Early vocabulary development in Danish and other languages: a CDI-based comparison *Journal of Child Language, 35*(3), 619-650.
- Bleses, D., Vach, W., Wehberg, S., Kristensen, K. F., & Madsen, T. O. (2007). *Tidlig kommunikativ udvikling: Et værktøj til beskrivelse af sprog tilegnelse baseret på CDI forælder rapport-undersøgelser af danske normal hørende og hørehæmmede børn*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Blewitt, P., Rump, K. M., Shealy, S. E., & Cook, S. A. (2009). Shared Book Reading: When and How Questions Affect Young Children. *Journal of Educational Psychology, 101*(2), 11.
- Bookstart_National_Impact_Evaluation. (2009). Bookstart National Impact Evaluation Booktrust.
- Chambers, B., Cheung, A., Slavin, R. E., Smith, D., & Laurenzano, M. (2010). Effective Early Childhood Education Programs: A Systematic Review *Best Evidence Encyclopedia*: U.S. Department of Education.
- Collins, F. M., Svensson, C., & Mahony, P. (2005). Bookstart: Planting a seed for life. *London: Booktrust*.
- Durham, R. E., Farkas, G., Hammer, C. S., Bruce Tomblin, J., & Catts, H. W. (2007). Kindergarten oral language skill: A key variable in the intergenerational transmission of socioeconomic status. *Research in Social Stratification and Mobility, 25*(4), 294-305.
- Hart, B., & Risley, T. R. (1995). *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children*. Baltimore: Brookes Publishing Company
- Hines, M., & Brooks, G. (2005). Sheffield Babies Love Books: An Evaluation of the Sheffield Bookstart Project. *Sheffield: University of Sheffield.(mimeograph)*.
- Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review, 26*(1), 55-88.
- Huebner, C. E., & Meltzoff, A. N. (2005). Intervention to change parent-child reading style: A comparison of instructional methods. *Journal of Applied Developmental Psychology, 26*(3), 296-313.
- Huebner, C. E., & Payne, K. (2010). Home support for emergent literacy: Follow-up of a community-based implementation of dialogic reading. [USE]. *Journal of Applied Developmental Psychology, 31*(3), 195-201. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2010.02.002>
- Højen, A. (2009). Tosprogethed: sproglig udvikling, kompetencer og konsekvenser. In D. Bleses & A. Højen (Eds.), *Når børn lærer sprog. Dansk sprog tilegnelses forskning i et internationalt perspektiv* (p. 261-291). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Im-Bolter, N., & Cohen, N. J. (2007). Language impairment and psychiatric comorbidities. *The Pediatric clinics of North America, 54*(3).
- Justice, L. M., Bowles, R. P., Turnbull, K. L. P., & Skibbe, L. E. (2009). School readiness among children with varying histories of language difficulties. *Developmental Psychology, 45*(2), 460-476.
- Kovalik (2010). http://www.leseforum.ch/fr/myUploadData/files/2010_3_Kovalik.pdf

- Lonigan, C., & Whitehurst, G. (1998). Relative efficacy of parent and teacher involvement in a shared reading intervention for preschool children from low-income backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(2), 263-290.
- Lonigan, C. J., & Shanahan, T. (2010). Developing Early Literacy Skills: Things We Know We Know and Things We Know We Don. *Educational Researcher*, 39(4), 7.
- McGroder, S. M., & Hyra, A. (2009). *Developmental and Economic Effects of Parenting Programs for Expectant Parents and Parents of Preschool-age Children*.
- Mattsson, C., Hestbæk, A. D., & Andersen, A. R. (2008). 11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995: The Danish National Institute of Social Research.
- Mistry, R. S., Biesanz, J. C., Chien, N., Howes, C., & Benner, A. D. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of low-income children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(2), 193-212.
- Moore, M., & Wade, B. (2003). Bookstart: a qualitative evaluation. *Educational Review*, 55(1), 3-13.
- National_Early_Literacy_Panel. (2008). Developing early literacy. A Scientific Synthesis of Early Literacy Development and Implications for Intervention: National Institute for Literacy.
- NICHD. (2005). Pathways to Reading: The Role of Oral Language in the Transition to Reading. *Developmental Psychology*, 41(2), 428-442.
- O'Hare, L., & Connolly, P. (2010). A Randomised Controlled Trial Evaluation of Bookstart+: A Book Gifting Intervention for Two-Year-Old Children: Belfast: Centre for Effective Education, Queen's University Belfast. Available at: <http://www.qub.ac.uk/cee>.
- Pancsofar, N., Vernon-Feagans, L., Odom, E., & Roe, J. R. (2008). Family relationships during infancy and later mother and father vocabulary use with young children. *Early childhood research quarterly*, 23(4), 493-503.
- Reese, E., Sparks, A., & Leyva, D. (2010). A Review of parent interventions for preschool children's language and emergent literacy. *Journal of Early Childhood Literacy*, 10(1), 97.
- Roberts, J. E., Burchinal, M., & Durham, M. (1999). Parents' Report of Vocabulary and Grammatical Development of African American Preschoolers: Child and Environmental Associations. *Child Development*, 70(1), 92-106.
- Schoon, I., Parsons, S., Rush, R., & Law, J. (2010). Childhood Language Skills and Adult Literacy: A 29-Year Follow-up Study. *Pediatrics*, 125(3), e459.
- Seymour, P. H. K., Aro, M., & Erskine, J. M. (2003). Foundation literacy acquisition in European orthographies. *British Journal of psychology*, 94(2), 143-174.
- Shatz, M. (2007). On the Development of the Field of Language Development. In E. Hoff & M Shatz (Eds). *Blackwell Handbook of Language Development*, (Blackwell Handbooks of Developmental Psychology) (pp.1-16). Blackwell.
- Trivette, C. M., Dunst, C. J., & Gorman, E. (2010). Effects of Parent-Mediated Joint Book Reading on the Early Language Development of Toddlers and Preschoolers. *Center for Early Literacy Learning*, 3(2).
- Vanobbergen, B., Daems, M., & Van Tilburg, S. (2009). Bookbabies, their parents and the library: an evaluation of a Flemish reading programme in families with young children. *Educational Review*, 61(3), 277-287.
- Wade, B., & Moore, M. (1993). Bookstart. *London: Book Trust*.
- Wade, B., & Moore, M. (1996a). Children's early book behaviour. *Educational Review*, 48(3), 283-288.
- Wade, B., & Moore, M. (1996b). Home activities: the advent of literacy. *European Early Childhood Education Research Journal*, 4(2), 63-76.
- Wade, B., & Moore, M. (1998). An Early Start with Books: literacy and mathematical evidence from a longitudinal study. *Educational Review*, 50(2), 135-145.
- Wade, B., & Moore, M. (2000). A sure start with books. *Early Years*, 20(2), 39-46.
- Whitehurst, G., Falco, F., Lonigan, C., Fischel, J., DeBaryshe, B., Valdez-Menchaca, M., et al. (1988). Accelerating language development through picture book reading. *Developmental Psychology*, 24(4), 552-559.

Kan *Bogstart* gøre en forskel

Link til Bogstartsmateriale:

[Guide om læsning til forældre](#)

[Plakat/postkort til Bogstart](#)

[Læsemeter til 1-årsbogpakken](#)

[Inspirationshæfte med flere gode materialer til børn på 6 måneder](#)

[Inspirationshæfte med flere gode materialer til børn på 1 år](#)

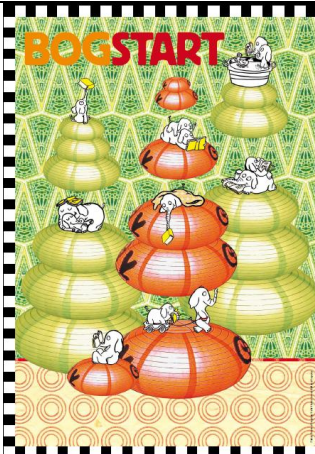
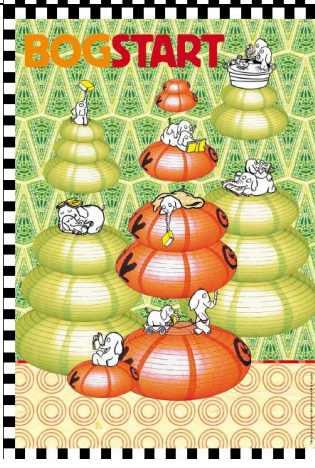
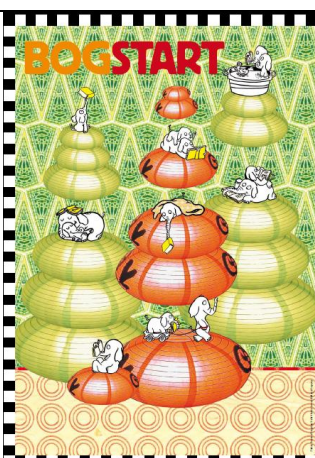

[Inspirationshæfte med flere gode materialer til børn på 1 1/2 år](#)

[Inspirationshæfte med flere gode materialer til børn på 3 år](#)

Bilag 1: Postkort sendt til familierne inden besøg

	<p>6-månedersbogpakken</p> <p>Kære forældre</p> <p>Tillykke med jeres lille ny.</p> <p>Biblioteket vil gerne have lov til at kigge forbi med en gave til jer og jeres barn: Bøger til at læse for jeres lille barn og musik at lytte til.</p> <p>Det er aldrig for tidligt at synge og læse for sit barn, og snak og pludren er vigtig for det lille barns sprog.</p> <p>Vi kommer forbi den: __ ca. kl. ____</p> <p>Hvis tidspunktet ikke passer jer, kan I ringe på telefon: __</p> <p>Mange hilsner fra Biblioteket</p>
	<p>1-årsbogpakken</p> <p>Tillykke med din 1 års fødselsdag _____ (navn på barn indsættes)</p> <p>Kære forældre</p> <p>Biblioteket vil gerne have lov til at besøge jer og give jeres barn en fødselsdagsgave. Gaven indeholder bøger med rim og remser, billeder og små historier.</p> <p>Vi vil gerne fortælle om, hvordan læsning, snak og sang kan hjælpe jeres barn til at få et godt sprog.</p> <p>Vi kommer forbi den _____ ca. kl. ____</p> <p>Hvis tidspunktet ikke passer jer, kan I ringe på telefon: __</p> <p>Mange hilsner fra Biblioteket</p>
	<p>1 ½ årsbogpakken</p> <p>Kære ____ (indsæt navn på barn) og forældre</p> <p>Vi vil gerne invitere jer hen på biblioteket. Tag koret med og få en gratis bogpakke. Biblioteket er fyldt med gode bøger, musik-cd'er og film, som I kan låne. Vi hjælper gerne med at finde det rigtige til jeres barn.</p> <p>Vi glæder os til at se jer.</p> <p>Mange hilsner fra Biblioteket</p>

Børn elsker bøger

BOGSTART

Velkommen til **BOGSTART**

Bogstart er en pakke med gratis bøger til børn i alderen 0-4 år.

Målet med Bogstart er at opmuntre forældre til at læse højt for deres børn.

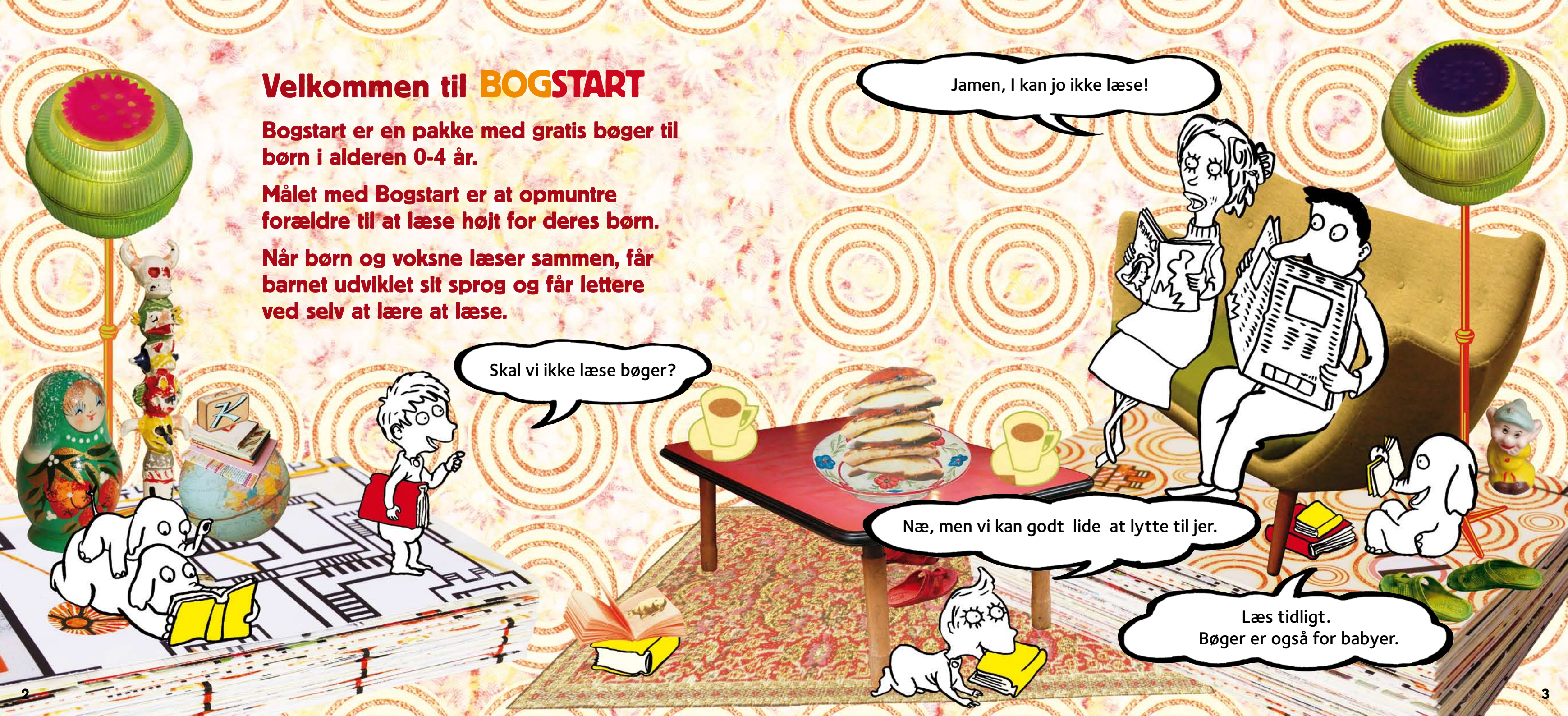
Når børn og voksne læser sammen, får barnet udviklet sit sprog og får lettere ved selv at lære at læse.

Skal vi ikke læse bøger?

Jamen, I kan jo ikke læse!

Næ, men vi kan godt lide at lytte til jer.

Læs tidligt.
Bøger er også for babyer.

Læs og snak.

Når I snakker sammen om historierne, bliver jeres barn bedre til at lytte og tale.

Og sproget er vigtigt, når barnet senere skal lære at læse.

Oppe i gardinerne hænger appelsinerne. Mændene og kvinderne spiser af citronerne.

Læs i ro. Sluk for tv. Og hyg jer sammen i en god stol.

Læs højt.
Hvis du ikke er så god til at læse,
kan du fortælle om billederne.
Børn elsker at høre mors og
fars stemme.

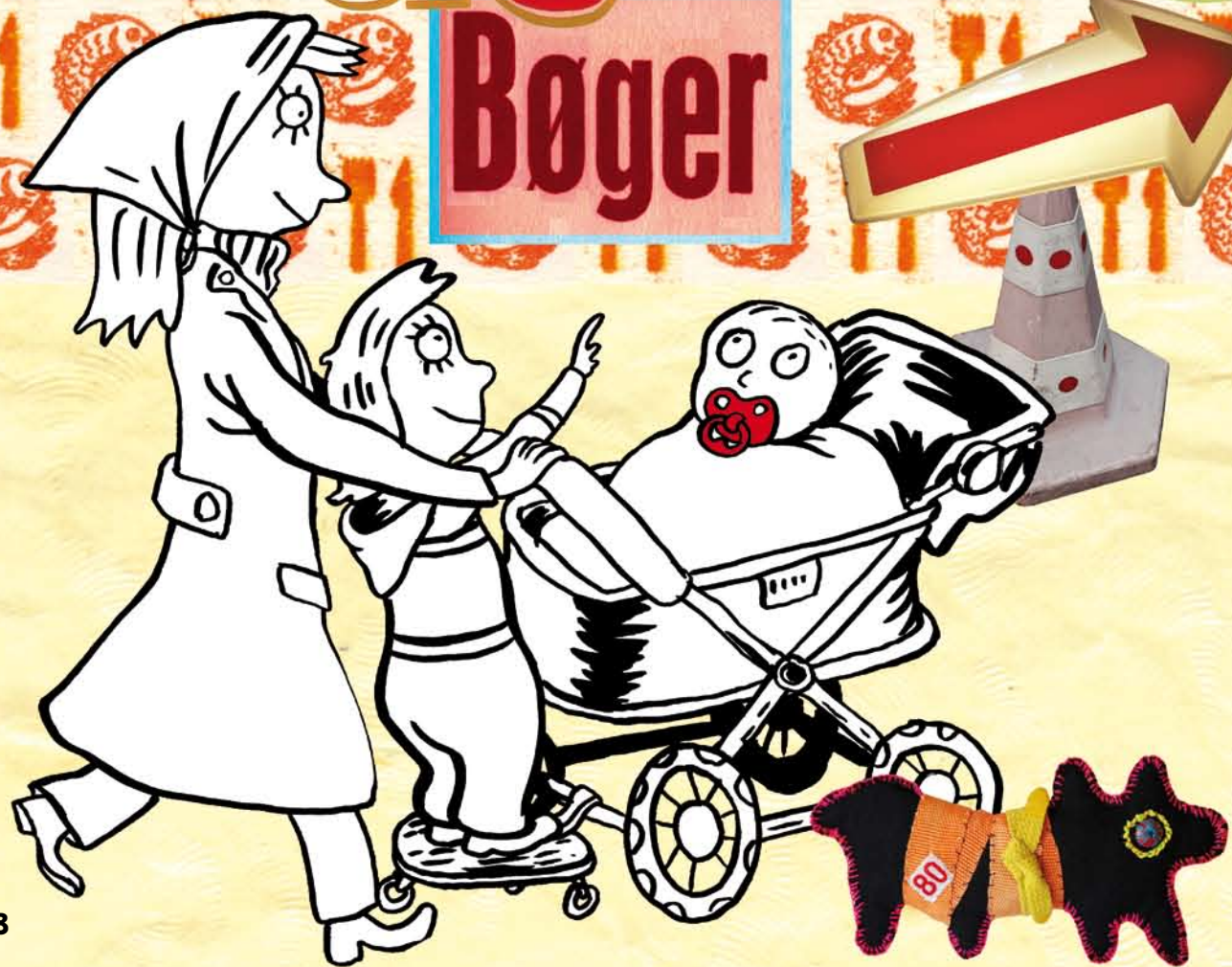
Læs én gang til.
Børn elsker at høre
den samme bog.

Fortæl en historie fra
gamle dage

Syng en sang for os

Mig, mig, mig, sagde Maja.
Nej, nej, nej, sagde Naja.
Vi, vi, vi, sagde Victor.
Os, sagde Oscar.

Pandeben,
øjesten,
næsetip,
mundelip,
hagefip,
dikke, dikke, dikke.

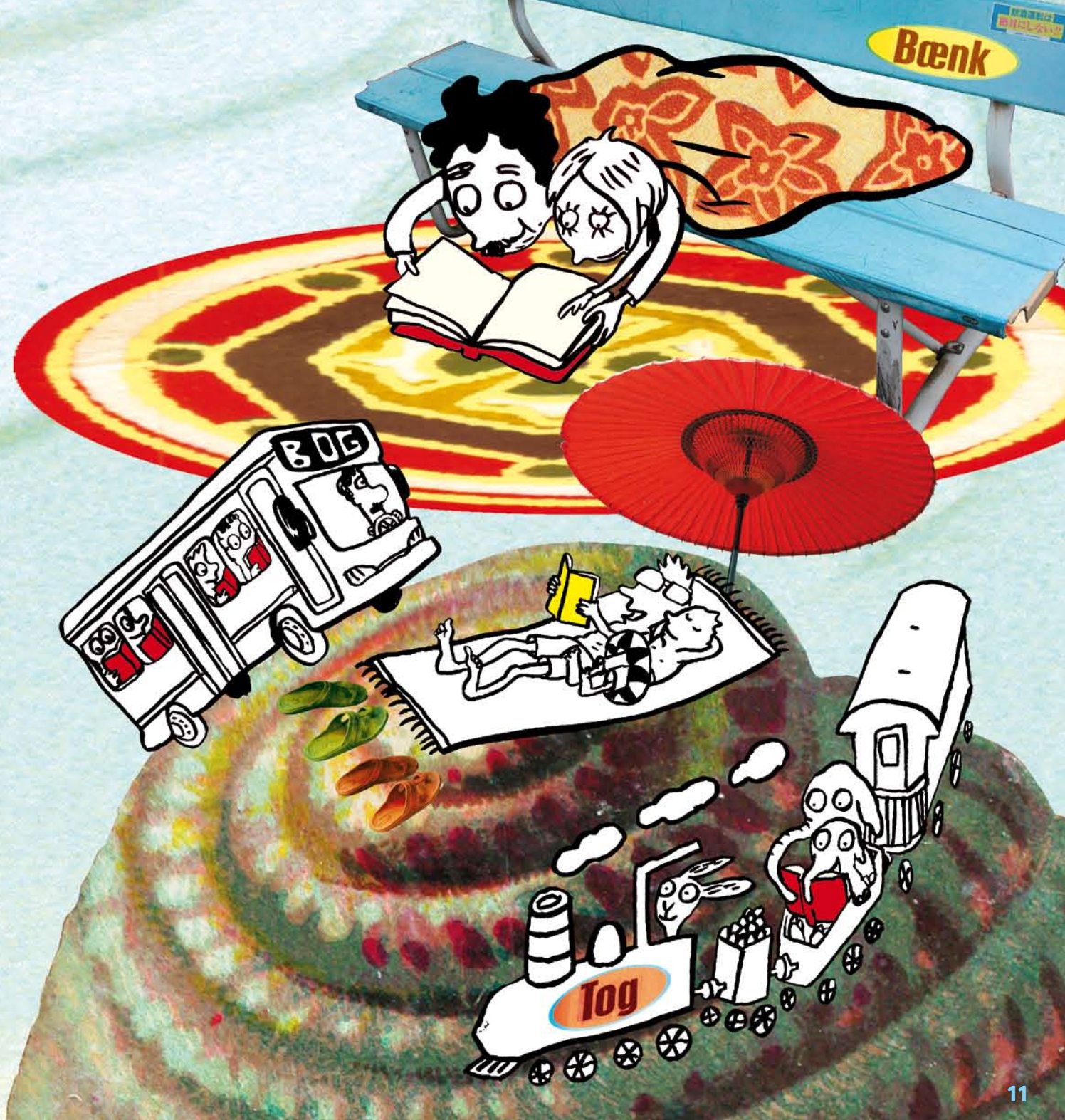
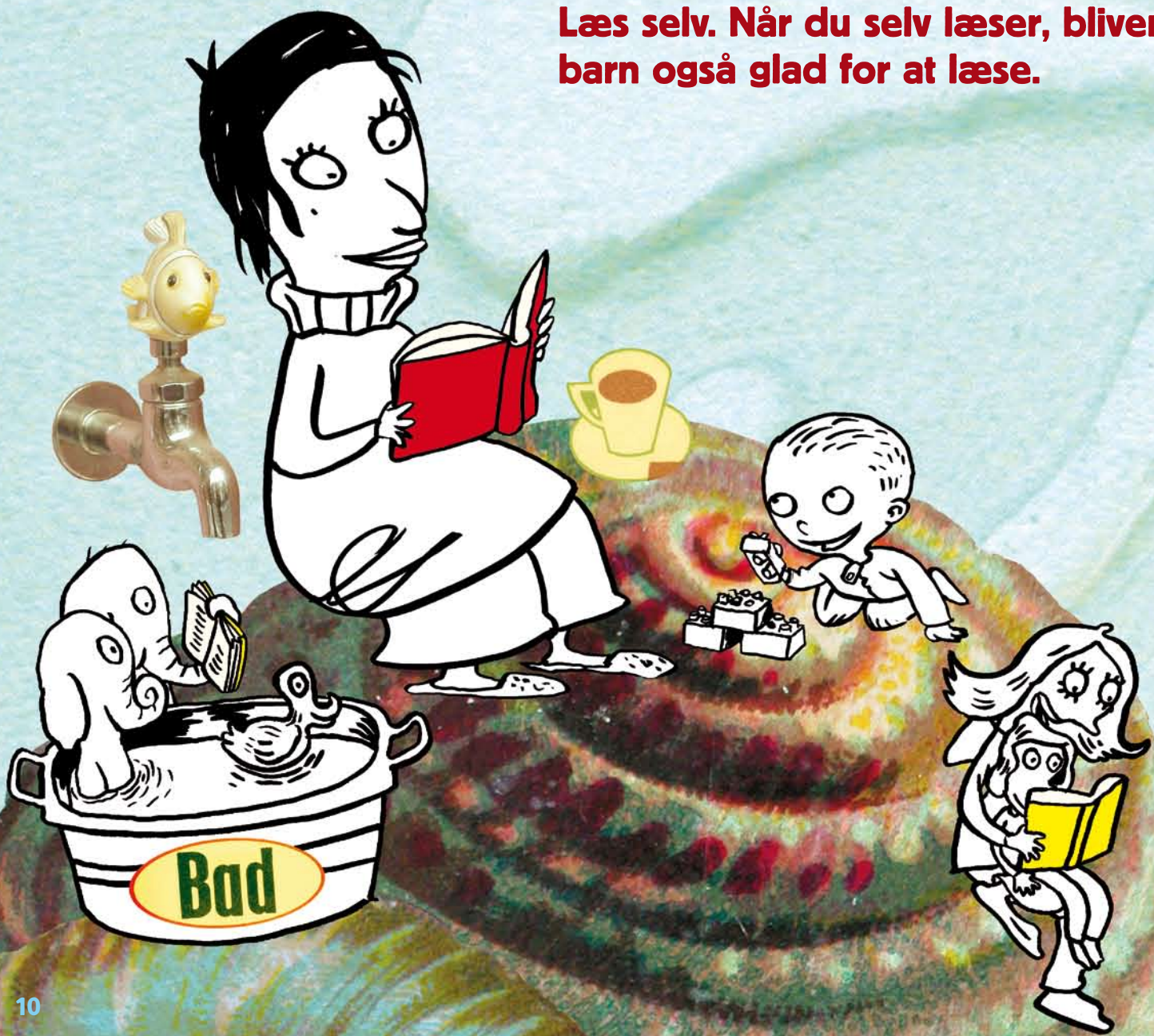
Læs alt.
I kan også læse andet end bøger.
For eksempel: Reklamer. Vejskilte.
Teksten på mælkekartoner.
Tv-programmer.

Barnet lærer nye ord og udtryk ved at få læst højt. Det er godt at forklare de svære ord.

Læs overalt. I bad. I bus. På strand.
På skød. I stol. I seng. I tog.

Læs selv. Når du selv læser, bliver dit
barn også glad for at læse.

Bibliotek

Tag på biblioteket.

Små børn er velkomne, og de behøver ikke være stille.

Hvem er det der banker?
Det er Peter Anker.
Hvem er det der lukker op?
Det er Peter Sukkertop.

På biblioteket er der bøger, dvd'er, pc-spil og lydbøger.

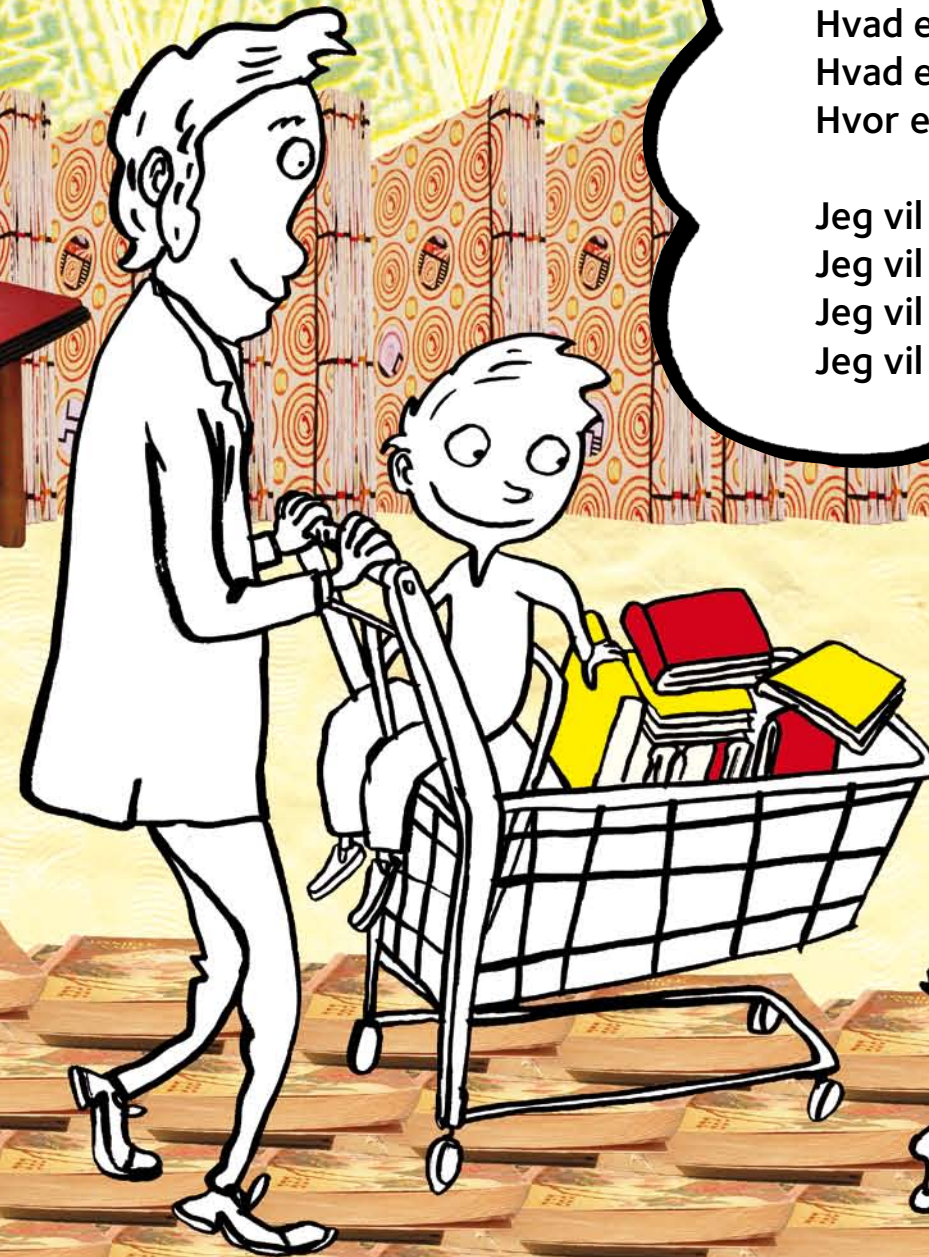
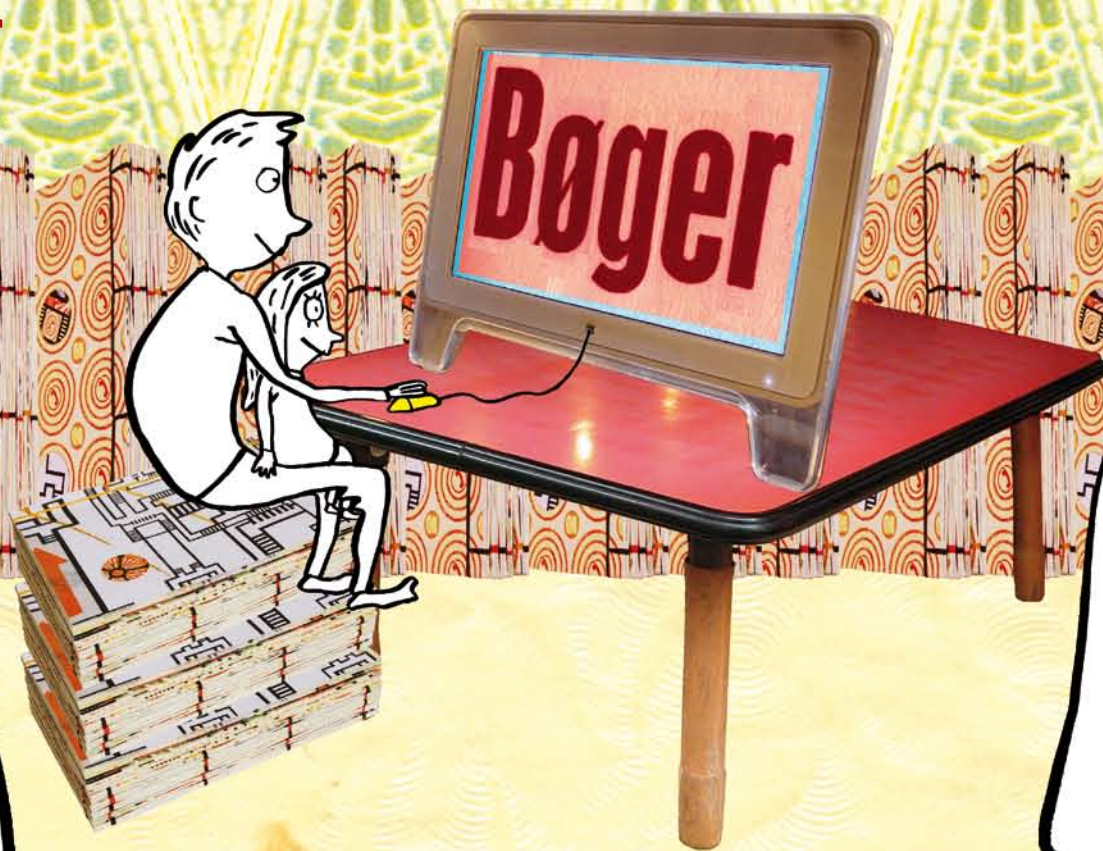
Der er særlige aktiviteter for de små som rytmik og rim og remser.

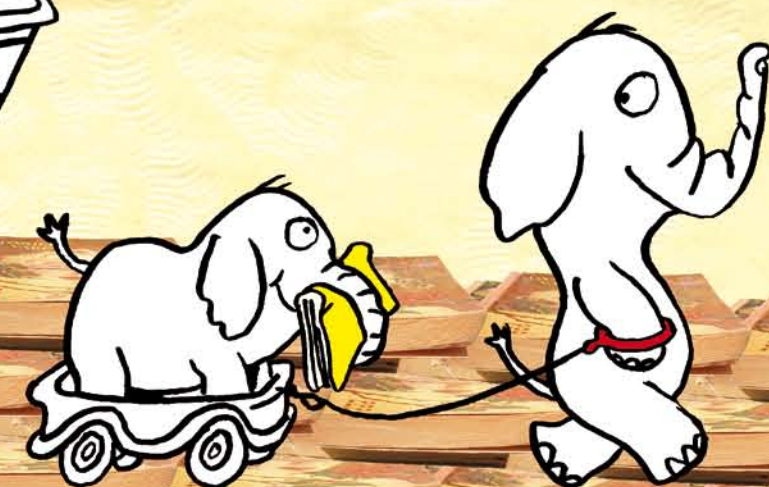
**Læs bøger.
Lån dem gratis på biblioteket.
Køb dem i boghandlen.
På nettet. I supermarkedet.**

**Læs tit.
Læs bare lidt ad gangen.
Men læs tit.**

Hvad er labskovs? sagde Marie.
Hvad er løgsovs? sagde Sofie.
Hvad er øllebrød? sagde Mathias.
Hvor er Søllerød? sagde Tobias.

Jeg vil have pasta, sagde Asta.
Jeg vil have pesto, sagde Ernesto.
Jeg vil have pita, sagde Vita.
Jeg vil til Goa, sagde Noa.

BOGSTART – en guide til forældre

Bogstart forsyner børn med gratis bogpakker op til fire gange, inden barnet fylder 4 år. Udover bogpakkerne indeholder Bogstart aktiviteter og inspiration til forældre om børns sprog og læsning.

Bogstart er finansieret via satspuljemidlerne på Finansloven, og Styrelsen for Bibliotek og Medier har det overordnede ansvar for udmøntningen af bevillingen. Bogstart løber fra 2008 til 2012.

Bogstart er inspireret af Bookstart, det første nationale bog gaveprogram i verden, som er startet af Booktrust UK www.bookstart.org.uk

Tekst: Hanne Kvist og Anna Enemark

Tak til: Helle Helle for lån af rim på side 7 og 15

Redaktion: Kamma Kirk Sørensen

Illustrationer: Rasmus Bregnhøj og Helle Vibeke Jensen

Grafisk design: Maria Hagerup

Udgivet i 2008 af:

Styrelsen for Bibliotek og Medier

H.C. Andersens Boulevard 2

1553 København V

Telefon 33 73 33 73

E-Post: post@bibliotekogmedier.dk

 STYRELSEN FOR
BIBLIOTEK OG MEDIER

ISBN: 978-87-92057-40-2 trykt udgave

ISBN: 978-87-92057-41-9 elektronisk udgave

Tryk: C. S Grafisk A/S, Århus

1. oplag: 12.000

Publikationen er tilgængelig på:

www.bibliotekogmedier.dk

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

BØRNEBØGER OG BØRNESPROG

INFORMATION OM FAMILIEN					
1. Dato	_____				
2. Id nr.	_____				
3. Kommune	Odense	Sønderborg			
4. Forældres navn	Mor _____	Far _____			
5. Barnets navn	_____				
6. Barnets køn	Pige	Dreng			
7. Barnets alder	_____				
8. Adresse	_____				
9. Telefon nummer	_____				
10. Mors alder	_____				
11. Fars alder	_____				
12. Antal år i DK (år;mdr.)	Mor _____	Far _____			
OPLYSNINGER OM UDDANNELSE OG ARBEJDE					
13. Har moren uddannelse?	Ja _____	Nej _____			
14. Hvis ja; Hvilken?	_____				
15. Har faren uddannelse?	Ja _____	Nej _____			
16. Hvis ja; Hvilken?	_____				
17. Har moren arbejde?	Ja _____	Nej _____			
18. Hvilket?/Hvorfor ikke?	_____				
19. Har faren arbejde?	Ja _____	Nej _____			
20. Hvilket?/Hvorfor ikke?	_____				
OPLYSNINGER OM SPROG					
21. Hvad er mors modersmål?	_____				
22. Mor; I hvilken grad vil du sige at du taler dansk?	Slet ikke	Lidt	I nogen grad	I høj grad	Flydende
23. Hvis dansk; Hvilket sprog taler du hjemme?	Kun dansk	Mest dansk	Dansk halvdelen af tiden	Kun lidt dansk	Slet ikke dansk
24. Hvad er fars modersmål?	_____				
25. Far; I hvilken grad vil du sige at du taler dansk?	Slet ikke	Lidt	I nogen grad	I høj grad	Flydende
26. Hvis dansk; Hvilket sprog taler du	Kun	Mest	Dansk	Kun lidt	Slet ikke

hjemme?	dansk	dansk	halvdelen af tiden	dansk	dansk
---------	-------	-------	--------------------	-------	-------

OM BARNETS BOGPAKKE

27.	Hvor mange bogpakker har I fået til barnet?	1	2	3
28.	Hvilken bogpakke er den nyeste?	1	2	3
29.	Var du tilstede da familien modtog bogpakken?	Ja		Nej
30.	Er dit barn interesseret i bøger?	Ja		Nej
31.	Hvor ofte kigger dit barn i bøgerne fra Bogstart?	1. Næsten hver dag 2. Hver uge 3. Hver måned 4. Hvert halve år 5. Aldrig		
32.	Må jeg se bøgerne?	Ja		Nej
33.	Egne kommentarer:	_____		
34.	Hvilke bøger bruges mest?	_____		
35.	Hvad er din holdning (interesse) i forhold til at læse for dit barn?	1. Meget interesseret 2. Interesseret 3. Lidt interesseret 4. Ikke interesseret 5. Ved ikke		
36.	Gav bibliotekaren råd om hvordan man læser bøger?	Ja		Nej
37.	Har I lånerkort til biblioteket i jeres familie?	Ja		Nej
38.	Hvis ja; Fik I lånerkort før eller efter bogpakkerne?	Før;		Efter;
39.	Kommer I på biblioteket?	Ja		Nej
40.	Har I lånt en bog eller andet materiale på biblioteket inden for de sidste tre måneder?	Ja		Nej
41.	Har I deltaget i nogen børneaktiviteter på biblioteket?	Ja		Nej
42.	Har bogpakken ændret læsevanerne i jeres familie?	Ja		Nej
43.	Hvordan?	_____		
44.	Synes I Projekt Bogstart er et godt projekt?	Ja		Nej
45.	Hvorfor?	_____		

BARNETS HELBRED, UDVIKLING OG TRIVSEL

46.	Har dit barn haft nogen længerevarende sygdom?	Ja	Nej
-----	--	----	-----

47.	Har dit barn haft mellemørebetændelse?	Ja	Nej
48.	Hvis ja; hvor mange gange?	(ca.) _____	
49.	Hvor godt trives dit barn (dvs. smiler/er glad/veltilpas)?	1. Rigtig godt 2. Godt 3. Nogenlunde 4. Dårligt 5. Meget dårligt	
50.	Hvordan mener du børn udvikler sig socialt?	1. Ved at have en tæt relation til mor og far 2. Ved at observere andre mennesker, fx i fjernsyn 3. Ved at lege med andre børn 4. Ved at tale med andre børn 5. Det kommer af sig selv	
51.	Hvordan mener du børn udvikler sig sprogligt?	1. Ved at tale med og være sammen med familien 2. Ved at se fjernsyn 3. Ved at få læst bøger højt/fortalt historier 4. Ved at tale og lege med sine venner 5. Det kommer af sig selv	
52.	Hvordan mener du børn udvikler sig motorisk?	1. Ved at lave aktiviteter, som fx gå ture 2. Ved at se fjernsyn 3. Ved at have hobbyer, som fx gymnastik 4. Ved at komme på legepladsen 5. Det kommer af sig selv	
53.	Hvad synes du er vigtigst at lave med dit barn i forbindelse med sprog og sprogudvikling?	1. At læse højt for barnet 2. At lave rim og remse lege 3. At spille spil eller lege rollelege 4. At lave dagligdagsaktiviteter sammen 5. At tage på små ture og se nye ting	
54.	I hvilken grad synes du det er vigtigt at dit barn lærer dansk?	1. I meget høj grad 2. I høj grad 3. I nogen grad 4. I mindre grad 5. I meget lille grad	
55.	I hvilken grad synes du det er vigtigt at dit barn lærer sit modersmål?	1. I meget høj grad 2. I høj grad 3. I nogen grad 4. I mindre grad 5. I meget lille grad	
56.	Nogen mener at børn skal lære dansk i dagplejen/vuggestuen, andre mener at børn skal lære dansk hjemme. Hvor mener du?	1. Hjemme 2. Mest hjemme 3. Begge steder 4. Mest i dagtilbud 5. Kun i dagtilbud	

BARNETS FAMILIE OG PASNINGSMØNSTER

57.	Hvor mange ældre søskende har barnet? (inkl. halv søskende og sammenbragte)	_____
-----	---	-------

58.	Hvor mange yngre søskende har barnet? (inkl. halvsøskende og sammenbragte)		_____			
59.	Hvor gamle er barnets søskende?		_____			
60.	Hvis søskende; Taler barnets søskende dansk?		Ja		Nej	
61.	Bliver dit barn passet i dagtilbud?		Ja		Nej	
62.	Hvis ja; Hvilken type dagtilbud?	Vuggestue	Dagpleje		Andet: _____	
63.	Hvis dagpleje; Er det dansk dagpleje		Ja		Nej	
64.	Hvis dagpleje; Hvor meget dansk tales i dagplejen?		1. Kun dansk 2. Mest dansk 3. Dansk halvdelen af tiden 4. Kun lidt dansk 5. Slet ikke dansk			
65.	Hvis ja; Hvor mange timer?	< 25	25-30	30-35	35-40	>= 40
66.	Er der andre, der passer dit barn?		Ja		Nej	
67.	Hvis ja; Hvem?	_____				
68.	Hvor mange timer om ugen?		Ca. _____			

BARNETS SPROG

69.	Er dit barn i kontakt med dansk til hverdag?		Ja		Nej	
70.	Hvis ja, hvor gammel var dit barnet da det mødte dansk i sin hverdag?		(ca) _____			
71.	Hvem taler på dansk til dit barn?	Forældre	Søskende	Dagpleje/pædagog	Andre børn	
72.	Tror du dit barns modersmålstilegnelse har betydning for tilegnelsen af dansk?			Ja		Nej
73.	Hvorfor/hvorfor ikke?	_____				
De følgende spørgsmål omhandler dit barns modersmål:						
74.	Pludrede dit barn da han/hun var lille?			Ja		Nej
75.	Bruger dit barn gestikulationer til kommunikation, fx ved at pege eller ryster på hovedet for "nej"?			Ja		Nej
76.	Leger dit barn rollelege, fx at han/hun er en forældre, der giver en dukke mad, eller "kører" bil ved at dreje på et rat?			Ja		Nej
77.	Benævner dit barn ting, fx stol, gynges, bord?			Ja		Nej
78.	Siger dit barn noget om handlinger, fx gå løbe spise?			Ja		Nej
79.	Spørger dit barn fx "hvad er det?" til nye ting/begreber?			Ja		Nej
80.	Er dit barn begyndt at kombinere ord, såsom "mere kiks" eller "hunden bider"?			Ja		Nej
81.	Taler dit barn nogen sinde om tidligere episoder eller personer, der ikke er tilstede?			Ja		Nej

82.	Taler dit barn nogen sinde om noget, der vil ske i fremtiden?	Ja	Nej
83.	Taler dit barn nogen sinde om ting, der ikke er tilstede?	Ja	Nej
84.	Forstår dit barn, hvis du spørger efter noget, der ikke er tilstede?	Ja	Nej
85.	Peger dit barn på en genstand eller samler genstanden op og siger navnet på den person, som genstanden tilhører, også selvom personen ikke er tilstede?	Ja	Nej
86.	Synes du dit barn taler sit modersmål lige så godt som jævnaldren børn med samme modersmål?	Ja	Nej
87.	Hvordan reagerer du, hvis dit barn taler forkert?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg retter barnet 2. Jeg siger det rigtige, uden at rette barnet 3. Jeg gentager barnets fejl 4. Jeg griner lidt og griber muligheden for at "vrøvle" med sproget 5. Jeg lader som ingenting 	

BARNETS HJEMMEMILJØ

88.	Hvor mange gange har dit barn givet udtryk for at barnet gerne vil have læst en historie højt inden for den sidste uge, fx ved at komme med eller pege på en bog?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tit 2. Ofte 3. Nogen gange 4. Sjældent 	
89.	Hvor ofte er der læst højt for dit barn i hjemmet i løbet af den sidste uge?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tit 2. Ofte 3. Nogen gange 4. Sjældent 	
90.	Når du læser højt for dit barn, hvad er så mest typisk?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Barnet stiller spørgsmål til historien og billederne. 2. Barnet peger på billederne 3. Barnet lytter uden at sige noget. 4. Barnet taler om helt andre ting som det kommer til at tænke på. 	
91.	Hvilket sprog læser du højt på?	Dansk	Modersmål
92.	Når dit barn tager et initiativ (enten verbalt eller nonverbalt) følger du så barnet på én af følgende måder?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg svarer barnet verbalt. 2. Jeg svarer barnet vha gestikulationer. 3. Jeg svarer med kommentarer som fx "jah", "det er da også rigtigt". 	
93.	Hvordan opmuntrer du dit barn til at tale (mere)?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg opmuntrer mit barn til at fortælle ved hjælp af øjenkontakt og brug af fx "mm". 2. Jeg venter tålmodigt på at mit barn svarer, dvs. jeg tilpasser talehastigheden til mit barn. 3. Jeg gør sætningen færdig for mit barn, hvis mit barn fx blot har sagt et enkelt ord. 4. Jeg stiller supplerende spørgsmål fx <i>hvem var med?</i> 5. Jeg lader barnet fortælle om oplevelsen uden at forstyrre. 	

94.	Hvor ofte har dit barn spurgt "hvad er det?"	1. Tit 2. Ofte 3. Nogen gange 4. Sjældent	
95.	Hvordan forklarer du ords betydning for dit barn?	1. Jeg beskriver et ords betydning med velkendte ord. 2. Mit barn finder selv ud af svaret. 3. Jeg prøver om jeg kan finde noget konkret, fx et billede, der kan hjælpe barnet med at forstå ordet. 4. Jeg tror ikke det er en god ide at forklare.	
96.	Hvor ofte har I leget med rim og remser inden for den sidste uge?	1. Tit 2. Ofte 3. Nogen gange 4. Sjældent	
97.	Hvor ofte har I sunget inden for den sidste uge?	1. Tit 2. Ofte 3. Nogen gange 4. Sjældent	
98.	Hvor ofte bruger I daglige opgaver sammen med børnene, som fx mad, oprydning eller indkøb til at snakke sammen om fx ting barnet (eller I sammen) har oplevet eller ting barnet er optaget af?	1. Næsten hver dag 2. Hver uge 3. Hver måned 4. Aldrig	
99.	Følger du dit barns interesser, fx ved at lege med dit barn eller tale om de emner, der interesserer dit barn?	Ja	Nej
100.	Hvor mange bøger har dit barn?	(ca.) _____	
101.	Hvor mange bøger har forældrene (ca.)?	1. Mere end 200 2. 100-200 3. 50-100 4. 20-50 5. 0-20	
102.	Hvor mange bøger har en af forældrene læst det sidste år?	(ca.) _____	
103.	Hvor mange timer bruger barnet dagligt på at se tv eller film?	(ca.) _____	
104.	Hvor får barnets forældre daglige nyheder fra (sæt evt. flere kryds)	1. Radio 2. Tv 3. Gratis aviser 4. Abonnerer på avis 5. Nyheder på internet 6. Andet 7. Får ikke daglige nyheder	

COCUK KITABLARI VE COCUK DILI (TYRKISK VERSION)

AILE BILGILERI

1. Tarih	_____		
2. Kimlik numarasi:	_____		
3. Belediye	Odense	Sønderborg	
4. Anne ve baba ismi	Anne _____	Baba _____	
5. Cocugun ismi	_____		
6. Cocugun cinsiyeti	Kiz	Erkek	
7. Cocugun yasi	_____		
8. Adres	_____		
9. Telefon numarasi	_____		
10. Annenin yasi	_____		
11. Babanin yasi	_____		
12. Danimarkada kac yil yasadiniz (Yil;ay)	Anne _____	Baba _____	

EGITIM VE IS BILGILERI

13. Annenin egitimi varmi?	Evet	_____	Hayir	_____
14. Varsa; Hangi?	_____			
15. Babanin egitimi varmi?	Evet:	_____		Hayir:
16. Varsa hangi?	_____			
17. Annenin isi varmi?	Evet	_____	Hayir:	_____
18. Varsa hangi/yoksa neden?	_____	_____	_____	_____
19. Babanin isi varmi?	Evet:	_____		Hayir:
20. Varsa	_____	_____	_____	_____

hangi/yoksa neden?					
DİL BİLGİLERİ					
21. Annenin anadili?	_____				
22. Anne; Sence Danimarkacayı ne derecede konuşuyorsun?	Hic konuşmuyorum	Az	Orta derece konuşuyorum	İyi konuşuyorum	Akıcı konuşuyorum
23. Danimarkaca ise; Evde hangi dili konuşuyorsun?	Sadece danimarkaca	Cogunlukla danimarkaca	Yari yariya	Cok az danimarkaca	Hic
24. Babanın anadili ?	_____				
25. Baba; Sence danimarkacayı ne derece konuşuyorsun?	Hic konuşmuyorum	Az	Orta derece konuşuyorum	İyi konuşuyorum	Akıcı konuşuyorum
26. Danimarkaca ise; Evde hangi dili konuşuyorsun?	Sadece danimarkaca	Cogunlukla danimarkaca	Yari yariya	Cok az danimarkaca	Hic

COCUGUN KITAPPAKETİ HAKKINDA

27.	Cocogunuza kac kitap paketi verildi?	1	2	3
28.	Hangi kitap paketi en yenisi?	1	2	3
29.	Kitap paketi verildiginde sizde orada bulunuyormuydunuz?	Evet:	Hayir:	
30.	Cocugunuz kitaplarla ilgileniyormu?	Evet:	Hayir:	
31.	Bogstart´dan gelen kitaplara cocugunuz ne siklikta bakliyor?	1. Yaklasik her gün 2. Haftada bir 3. Ay´da bir 4. 6 ay´da bir 5. Hic		
32.	Kitaplari görebilirmiyim?	Evet	hayir	
33.	Kendi yorumlarim:			
34.	Kitaplardan hangilerini daha fazla kullaniyorsunuz?			
35.	Cocogunuza kitap okuma ilginiz ne derece ?	1. Simdi cok daha ilgili 2. ilgili 3. az ilgili 4. ilgili degilim 5. bilmiyorum		
36.	Kütüphane görevlisi sizi nasil kitap okunacagi hakkında bilgilendirdi mi?	Evet	Haylr	

37.	Ailenizin Kütüphane karti var mı?	Evet	Hayir
38.	Evet ise: Kitap paketinden öncemi, sonramı aldınız?	Önce	Sonra
39.	Kütüphaneyi ziyaret ediyor musunuz?	Evet	hayir
40.	Son 3 ay içinde kütüphaneden kitap veya başka şeyler kullandınız mı?	Evet	hayir
41.	Kütüphanede herhangi çocuk aktivitelerine katıldınız mı?	Evet	hayir
42.	Kitap paketi ailenizdeki kitap okuma alışkanlıklarınızı değiştirdi mi?	Evet	hayir
43.	Evet ise:Nasıl?	_____	
44.	Sizce "bogstart" kitap projesi iyi bir proje mi?	Evet	Hayir
45.	Evet ise; Neden?	_____	

COCUGUN SAGLIK, DAVRANIS VE GELISIMI

46.	Cocugunuz uzun süreli bir hastalik gecirdimi?	evet	Hayir
47.	Cocugunuz kulak iltihabi gecirdimi?	Evet	Hayir
48.	Evet ise; kac kere?	(yaklasik) _____	
49.	Cocugunuzun genel durumu nasil(örneğin gülüyor mu/ mutlu mu/rahat mi)?	1. Çok iyi 2. iyi 3. Orta 4. kötü 5. çok kötü	
50.	Sizce çocukların social gelişimi nasıl oluyor?	1. Anne ve baba ile yakın ilişki içinde olmaları 2. Başka insanları gözlemleyerek, örneğin televizyon 3. Başka çocuklarla oynayarak 4. Başka çocuklarla konuşarak 5. Kendiliginden gelişir	
51.	Sizce çocuklar dillerini nasıl geliştiriyor?	1. Aileleri ile konuşarak 2. Televizyon seyrederek 3. Bir büyüğünün yüksek sesle kitap okuması/hikaye dinlemesi 4. Arkadaşlarıyla konuşup oynayarak 5. Kendiliginden gelişir	
52.	Sizce çocuklar(motorik)fiziksel olarak nasıl gelişir?	1. Aktivite yaparak, örneğin yürüyüş 2. Televizyon seyretmekle 3. Hobiler edinerek, mesela jimnastik 4. Oyun parki na giderek 5. Kendiliginden gelişir	
53.	Sence cocugun dil ve dil gelişimi için cocugunla yapman gereken en önemli	1. Yüksek sesle kitap okumak 2. tekerleme söylemek	

	sey nedir?	3. oyun oynamak veya rol oynamak 4. Beraber günlük aktiviteler yapmak 5. Küçük gezilere cikarak yeni seyler görmek
54.	Sence cocugunun danimarkaca öğrenmesi ne kadar önemli?	1. Çok fazla önemli 2. önemli 3. biraz önemli 4. az önemli 5. çok az önemli
55.	Sence cocugunun anadilini öğrenmesi ne kadar önemli?	1. Çok fazla önemli 2. önemli 3. biraz önemli 4. az önemli 5. çok az önemli
56.	Bazilari cocuklarin danimarkacayi kreslerde, bazilarida evde öğrenmelerinin gerektiği düşünüyor, Sence nerde?	1. sadece Evde 2. cogenlukla evde 3. her iki tarafta 4. cocunlukla kreste 5. sadece kreste

COCUGUN AILE VE BAKIM DURUMU

57.	Cocugun kac tane büyük kardesi var? (üvey ve yariüvey kardesleri dahil)	_____				
58.	Cocugun kac tane küçük kardesleri var? (üvey ve yariüvey kardesleri dahil)	_____				
59.	Cocugun kardesleri kac yaslarinda?					
60.	Kardesleri varsa; Kardesleri danimarkaca konusuyormu?	Evet	Hayir			
61.	Cocugunuz kres/bakim a gidiyormu?	Evet	Hayir			
62.	Evet ise; hangi bakim sekli	Kres (Vuggestue)	Ev bakimi (Daglepleje)	Baska: _____		
63.	Ev bakimi ise: Danimarkali mi?	Evet		hayir		
64.	Ev bakimi ise: bakicinin ne kadar danimarkacasi var?			1. sadece danimarkaca 2.fazlalikle danimarkaca 3. zamanin yarisi danimarkaca 4.az 5.hic		
65.	Evet ise; kac saat?	< 25	25-30	30-35	35-40	>= 40
66.	Cocugunuza baskalari bakiyormu?	Evet			hayir	

67.	Evet ise: Kim?	
68.	Haftada kac saat?	Yaklasik _____

COCUGUN DILI

69.	Cocugunuzun günlük danimarkaca iletisimi varmi?	Evet	Hayir		
70.	Evet ise, Cocugunuz günlük yasaminda danimarkaca ile tanisdiginda kac yasinda idi?	(yaklasik) _____			
71.	Cocugunuza kim danimarkaca konusuyor?	ebeveyn	Kardesleri	Kres/öğretmeni	Baska cocuklar
72.	Sizce cocugunuzun baska bir anadilinin olmasinin, danimarkaca öğrenmesinde bir önemi varmi?	Evet	hayir		
73.	Neden?				
Asagidaki sorular cocugunuzun en iyi konustugu dil ile ilgili?					
74.	Cocugunuz küçükken konusmaya calisiyormuydu?	Evet	Hayir		
75.	Cocugunuz iletisimde yüzifadeleri kullaniyormu, örneğin isaret ederek veya "hayir" yerine kafa sallayarak.	Evet	Hayir		
76.	Cocugunuz rol oyunlari oynuyormu, örneğin evcilik, cocuguna yemek yediren anne veya araba sürmüs gibi yapmak.	Evet	Hayir		
77.	Cocugunuz esyalara isim takiyormu, mesela sandalye, salincak, masa?	Evet	Hayir		
78.	Cocugunuz hareketlerini anlatiyormu, mesela yürümek, kosmak, yemek yemek?	Evet	Hayir		
79.	Cocugunuz yeni esya/kelimelere "bu ne?" diye soruyormu?	Evet	Hayir		
80.	Cocugunuz kelimeleri birlestirerek cümle kurabiliyormu?(ben aciktim, köpek isirdi)	Evet	Hayir		
81.	Cocugunuz daha önce olmuş olaylar ve o an yaninizda bulunmayan kisiler hakkında konusuyormu?	Evet	Hayir		
82.	Cocugunuz ertesi gün/ve gelecekte olabilecek olaylar hakkında konusuyormu?	Evet	Hayir		
83.	Cocugunuz o an orada bulunmayan, seyler hakkında konusuyormu?	Evet	hayir		
84.	Cocugunuza o an yaninizda bulunmayan bir sey hakkında sorunca,	Evet	hayir		

	cocugunuz anliyormu?		
85.	Cocugunuz bir esyayi gösterip kime ait oldugunu söylüyormu, sahibi olan kisi orada bulunmasada?	Evet	hayir
86.	Sizce cocugunuz anadilini yasitlari kadar güzel konusuyormu?	Evet	Hayir
87.	Cocugunuz yanlis konustugunda nasil tepki veriyorsunuz?	1. Hatasini düzeltiyorum 2. Hatasini düzeltmeden, dogrusunu söylüyorum 3. cocugun hatasini tekrarliyorum 4. Gülüyorum ve firsati degerlendirip sakaya vuruyorum 5. Hicbirsey yokmus gibi davraniyorum	

COCUGUN AILE ORTAMI

88.	Cocugunuz son hafta icinde kac kere sesli kitap dinlemek istedi, örnegin kitabi size getirerek veya kitapi isaret ederek?	1. Sık sık 2. arada 3. az 4. nadir
89.	Cocuguza son hafta icinde evde ne siklikta yüksek sesle kitap okundu?	1. Sık sık 2. arada 3. az 4. nadir
90.	Cocugunuza yüksek sesle kitap okudugunuzda olan en tipik/olagan sey nedir?	6. Çocuk hikaye ve resimler hakkında soru soruyo 7. çocuk resimleri isaret ediyor 8. Birsey söylemeden dinliyor 9. Aklina gelen baska seyler hakkında konusuyor.
91.	Hangi dilde yüksek sesle kitap okuyorsun?	Danimarkaca Anadilinde
92.	Cocugunuz bir girisimde bulundugunda(sözlü veya sözsüz)siz nasil cevapliyorsunuz?	1. Konusarak/sözlü cevap veriyorum 2. Yüz ifadeleri/ vücut dili ile cevap veriyorum 3. „aferin“, „çok güzel“ gibi ifadeler ile cevap veriyorum.

93.	Cocugunuzun daha fazl konusmasi icin nasil tesvik ediyorsunuz?	<ol style="list-style-type: none"> 1. göz temasi ile 2. cocugumun cevap vermesini bekliyorum ve onun konusma hizina göre konusuyorum 3. cocugum ilk kelimeyi söylediğinde cümlelerin gerisini getirmeye calisiyorum 4. ek sorular soruyorum, daha fazla anlatmasi icin? 5. rahatsiz etmeden cocugumun anlatmasina izin veriyorum.
94.	Cocugunuz ne sıklıkta "bu ney?" diye soruyor?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sık sık 2. bazen 3. az 4. nadir
95.	Kelimelerin anlamlarini cocuguna nasil anlatiyorsun?	<ol style="list-style-type: none"> 1. kelimenin anlamini tanidigi kelimeler ile anlatiyorum. 2. Cocugum cevabi kendi buluyor. 3. Belirgin, örneğin resim kullanarak cocugun kelimeyi anlamasına yardımcı oluyorum. 4. bence anlatmak iyi bir fikir degil.
96.	Son bir hafta icinde ne sıklıkta cocugunuzla tekerleme söylüyorsunuz?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sık sık 2. Arada 3. Az 4. nadir
97.	Son bir hafta icinde kac kere cocugunuzla sarki söylediniz?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sık sık 2. arada 3. az 4. nadir
98.	Ne sıklıkta çocuklarla günlük yaptığınız aktiviteleri, örneğin yemek, alisveris veya temizlik, yasadığınız olaylari veya cocugunuzun ilgisini ceken olaylarla ilgili konusmak icin kullaniyorsunuz?	<ol style="list-style-type: none"> 1. yaklasik her gün 2. her hafta 3. Her ay 4. Hicbir zaman
99.	Cocugunuzun ilgilendikleri hakkında konusuyor ve oynuyorunuz?	Evet hayir
100.	Cocugunuzun kac tane kitabi var?	(yaklasik.) _____
101.	Ebeveynlerinin kac tane kitaplari var ? (yaklasik)?	<ol style="list-style-type: none"> 1. 200 den fazla 2. 100-200 3. 50-100 4. 20-50 5. 0-20
102.	Ebeveynlerden biri gecen bir sene icinde kac kitap okudu?	(yaklasik) _____
103.	Cocugunuz günlük televizyon ve film seyretmeye kac saat kullaniyor?	(yaklasik) _____
104.	Cocugun ebeveynleri günlük haberleri nerden aliyor(bir den fazla isaretleyle bilirsiniz)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Radyo 2. Tv 3. Bedava gazeteler

4. Aboneli gazete
5. Internetten haberler
6. Baska
7. Günlük haber almiyoruz.

BØRNEBØGER OG BØRNESPROG – ARABISK VERSION

معلومات عن العائلة

105.	التاريخ	_____	
106.	رقم البطاقة	_____	
107.	البلدية	أودنسه	سونوبرغ
108.	أسم أفراد العائلة	الأم _____	الأب _____
109.	أسم الطفل	_____	
110.	جنس الولد	أنثى	ذكر
111.	عمر الطفل	_____	
112.	العنوان	_____	
113.	رقم الهاتف	_____	
114.	عمر الأم	_____	
115.	عمر الأب	_____	
116.	عدد سنين إقامتك في الدانمرك	الأم _____	الأب _____

معلومات حول الدراسة والعمل

117.	هل لدى الأم دراسة؟	نعم _____	لا _____
118.	إذا كانت الإجابة بنعم، فما نوع الدراسة التي أنهيتها؟	_____	
119.	هل لدى الأب دراسة؟	نعم _____	لا _____
120.	إذا كانت الإجابة بنعم، فما نوع الدراسة التي أنهيتها؟	_____	
121.	هل لدي الأم عمل \ وظيفة؟	نعم _____	لا _____
122.	إذا كانت الإجابة بنعم، فما نوع الوظيفة؟ وإذا كانت الإجابة لا، فلماذا لا؟	_____	
123.	هل لدي الأب عمل \ وظيفة؟	نعم _____	لا _____
124.	إذا كانت الإجابة بنعم، فما نوع الوظيفة؟ وإذا كانت الإجابة لا، فلماذا لا؟	_____	

معلومات حول اللغة

125.	ما هي اللغة الأم للوالدة/للأم؟	_____				
126.	سؤال للأم: إلى أي مدى تعتقد أنك تجدين اللغة الدانمركية؟	أبداً	القليل	إلى حد مقبول	إلى حد كبير	بطلاقة
127.	أي لغة تتكلمين في البيت؟	فقط دانمركي	أغلب الوقت	نصف الوقت دانمركي	فقط القليل من الدانمركي	ولا كلمة دانمركي

		دانمركي			
128.	ما هي اللغة الأم للوالدا الأب؟				
129.	سؤال للأب: إلى أي مدى تعتقد بأنك تجيد اللغة الدانمركية؟	أبداً	القليل	إلى حد مقبول	إلى حد كبير
130.	أي لغة تتكلم في البيت؟	فقط دانمركي	أغلب الوقت دانمركي	نصف الوقت دانمركي	فقط القليل من الدانمركي

معلومات حول حقيبة الكتب المقدمة للطفل

131.	كم مرة أستلمت حقيبة الكتب لطفلك؟	1	2	3
132.	أي من الحقب هي الأجدد؟	1	2	3
133.	هل كنت موجوداً لدى أستلام العائلة لحقيبة الكتب؟	نعم	لا	
134.	هل يحب طفلك قراءة الكتب؟	نعم	لا	
135.	كم عدد المرات التي قرأ فيها طفلك بحقيبة الكتب المقدمة من bogstart؟	1. تقريباً كل يوم 2. كل أسبوع 3. كل شهر 4. كل نصف سنة 5. لم يقرأها أبداً.		
136.	هل أستطيع أن أرى أكتب؟	نعم	لا	
137.	تستطيع أن تضيف تعليقك الشخصي			
138.	ما نوع الكتب التي تقرأونها غالباً؟			
139.	كيف تشعر عندما تكون جالساً للقراءة مع طفلك؟	1. متحمس جداً 2. متحمس 3. متحمس بعض الشيء 4. غير متحمس على الإطلاق 5. لا أدري		
140.	هل زودكم الموظفون في المكتبة ببعض النصائح عن كيفية قراءة الكتب؟	نعم	لا	
141.	هل يوجد لديكم كرت استعاره للمكتبة؟	نعم	لا	
142.	إذا كان لديكم كرت استعاره، فهل حصلتم عليه قبل استلامكم حقيبة الكتب أم بعد؟	قبل	بعد	
143.	هل تذهبون إلى المكتبة؟	نعم	لا	
144.	هل قمتم باستعارة كتب أو أي شيء آخر من المكتبة في الثلاثة أشهر الأخيرة؟	نعم	لا	
145.	هل شاركت في بعض أنشطة الأطفال في المكتبة؟	نعم	لا	
146.	هل تغيرت أو تحسنت عادة القراءة لديك أو لدي العائلة ككل بعد استلام حقيبة الكتب؟	نعم	لا	
147.	كيف تغيرت؟ هل للأفضل أم للأسوء؟			
148.	هل تعتقدون أن المشروع كان مشروعاً ناجحاً؟	نعم	لا	
149.	كيف؟			

حالة الطفل الصحية، التنشئة والنمو

150.	هل عانى أو يعاني طفلك من مرض معين؟	لا	نعم
151.	هل عانى أو يعاني طفلك من التهاب الأذن الوسطى؟	لا	نعم
152.	إذا كانت إجابتك بنعم، فكم مرة؟	_____ حوالي	
153.	إلى أي مدى ينمو طفلك نمواً جيداً؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. بشكل ممتاز 2. جيد 3. بعض الشيء 4. سيء 5. سيء للغاية 	
154.	كيف يستطيع الأطفال من وجهة نظرك تنمية أنفسهم اجتماعياً؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. من خلال وجود علاقة وثيقة مع الأم والأب 2. من خلال مراقبة الآخرين، عن طريق مشاهدة التلفاز مثلاً 3. من خلال اللعب مع أطفال آخرين 4. من خلال التحدث مع أطفال آخرين 5. يأتي من تلقاء نفسه، لا يحتاج إلى أي من الاقتراحات السابقة 	
155.	كيف يستطيع الأطفال من وجهة نظرك تنمية أنفسهم لغوياً؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. عن طريق التحدث مع عائلته 2. من خلال مشاهدة التلفاز 3. من خلال قراءة الكتب بصوت عالٍ أو رواية القصص 4. من خلال الحديث واللعب مع أصدقائه 5. يأتي من تلقاء نفسه، لا يحتاج إلى أي من الاقتراحات السابقة 	
156.	كيف يستطيع الأطفال من وجهة نظرك تنمية أنفسهم بدنياً أو رياضياً؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. من خلال الأنشطة المختلفة على سبيل المثال المشي 2. من خلال مشاهدة التلفاز 3. من خلال وجود هوايات مثل الجمباز / الرياضة 4. من خلال النزول أو الذهاب إلى أماكن اللعب الخاصة بالأطفال 5. يأتي من تلقاء نفسه، لا يحتاج إلى أي من الاقتراحات السابقة 	
157.	أي من الأمثلة القادمة تعتبرها من وجهة نظرك الأفضل للقيام بها مع الأطفال لتطويرهم لغوياً؟	<ol style="list-style-type: none"> 6. أن نقرأ بصوت عالٍ للطفل 7. كتابة والقيام بلعبة القوافي مع الأطفال 8. اللعب مع الأطفال أو القيام بلعبة الأدوار 9. القيام بالأنشطة اليومية معاً 10. القيام بالنزهات واستكشاف أشياء جديدة معاً 	
158.	إلى أي درجة تعتقد أنه من المهم لطفلك أن يتعلم الدنمركية؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. إلى درجة عالية جداً 2. إلى درجة عالية 3. إلى درجة مقبولة 4. إلى درجة قليلة 5. إلى درجة قليلة للغاية 	
159.	إلى أي درجة تعتقد أنه من المهم لطفلك أن يتعلم لغته الأم؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. إلى درجة عالية جداً 2. إلى درجة عالية 3. إلى درجة مقبولة 4. إلى درجة قليلة 5. إلى درجة قليلة للغاية 	
160.	يعتقد البعض أن الأطفال يجب أن يتعلموا الدنمركية في مراكز الرعاية / الحضانه، ويعتقد آخرون أن الأطفال يجب أن يتعلموا الدنمركية في المنزل. إلى أي رأي تميل أنت؟	<ol style="list-style-type: none"> 1. في البيت 2. أغلب الوقت في البيت 3. في كلا المكانين 4. أغلب الوقت في مراكز الرعاية / الحضانه 5. فقط في الحضانه 	

أسرة الطفل وطريقة الرعاية المتبعة في الأسرة

161.	كم من الأشقاء الأكبر سناً يوجد لدى الطفل؟ (بما في ذلك نصف الأشقاء وما (إلى ذلك)	_____				
162.	كم من الأشقاء أصغر سناً يوجد لدى الطفل؟ (بما في ذلك نصف الأشقاء وما (إلى ذلك)	_____				
163.	ما هي أعمارهم؟	_____				
164.	هل يتخاطب أخوة الطفل بالدانمركية فيما بينهم؟	نعم	لا			
165.	هل تتم رعاية طفلك في دور الرعاية اليومية؟	نعم	لا			
166.	إذا كانت الإجابة بنعم، فما هو نوع هذه الدور؟	دار الحضانة للرضع vuggestue	رعاية الأطفال في بيوت خاصة Dagpleje	أماكن أخرى: _____		
167.	هل المربية دانمركية الأصل؟	نعم	لا			
168.	ما هي نسبة التخاطب بالدانمركية عند المربية؟	1. فقط دانمركي 2. أغلب الوقت دانمركي 3. نصف الوقت دانمركي 4. فقط القليل من الدانمركي 5. ولا كلمة دانمركي				
169.	إذا كانت الإجابة بنعم، فكم ساعة؟	أكثر من 25 ساعة	من 25-30 ساعة	بين 30-35	بين 35-40	أكثر أو ما يساوي 40 ساعة
170.	هل هناك جهات أخرى تقوم برعاية طفلك؟	نعم	لا			
171.	إذا كانت الإجابة بنعم؟ من؟	_____				
172.	كم ساعة في الأسبوع؟	تقريباً _____				

لغة الطفل

173.	هل هناك صلة لطفلك بالغة الدانمركية في الأيام العادية؟	نعم	لا		
174.	إذا كان الجواب نعم، كم كان عمر طفلك عندما بدأ بالاحتكاك باللغة الدانمركية؟ (تقريباً)	_____			
175.	من يتحدث باللغة الدانمركية مع طفلك؟	الأهل	الأخوة	الحضانة أو دور الرعاية الخاصة	أشخاص آخرين
176.	تعتقد أن لغة طفلك الأم لعبت دوراً في تعلمه اللغة الدانمركية؟	نعم	لا		
177.	لماذا/ لماذا لا؟	_____			
الأسئلة التالية تتعلق باللغة الأم لطفلك؟					
178.	تأتأ أو تبادل طفلك بعض الألفاظ عندما كان صغيراً؟	نعم	لا		
179.	هل أستعمل أو يستعمل طفلك بعض الإشارات عندما يتكلم، مثلاً يهز برأسه أو بيديه؟	نعم	لا		
180.	هل قام أو يقوم طفلك بلعب بعض الأدوار الخاصة كالقيام بدور معلم أو والد يقود السيارة، أو والدة تعطي الطعام لدميتها؟	نعم	لا		

181.	هل يقوم طفلك بتعريف الأشياء عندما يراها، على سبيل المثال يقول كرسي عندما يرى كرسي أمامه، أو يقول طاولة عندما يرى طاولة أمامه؟	نعم	لا
182.	هل يتكلم طفلك عن الأعمال التي يقام بها مثلاً أكل أو يأكل، أركض أو يركض؟	نعم	لا
183.	هل يقوم طفلك بالسؤال عن الأشياء الجديدة عندما يراها، على سبيل المثال ما هذا عندما يرى شيء جديد أمامه، أي يريد الاستفسار عنه؟	نعم	لا
184.	هل بدأ طفلك أن يجمع الكلمات ليكون جملة مثلاً، كعك أكثر للدلالة أنه يريد المزيد من الكعك؟	نعم	لا
185.	هل يتحدث طفلك عن بعض المواقف أو الأحداث التي حدثت في الماضي ولم تعد موجودة في الوقت الحاضر؟	نعم	لا
186.	هل يتحدث طفلك عن بعض المواقف أو الأحداث التي ستحدث في المستقبل؟	نعم	لا
187.	هل يتحدث طفلك عن بعض المواقف أو الأحداث التي ليس لها وجود أي من محض خياله؟	نعم	لا
188.	هل يفهم طفلك إذا كنت تسألينه عن شيء معين غير موجود أمامه؟ أي هل يفهم عليك عندما تطلبين منه أن يحضر شيئاً من غرفة أخرى على سبيل المثال؟	نعم	لا
189.	هل يشير طفلك إلى/على أو يجمع شيء أو غرض ما يخص شخصاً آخرى، ويتعرف على صاحب هذا الشيء ويلفظ اسمه، حتى ولو لم يكن الشخص أمامه؟	نعم	لا
190.	هل تعتقدين بأن طفلك يتكلم لغته الأم كباقي الأطفال الذين من سنه ويتكلمون نفس لغته الأم؟	نعم	لا
191.	كيف ستكون ردة فعلك أو كيف ستتعاملين مع الموضوع إذا كان طفلك يتحدث خطأ؟	<p>أصح له 10.</p> <p>أصح له دون أن نشعر أو نخبر الطفل بأنه أخطأ 11.</p> <p>أكرر خطأ الطفل لأوضح له أين يقع خطأه 12.</p> <p>أضحك قليلاً وأحال الإمساك بهذه الفرصة "لنلعب قليلاً" باللغة 13.</p> <p>أتجاهل الأمر 14.</p>	

البيئة المنزلية للطفل

192.	كم مرة حاول طفلك خلال الأسبوع الماضي أن يعطيك إشارة مفادها أنه يرغب في قراءة قصة بصوت عال، مثلاً عن طريق حمل أو الإشارة إلى كتاب معين؟	<p>1. كثيراً جداً</p> <p>2. كثيراً</p> <p>3. أحياناً</p> <p>4. نادراً</p>	
193.	كم عدد المرات التي قرأ فيها بصوت عال لطفلك في المنزل خلال الأسبوع الماضي؟	<p>1. كثيراً جداً</p> <p>2. كثيراً</p> <p>3. أحياناً</p> <p>4. نادراً</p>	
194.	عند القراءة بصوت عال لطفلك، ما هو الأكثر شيوعاً؟	<p>1. الطفل يسأل أسئلة حول القصة والصور</p> <p>2. يشير الطفل على الصور</p> <p>3. يستمع الطفل دون أن يقول أي شيء</p> <p>4. يتحدث الطفل عن أشياء مختلفة تماماً عن الموضوع</p>	
195.	عندما تقرئين بصوت عال لطفلك، بأي لغة تقرئين؟	دانمركي	اللغة الأم
196.	عندما يأخذ طفلك مبادرة أو خطوة أولى (أكانت لفظية أو غير لفظية)، أتتابع طفلك في واحدة من الطرق المذكورة؟	<p>1. أجييب الطفل لفظياً</p> <p>2. أجييب الطفل بالإشارات أو مع إضافة الإشارات.</p> <p>3. "أجييبه مع إضافة تعليقات مثل "نعم"، "صحيح"</p>	
197.	كيف تشجع طفلك على التحدث أو التكلم (أكثر)؟	<p>1. أشجع طفلي على التكلم أكثر باستخدام لغة العيون</p> <p>2. انتظر طفلي بصبر ليتكلم وأضبط سرعة الحوار لتناسب معه</p> <p>3. أحاول إنهاء الجملة لطفلي إذا كان قد قال أول كلمة من الجملة.</p> <p>4. أسأل أسئلة إضافية لتوضح الصورة بعض الشيء</p>	

		5. أعطي فرصة للطفل ليتكلم بنفسه عن تجربة دون التدخل شخصياً لإيضاح الصورة
198.	"كم مرة حاول طفلك أن يسأل : "ما هذا؟"	1. دائماً 2. كثيراً 3. أحياناً 4. نادراً
199.	كيف تحاول تفسير أو شرح معاني الكلمات لطفلك؟	5. أحاول أن أوضح أو أن أصف الكلمة بعبارة أخرى مألوفة له. 6. يتوصل طفلي بنفسه إلى الإجابة 7. أحاول أن أجد شيء ملموس أو محدد، على سبيل المثال صورة معينة يمكن أن تساعد الطفل على فهم الكلمة. 8. لا اعتقد أن توضيح الأشياء فكرة جيدة
200.	كم مرة لعبتم بالقوافي والأناشيد خلال الأسبوع الماضي؟	1. دائماً 2. كثيراً 3. أحياناً 4. نادراً
201.	كم مرة غنيتم مع بعض خلال الأسبوع الماضي؟	1. دائماً 2. كثيراً 3. أحياناً 4. نادراً
202.	ما هي عدد المرات التي تقومون فيها بمهام يومية مع الأطفال، مثل الغذاء والتنظيف أو التسوق لإيجاد فرصة مناسبة للحديث عن أشياء شاهدها الطفل وبقي مشوشاً ومشغولاً بها؟	1. كل يوم تقريباً 2. كل أسبوع تقريباً 3. كل شهر تقريباً 4. أبداً
203.	هل تتابع الأشياء التي تثير أو تشد انتباه طفلك، عن طريق اللعب معه مثلاً أو التحدث عن المواضيع التي تهتمه؟	نعم لا
204.	كم عدد الكتب التي لدى طفلك؟	_____ (تقريباً)
205.	كم عدد الكتب التي لدى العائلة؟ تقريباً؟	1. أكثر من 200 كتاب 2. 100-200 3. 50-100 4. 20-50 5. 0-20
206.	كم كتاباً قرأت أو قرأ أحد أفراد العائلة خلال السنة الماضية؟	_____ (تقريباً)
207.	كم ساعة يجلس طفلك أمام التلفاز يومياً؟	_____ (تقريباً)
208.	من أين تحصلون على أخبارهم اليومية؟ يمكنك وضع أكثر من احتمال	1. الراديو 2. التلفاز 3. الصحف المجانية 4. الاشتراك في الصحيفة 5. أخبار عبر الإنترنت 6. من أماكن أخرى 7. لا أقرأ أو لا أحصل على الأخبار اليومية

Kære deltager i Projekt Bogstart,

Hvad synes I om jeres barns bogpakke?

Siden Projekt Bogstart blev startet i 2009 har vi udleveret rigtig mange bogpakker. Nu skal vi til at undersøge, hvad I synes om bøgerne og om projektet.

En forsker fra Center for Børnesprog på Syddansk Universitet vil derfor gerne komme på besøg hos jer. Hun hedder Malene Slott. Hun skal finde ud af, hvad I synes om jeres bogpakke, og derfor vil hun gerne interviewe jer. Interviewet handler både om bøger og om sprog.

Hun ringer til jer for at høre om I er interesserede i at deltage i interviewet. Hvis I gerne vil deltage, så skal I samtidig aftale en dato for Malenes besøg hos jer.

Vi håber meget I har lyst til at deltage, og vi glæder os til at høre hvad I synes om projektet.

Med venlig hilsen

Vollsmose Bibliotek

Kære deltager i Projekt Bogstart,

Hvad synes I om jeres barns bogpakke?

Siden Projekt Bogstart blev startet i 2009 har vi udleveret rigtig mange bogpakker. Nu skal vi til at undersøge, hvad I synes om bøgerne og om projektet.

En forsker fra Center for Børnesprog på Syddansk Universitet vil derfor gerne komme på besøg hos jer. Hun hedder Malene Slott. Hun skal finde ud af, hvad I synes om jeres bogpakke, og derfor vil hun gerne interviewe jer. Interviewet handler både om bøger og om sprog.

Hun ringer til jer for at høre om I er interesserede i at deltage i interviewet. Hvis I gerne vil deltage, så skal I samtidig aftale en dato for Malenes besøg hos jer. Hvis hun ikke ringer, så er det fordi hun ikke kan finde jeres telefonnummer. Vi håber, at I så vil ringe til hende i stedet for (tlf. 5363 0759) eller sende hende en mail (slott@sdu.dk) med jeres telefonnummer, så hun kan ringe til jer.

Vi håber meget I har lyst til at deltage, og vi glæder os til at høre hvad I synes om projektet.

Med venlig hilsen

Vollsmose Bibliotek

Bilag 7: Svar til åbne spørgsmål i spørgeskemaet, der ikke fremgår direkte af rapporten

Spørgsmål 13: Har moren uddannelse?

- tjeneruddannelse
- i gang som klinikassistent, nu barsel
- klinikassistent
- hf-studerende, færdig til sommer
- Frisør (Tyskland)
- sekretær
- under uddannelse - SOSU.
- HG uddannelse / lige færdig
- rengøringsuddannelse
- mellemøststudier - tyrkisk sprog
- VUC - 9. kl. nu (læst filosofi på universitet 1 år i Libanon)
- grundforløb SOSU, nu barsel
- skole Korsløkke - 10. klasse
- lige startet på pædagoguddannelse
- sosu
- pædagog
- læser hf
- kontor
- læser VUC
- noget med gardin dekoration og design
- seminarium i DK, og universitet i Irak
- noget med gardin dekoration og design
- arabisk og kommunikation
- folkeskole
- kontorassistent
- butiksassistent
- sosu
- VUC

Spørgsmål 15: Har faren uddannelse?

- kunst i Afghanistan
- maskinarbejder (DK)
- lastbilchauffør
- it-supporter
- grunduddannelse EGU, tømrer
- økonoma (universitet i Egypten)
- autolakerer
- svejser
- er ved at læse IT
- maskinværksted
- butik

- mekaniker
- teknisk skole
- pædagog
- ingeniør
- IT fra tekniskskole i DK, ingeniør i Irak
- tolk
- studentereksamen og gratis kurser
- dækmontør
- pædagog
- automekaniker
- it-supporter
- folkeskole
- handelsgymnasiet

Spørgsmål 17: Har moren arbejde?

- pensionist
- studerende
- ledig
- arbejdsløs i 3 mdr. (orlov)
- studerende
- læser på VUC
- sygemeldt
- arabisk taletolk
- under uddannelse
- barsel
- barsel
- studerende
- studerende
- sygemeldt
- syg
- studerende
- studerende
- sælger
- er lige kommet til landet, var i Sverige før. Har søgt opholdstilladelse her i landet. ????
- sygemeldt pga. gigtsygdom
- på dagpenge
- sygdom
- praktik
- faren arbejder og forsørger familien
- sælger
- ledig
- nedskæringer
- går på sprogskole
- butik
- ledig
- skole

Spørgsmål 19: Har faren arbejde?

- sprogskole
- selvstændig - restaurant
- City Fitness
- it-support + undervisning
- ledig
- ledig
- fyret / maj 2010
- ledig
- Lindø
- studerende
- Coop
- førtidspensionist
- ledig
- stud.
- Har arbejdet med flere ting. Arbejder i øjeblikket som tolk og massør
- lokofører
- ledig
- tolk
- er syg og har søgt pension
- under uddannelse
- pensionist
- dækmontør
- arbejdsløs
- IT - OUH
- aktivering (15-20 t)
- rengøringsassistent
- ledig
- kører taxi

Spørgsmål 34: Hvilke bøger bruges mest?

- folde ud bøger, billedbøger Min Verden + ?
- billedbøger
- billedbøger, Min Verden
- billedbøgerne
- skifter
- billedbøger
- billedbogen Min Verden
- billedbøger
- billedbog - babyblad
- sangbogen (store røde), ordbøger
- CD'er → musikbogen
- billedbogen
- alle
- billedbogen Min Verden
- billedbogen m. biler
- lille billedbog

- billedbøger
- billedbøger / musik
- billedbogen
- alle / musik
- musik
- Pippi Langstrømpe og en bog med musik i
- en bog med mange billeder i.
- En bog fra første pakke, hvor der er sange og mariehøne i
- alle bøgerne
- pakke nr. 1
- Pippi Langstrømpe og en bog med musik i
- børnebøger
- dyrebøger
- dyrebøger
- CD (lydbøger)

Spørgsmål 42: Har bogpakken ændret læsevanerne i jeres familie?

- lettere at forklare ord, pege på dem
- samme som før
- læser mere
- vi var også interesserede i bøger før
- læste meget i forvejen
- havde mange bøger i forvejen
- han er for lille endnu
- øget udbud af bøger - medvirke til at købe bøger selv.
- stor betydning
- minus interesse
- læser mere, flere bøger i familien. Køber egne bøger nu.
- mere sang
- mere læsning
- læser mere nu
- vi læser meget, har en bog til rådighed hele tiden
- læser meget mere nu, også interessant for mor at læse
- vækket interesse for at læse for de små
- mere dansk
- læste også i forvejen
- kigger mere i bøger
- læser mere nu
- læser ikke så meget endnu
- De sidste 3 måneder læste familien mere sammen og de har været mere sammen, før det var der nogen helbreds problemer hjemme, hvor xx har noget med øret og har været i lang tid syg og familien har det ikke god. Men i nuværende tid har han det bedre og han er blevet behandlet og har det godt, derfor har familien mere tid nu. Og de læser mere nu sammen.
- læser sammen næsten hver dag
- Som hun kommenterede før, bruge selv til at lære lidt dansk da hun er ny kommet til Danmark. også læser nogen gang med hendes søn.
- fordi vi læste og brugte biblioteket før vi fik bogpakken

- XX er stadigvæk for lille. Storesøster bruger dem mest
- De sidste 3 måneder læste familien mere sammen og de har været mere sammen, før det var der nogen helbreds problemer hjemme, hvor Ahmad har noget med øret og har været i lang tid syg og familien har det ikke godt. Men i nuværende tid har han det bedre og han er blevet behandlet og har det godt, derfor har familien mere tid nu. Og de læser mere nu sammen.
- vi prøver at læse men hun er mere til dukker
- vi læser sammen nu
- læser mere nu
- læser ikke så meget endnu
- læser godt/mere nu
- læser mange gode bøger

Spørgsmål 44: Synes I Projekt Bogstart er et godt projekt?

- godt med bøger til især udlændinge, godt sprog → udd. (livsmuligheder)
- vi får gode bøger, børn får mere lyst/bliver stimuleret til at læse.
- man kan få bedre bøger end i butikker
- vi er meget glade for bøgerne
- godt initiativ!! Vigtigt
- der er nogle, der interesserer sig for børn - man får nye ideer og ny inspiration til bøger.
- godt og vigtigt m. bøger
- nemt (tid + økn.), gode bøger, godt koncept, meget positivt. Forskel på at eje og leje: går i stykker - ødelægger ikke glæden.
- fantastisk, opmærksomhed på nye bøger, ukendte
- Børnene skal være ældre, 3-4 år. Faren er ikke interesseret i bøger. Far: han forstår ikke historierne nu.
- en hjælp til at få en anden kontakt til sit barn, et andet nærvær en fx fjernsyn.
- man får bøger der passer til barnets alder → ikke tid til biblioteket
- enlig mor: ikke råd til bøger, men vil gerne læse og faktisk gerne købe bøger.
- vigtigt for sproget
- det er bare nemt! Man husker at få læst for sine børn
- meget godt
- ønske om flere pegebøger (pels kan mærkes fx) til de mindste
- det er godt at læse, ikke tid til bibliotek med 3 små børn
- altid dejligt med bøger
- har ikke selv råd til at købe bøger
- mulighed for at få gode bøger - rigtig bøger til små børn
- har ikke råd til selv at købe bøger nu
- hjælper børn til at lære dansk, og læser i stedet for at se fjernsyn hele tiden.
- fordi det giver stor fordel for børn
- bøgerne er så flotte, de interesserer børnene og motiverer dem til at læse
- kan ikke forklare det, men han synes, at det er godt for børnene.
- kan ikke kommentere
- god introduktion til børnebøger m.m.
- Forbedrer læsevnerne hos børnene
- forbedrer læsevnen hos barnet
- hun lærer en masse nye ord
- vi/han er mere interesseret i bøger

- godt med bøger i hjemmet
- dejligt med gratis bøger
- dyrt at købe bøger selv, gode bøger
- bøger er godt for børns liv

Spørgsmål 72: Tror du dit barns modersmålstilegnelse har betydning for tilegnelsen af dansk?

- det viser at hun er god til at lære sprog (kan lidt engelsk)
- han kan bedre lære dansk end persisk
- vigtigt med arabisk for at blive god til dansk
- så kender man flere ord
- hvis han er god til modersmål → god til dansk
- modersmål → kyndig → lærer flere børn
- to selvstændige sprog / hænger ikke sammen
- stor social betydning
- skal være god til alle sprog
- man skal kunne sit modersmål → sprogene hjælper hinanden
- øge forståelsen
- god til alle sprog (sprogøre)
- lærer mest dansk
- skal lære deres modersmål som er arabisk for at kunne lære bl.a. at forstå dansk bagefter
- Synes at det er svært at kommentere, men synes at barns modersmålstilegnelse har stor betydning for tilegnelse af dansk.
- for at der kan være sammenhæng mellem de 2 sprog
- modersmål er vigtigt og nødvendigt
- de kan godt lære flere sprog som børn
- det kan både være en hindring og en hjælp
- somalisk er vigtigt for barnet
- vigtigt at tale sit eget sprog
- barnet lærer det sprog, det skal bruge